

Riksdagens protokoll

1999/2000:68

Torsdagen den 17 februari

Protokoll
1999/2000:68

Kl. 12.00 – 20.09

---

1 § Aktuell debatt: Kvaliteten i den svenska skolan

Aktuell debatt:

Anf. 1 TALMANNEN:

Kammarens sammanträde är öppnat. Nu följer en aktuell debatt om kvaliteten i den svenska skolan. Debattreglerna framgår av talarlistan. Företrädaren för det parti som har begärt debatt, Alf Svensson, inleder. Statsrådet avslutar debatten. Det förekommer inga repliker.

Kvaliteten i den svenska skolan

Anf. 2 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Ett land som sänker halten på kvaliteten på sin undervisning begår självmord. Det är utomordentligt starka ord, men de är uttalade av en fransk undervisningsminister. Och jag tror faktiskt att det ligger en oerhört stor sanning i det.

Jag tror faktiskt inte att vi, inbegripet mig själv, riktigt anar i vilket allvarligt läge det svenska skolväsendet befinner sig i dag. Vi kan tala oss hessa om ekonomisk tillväxt, och vi kan bygga upp geniala strukturer för social gemenskap och välfärd. Men om skolväsendet får halka efter eller bli försummat blir likväl resultatet det som ingen av oss önskar.

Jag begriper inte att inte regeringen och skolministern gör någonting, att de så passivt åser att 10 %, 20 % eller 30 % på en del håll inte klarar godkänt i kärnämnen. Och det är klart att detta skapar enorma problem som vi bygger in i vårt svenska välfärdssamhälle. Och om vi inte nu sätter i gång och restaurerar skolan, så har vi i framtiden en situation då människor slås ut eller aldrig kommer in i gemenskapen. Mycket i skolan är bra – rätt. Många skolor fungerar utmärkt – rätt. Men om ett skepp går under och 80 eller 90 % klarar sig men 10 eller 20 % går under, då står man inte på kajen och hojtar: Mycket bra! Utan då är man förtvivlad.

Fru talman! Måtte den här debatten resultera i att skolministern presenterar ett handlingsprogram, ett restaureringsprogram eller en nationell plan, eller vad man nu kallar det, som medför att skolmiljön blir trygg och trivsamt för både elever och lärare. Tänd nu hoppet, skolministern, och framtidsstron i den svenska skolan, därför att det är vad som behövs.

Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Dagens debatt handlar om en statistikrapport från Skolverket. Det är en rapport som endast innehåller siffror och inga ord. Vi får således ej veta vilka enskilda elever rapporten handlar om, ej heller

varför resultaten är som de är, och ej heller något om kommunens eller statens ansvar.

Den debatt som vi nu ska föra i kammaren förutsätter därför en analys av elevers och skolors olika förutsättningar.

Jag ser det som mycket positivt att man i flera tidningar och medier har uppmärksammat rapporten och att tidningarna i sina artiklar gått bakom siffrorna för att se eleverna. Man har intervjuat personal och elever och därmed fått ett bättre svar på frågan varför.

Fru talman! Jag tänker starta denna debatt i London och sluta i Helsingborg.

För någon vecka sedan besökte jag London för att studera den engelska modellen vars syfte är att utveckla bl.a. läsförmåga och matematik. Ett av målen är att 80 % av eleverna ska nå godkänt på de nationella proven i engelska, deras modersmål, för elvaåringar. Vid starten 1997 klarade endast 65 % detta mål. Skolan har nu fem år på sig att nå målet. Man var oerhört optimistisk, och man talade inte om kris utan om gemensam samling mellan politiker, skola och föräldrar.

I Sverige är andelen elever som ej nått godkänt betyg i ämnet svenska i årskurs 9 3,7 %. Och detta kallas för kris i den svenska skolan.

Jag deltog också i en OECD-konferens med deltagare från hela världen. De nordiska ländernas insatser när det gäller skolutbildning framhölls. De nordiska länderna har klarat gymnasieskolan bäst i förhållande till omvärlden.

Vill jag då med detta säga att denna debatt är onödig? Nej, tvärtom. Vi har och har haft en helt annan utbildningstradition än många andra länder, och därmed ska vi ligga i topp.

Men vi ska vara medvetna om att de elever vi talar om i denna debatt är de som ej nått målen. Fortsätter vi att benämna dem som kriselever kommer vi att för alltid knäcka dem.

Här vill jag inleda med några rader från ett mejl som jag fick inför dagens debatt från barn- och ungdomsnämndens ordförande i Botkyrka.

”Jag tycker också att det är viktigt att i debatter o.d. inte enbart fokusera på alla de som inte klarat sig, utan att också prata om dem som klarat sig.

I Fittjaskolan t.ex. har man arbetat målmedvetet i ett matteprojekt med mycket goda resultat. Detta ger spridningseffekter på andra ämnen och som sagt självförtroendet ökar.

I Fittjaskolan, som är den skola som målats ut med de sämsta resultaten, har andelen behöriga ökat från 40 % till 58 % mellan 1998 och 1999.”

Givetvis har Fittja en lång bit kvar till 100 %, och det är ju det som debatten handlar om, att nå 100 %.

Fru talman! Jag vill i detta anförande försöka att beskriva några av skolorna bakom siffrorna och i mitt nästa anförande återkomma till olika åtgärder. Jag har valt tre mångkulturella skolor. Först Rinkebyskolan med rektor Börje Ehrstrand. Skolan har en mycket kompetent skolledning och personal, härliga elever och ett gott samarbete med omvärlden. Resultaten går rakt uppåt, men det har tagit flera år att nå denna utveckling.

Hjulstaskolan med rektor Elisabeth Sörhuus har en mycket kompetent skolledning och personal, härliga elever och ett gott samarbete med om-

världen. Det är skolan vars rektor har fått utmärkelse för sin goda förmåga. Det är skolan där arbetet med värdegrund och elevers inflytande stått i centrum. Men det är här som de killar går som nu är häktade för gruppvåldtäkt. Tankarna går givetvis först och främst till flickan och hur hon mår i dag. Men sedan, hur mår skolan och eleverna, och hur kunde det hända här där man hade kommit så långt i sin demokratiska utveckling?

Gustav Adolf-skolan i Helsingborg med rektor Henrik Lindeberg har en mycket kompetent skollledning och personal och härliga elever, nya metoder och stort engagemang. Ändå är det många elever som inte nått målen, men de är på väg.

Jag har haft förmånen att få besöka dessa tre skolor. Jag har fått uppleva glädjen och stoltheten inom deras väggar. Vad är vår uppgift nu? Ska vi döma eller ge stöd till fortsatt utveckling?

Dessa tre skolor visar på olika resultat i Skolverkets statistik. Vi kan åter konstatera att elever är olika och behöver olika mycket tid.

Statens och framför allt kommunernas uppgift är att granska resultaten och även jämföra skolor med liknande struktur. Denna granskning ska alltså vara såväl kontrollerande som stödjande.

Systemen för denna granskning av kvalitet har utvecklats steg för steg under de senaste fem åren, men här kan ytterligare skärpningar ske, och jag återkommer till detta.

Resultaten i skolan har blivit synliga i vårt målrelaterade betygssystem. Det är bra. Det ger oss möjlighet att reagera och agera. En jämförelse mellan 1998 och 1999 års resultat ger inte underlag för en säker bedömning, då tiden är alltför kort. Men det finns naturligtvis ingen anledning att söka bortförklara det faktum att måluppfyllelsen är otillfredsställande. Skolan lyckas ännu inte så bra som vi alla önskar, och därför måste stor kraft satsas på att höja kvaliteten inom skolverksamheten. Jag anser dock att skolresultat och skolutveckling bör ses i ett längre perspektiv.

Den som läser om ”krisen i skolan” kan lätt få uppfattningen att dagens skola är sämre än skolan för 30 år sedan eller skolan för 15 år sedan.

Är då detta sanningen? Är dagens elever sämre än gårdagens? Kan dagens elever mindre än gårdagens?

Så är det ju inte. Vi ställer högre krav i dag. Vi gör det därför att det behövs och därför att vi lever i en tid då samhället ser annorlunda ut. Det är alltid vanskligt att jämföra ett relativt betygssystem med ett målrelaterat.

Ett av de tidigare systemen innebar att 7 % av eleverna förväntades ha betyget 1 – dvs. det låg inbyggt i systemet att vissa elever inte skulle lyckas.

I dag har vi sagt att alla ska ges möjlighet att nå målen och vi har även ytterligare skärpt kraven på att komma in i gymnasiet genom Godkänd-krav i svenska, matematik och engelska för ett nationellt program.

Större kunskapskrav ökar även risken för fler misslyckanden. Detta kräver insatser i form av ökade resurser och, inte minst, utvecklade pedagogiska metoder. Jag anser dock att dagens krav är rimliga med tanke på det samhälle vi lever i.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

Vad döljer sig då bakom orden på Skolverkets hemsida – VAR FJÄRDE ELEV UNDERKÄND?

Först: Bästa skolverk, betyget Underkänd finns inte.

Vidare: Det finns inget svar på frågan. Svar kan vi delvis få i andra rapporter. Endast 35 % av kommunerna har kvalitetsredovisning, trots en skyldighet för alla.

Användningen av åtgärdsprogram ökar men det saknas kompetens vad gäller metodutveckling. Många lärare saknar kompetens om dyslexi. Vidare handlar det om brist på speciallärare och om kommunpolitiker som kräver diagnos innan skolan får resurser, vilket hindrar förebyggande åtgärder. Dessutom handlar det om brist på elevinflytande ju äldre eleverna blir, om taktikval för att höja betygen och om skolledare som saknar tid för att vara utvecklare av pedagogisk verksamhet.

Det här är endast några av de områden som finns med i olika rapporter. En mycket grov sammanfattning är att för att resultaten ska förbättras krävs det en kombination av kompetens och resurssatsning på skolan och ett betydligt tydligare krav på redovisning och granskning av kommunerna.

Det finns många olika faktorer som dels var och en för sig, dels sammanlagda kan bidra till kunskapen om varför resultaten ännu ej är tillfredsställande: enorma nedskärningar under 90-talet och därtill ett stigande elevantal, arbetslöshet, som givetvis påverkar hela familjen, och alltför elever med annat modersmål än svenska.

Fru talman! Jag startade i London och jag ska sluta i Helsingborg. I måndags besökte jag vuxenutbildningen Kärnan och verksamheten Ordkraft.

En grupp invandrarkvinnor gick i samma skola som sina barn men i ett annat klassrum än barnen. De lärde sig svenska samtidigt som de lärde sig det som barnen gjorde i sina klasser. De lärde känna sin stad för att kunna visa staden för sina barn. De hjälpte varandra i fostran av barnen och de hjälpte sina barn med läxor. Den stolthet som dessa kvinnor kände över sin nufunna kunskap kommer jag alltid att bära med mig. Därmed kommer jag alltid att tro på möjligheter i stället för på svårigheter.

Vi har tio svåra men också tio positiva utvecklingsår bakom oss. Det tar tid att hämta igen vad vi har tappat under 90-talet. Stöd skolan och ge den resurser, satsa på kompetensutveckling och bättre kvalitetsgranskning och krisförklara den inte!

(Applåder)

Anf. 4 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Ingegerd Wärnersson sade att dagens debatt handlar om en statistikrapport från Skolverket. Nej, skolministern, dagens debatt handlar om sveket mot de tusentals elever som lämnar grundskolan med otillräckliga kunskaper, mot alla dem som inte fått ta till vara sina förutsättningar.

Vad Ingegerd Wärnersson kallar för en statistikrapport föranledde skolrådet Eliasson vid Skolverket att i en debattartikel förra veckan ställa frågan ”om vi i Sverige i längden kan leva med att nästan var fjärde elev inte når de minimikrav som ställts upp för en skola med skolplikt och som bedöms nödvändiga för att man skall kunna fungera i samhället”.

Måluppfyllelsen är otillfredsställande, sade skolministern. Ja, det är det minsta man kan säga när man läser vad Skolverket säger och utifrån vad vi dagligen hör via rapporter från skolor runtom i Sverige.

I fjol lämnade nästan 20 000 elever grundskolan med underkänt i ett eller flera ämnen. Hälften av dem uppnådde inte behörighet för att läsa på ett nationellt program i gymnasieskolan och de som inte klarar sig blir fler. 40 000 elever kommer inte att ha fått gymnasiebehörighet om den här utvecklingen fortsätter under mandatperioden.

Fru talman! Bakom de anonyma talen finns Emma, Johan, Cecilia och tusentals andra ungdomar som får en dålig start i livet. Det är om dem, inte om en statistikrapport, och om alla andra barn som borde kunna få en bättre start som den här debatten handlar.

Skolverket sade i pressmeddelandet att utvecklingen går åt helt fel håll. Jag skulle vilja fråga om Ingegerd Wärnersson delar uppfattningen att utvecklingen går åt fel håll och möjligen också vad tänker hon göra åt det.

I början av 1990-talet sade Socialdemokraterna nej när den borgerliga regeringen såg till att skolans resultat blev synligt. När kunskapen nu äntligen mäts och redovisas blundar Socialdemokraterna. Desto aktivare är Socialdemokraterna och skolministern när det gäller att bromsa de friskolor som är en del av lösningen på dagens problem. Det är uppochnedvända världen.

Nu är frågan vilka konstruktiva bidrag till skoldebatten som Socialdemokraterna och Ingegerd Wärnersson kan ge. Det är inte närvaro och nytänkande som präglar hennes tid som statsråd. Ingen skolkar så mycket från skolan som landets skolminister. Och när skolministern väl deltar i debatten försöker hon, som vi har hört, mest sopa problemen under mattan. Så får det inte fortsätta!

Jag, liksom andra föräldrar, funderar mycket över vilket slags skola mitt barn ska möta – en skola där elever och lärare fortfarande betraktas som kollektiv utan enskilda ambitioner och förutsättningar och där dåligt ledarskap och bristen på ordning och reda ofta kväver entusiasm och engagemang eller en skola som väcker nyfikenheten, vårdar respekten för kunnandet och odlar kärleken till utveckling och kritiskt tänkande.

Grunden för morgondagens skola måste vi lägga nu, samtidigt som vi tar itu med dagens stora problem. Snabba insatser är nödvändiga för att ge skolan en ny start – för att rädda de tusentals ungdomar som annars riskerar att slås ut.

Vi moderater har fått en extra möjlighet att lägga fram en rad förslag som riksdagen kan besluta om i vår. Det gäller ett handlingsprogram som är det första steget i en större förnyelse av lärandets villkor i vårt land. Läs och begrunda med öppet sinne! Lägg partidogmerna åt sidan och låt oss tillsammans ta itu med de problem som verkligen existerar, som alltså inte bara är statistik, innan ännu fler barn drabbas av skolpolitikens misslyckande!

Fru talman! Låt mig ange några krav som måste uppfyllas för att Sverige ska kunna få den skola i världsklass som våra barn behöver:

För det första: Alla ska ha rätt att välja skola. Det ger engagerade föräldrar och leder till stimulerande konkurrens och utveckling.

För det andra: Gör också de kommunala skolorna till fria skolor! Varje skolledning ska ha heltäckande mandat och ett odelat ansvar.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

För det tredje: Skolan ska ha kunniga och engagerade lärare. Det kräver en bättre lärarutbildning och en god arbetsmiljö. En bra lärare ska dessutom veta att hon eller han får lön för mödan.

För det fjärde: Elever och föräldrar ska få besked om studieresultaten. I den allmänna skolan bör eleverna få skriftlig information minst en gång per termin med början i första årskursen.

För det femte: Ansvar för att upprätta åtgärdsprogram för elever med behov av stöd måste fullföljas.

För det sjätte: Skolverket ska snabbt få möjlighet att som en sista åtgärd stänga skolor som inte kan erbjuda eleverna en fullgod utbildning. Ingen ska behöva gå i en skola som inte håller måttet.

Fru talman! En bra framtid för våra barn i en globaliserad värld kräver en skola i världsklass. Den insikten gör larmrapporterna om tillståndet i skolan än mer alarmerande. Regeringen har ett betydande ansvar. Ändå händer ingenting. Skolpolitiken har bytts mot bortförklaringar och innehållslösa deklarationer. Det duger inte, Ingegerd Wärnersson! Ingegerd Wärnerssons misslyckande går ut över tusentals och åter tusentals barn och ungdomar. Det är dags att välja: Antingen klarar man jobbet eller också gör man någonting annat.
(Applåder)

Anf. 5 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Kristdemokraterna har begärt en extra debatt om kvaliteten i grundskolan. Orsaken till detta är en rapport från Skolverket som bl.a. visar att andelen elever som inte nått målen i ett eller flera ämnen har ökat med ungefär 2 procentenheter, från 20,4 % våren 1998 till 22,7 % våren 1999.

Samma tema och samma rapport debatterades i kammaren för cirka tre månader sedan, då på initiativ av moderaterna. Till saken hör också att vi i dag i utbildningsutskottet har behandlat en moderat motion om situationen i grundskolan som väckts, som man säger, till följd av en händelse av största vikt, vilken Skolverkets rapport och en artikel i Dagens Nyheter av skolrådet Ragnar Eliasson anses vara.

Moderaterna menar att rapporten ger "alarmerande besked om tillståndet i skolan" och att "läget är så allvarligt att konkreta åtgärder måste vidtas".

Jag menar att de borgerliga partierna satt i system att måla upp en mörk och tendentiös bild av skolan, en bild som enligt våra skolföreträdare i många stora kommuner som jag varit i kontakt med har en förödande effekt på arbetsglädje, motivation och ambitioner bland både skolledare och lärare.

Är då den krisbild som man målar upp sann? Har skolan generellt sett blivit sämre? Det man måste fråga sig är vad som göms bakom siffran 22,7 %. Vad har vi att jämföra med bakåt i tiden? Vilka ämnen är det man inte klarar av? Och framför allt: Vilka är det som inte klarar av dessa ämnen?

Bara för ett par år sedan hade vi ett betygssystem som per definition gav 31 % av alla elever betyget 1 eller 2 i varje enskilt ämne, och det i en skola där den allmänna meningen var att en godkänd prestation borde ge betyget 3. En jämförelse bakåt i tiden ger då intrycket av att siffran 22,7 % skulle innebära att skolan kraftigt har försämrats. Från 31 %

godkända i varje ämne till 22,7 % i något ämne kan väl knappast uppfattas som en försämring.

Jag menar att det allvarliga problem som gömmer sig bakom snittsiffran 22,7 % är det faktum att olika skolor t.o.m. i samma kommun uppvisar så vitt skilda resultat. Spännvidden kan enligt vad jag har kunnat utläsa av statistiken ligga mellan 0 och 78 % då det gäller antalet elever som inte klarar målet i ett eller fler ämnen. Det är olikheterna som utgör ett hot mot grundbulten i svensk utbildningspolitik, en nationell likvärdig skola för alla barn.

Vad man tydligt kan se av statistiken är att skolor i välbärgade områden klarar sig generellt väldigt bra, medan skolor i områden med människor med låga inkomster, hög arbetslöshet och invandring klarar sig betydligt sämre. Den djupaste orsaken till de stora skillnaderna när det gäller resultatet är boendesegregationen, vilken är en klassfråga. När man studerar statistiken kan man förenklat säga att problemen i hög grad rör pojkar vars föräldrar är invandrare och som går i en skola i ett hårt segregat bostadsområde i en förort till Stockholm, Göteborg eller Malmö.

Vad vi nu kan se är resultatet av att vi under senaste tio åren har tillåtit den ekonomiska, sociala och etniska segregationen i samhället att tillta. Detta har naturligtvis fått effekter även på skolan och ökat skillnaden mellan skolor.

I valfrihetens namn tillåter vi också att den kritiska massan av motiverade elever och engagerade föräldrar, som krävs för att få till stånd positiva läroprocesser och social utveckling i skolan, i vissa skolor undermineras.

Vad vi kan se är alltså inte en generell kris för grundskolan utan problem för vissa skolor i utsatta områden med en stor andel elever i behov av särskilt stöd. Det är också nu vi kan se konsekvenserna av nedskärningarna under hela 90-talet i form av större undervisningsgrupper, nedslitna miljöer, minskad vuxentäthet i skolan, urholkat stöd till elever med svårigheter, färre laborativa lektioner, bristande elevvård, färre skolkuratorer, färre skolpsykologer. Det är något som tydligt framgår bl.a. i Valfärdskommitténs *Bokslut över 90-talet*. I nedskärningstider drabbas alltid de som har det svårast mest.

Vad säger då initiativtagarna till dagens debatt? Det ska bli intressant att höra Alf Svensson i hans nästa anförande. Jag vill gärna utröna om Kristdemokraterna, trots sin värdekonserveratism och sina patriarkaliska åsikter, är förmögna att kritisera och avslöja de maktstrukturer som leder fram till orättvisor. Kd har en tendens att göra ekonomiska orättvisor till moraliska frågor snarare än till politiska.

Vad säger förra debattens initiativtagare, Moderaterna, i sin elva sidor långa motion om situationen i grundskolan? Vilken analys av bakgrundsfaktorerna till dagens krissituation gör man? Vilka konkreta åtgärder föreslår man? Det, fru talman, ämnar jag att återkomma till i mitt nästa anförande.

Anf. 6 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Jag hoppas att det inte verkar övermaga om jag kommer med fem enkla råd. Vi kan tala om bekymmer, men vi behöver naturligtvis också ha några idéer om hur vi traskar ur dem.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

För närvarande står vuxenvärlden rådvill, eller i det närmaste i alla fall, inför det pornografiska våld och exempellösa vanvett som TV-kanaler vräker över oss. Vi i vuxenvärlden har i regel en fråga varje vecka som sköljer över oss. Jag tror att det är utomordentligt angeläget att skolan tar sig an sin etiska fostran.

Nu har jag läst och hört – och naturligtvis flera med mig – att det ska delas ut dagstidningar i skolorna, för man ska försöka få eleverna att mer följa med vad som står i medierna. Jag tror att man i varje dagstidning varje dag kan hitta rubriker som är angelägna att ta upp ur en etisk synvinkel. Det kan gälla för de äldre eleverna varför Jörg Haider inte ska sitta med i en regering. Det kan handla om gruppvåldtäkter och fiffel på ett eller annat område.

Jag tror att en etiksamling behöver äga rum kontinuerligt, inte något som blossar upp en vecka utan som pågår vecka efter vecka. Sedan må detta äga rum morgon, middag eller kväll – därom behöver vi inte tvista. Skolan måste mer ta sitt etiska ansvar och få eleverna att fundera över vad som händer när en individ eller en liten grupp inte gör det.

Den andra punkten, fru talman, är att skolan måste mer engagera sig för sin egen arbetsmiljö. Jag tror faktiskt inte att kommunerna riktigt än fått klart för sig vilket oerhört ansvar man har för skolans arbetsmiljö. Det är våra barns arbetsmiljö det handlar om. Det ska alltså inte skrikas könsord på skolgårdar, lika lite som det ska skrikas könsord i korridorer här i riksdagen. Skolgårdar ska vara fria från mobbning. Det ska vara mobbningsfria zoner på skolgårdar och i korridorer.

Jag tror också att den som sår vind skördar storm. Det finns, menar jag, ett samband mellan jargongen och språkbruket i skolkorridorer och på skolgårdar och innehållet i de TV-program som man sedan tittar på. Det är naivt att inte se det sambandet.

Ordning och reda måste man våga tala om. Tänk om vi inte hade kvittningsmän här i riksdagen. Jag är inte säker på att det skulle fungera som det nu gör.

Men en skolelev får inget besked i sitt betyg om ifall hon eller han håller sig borta från lektionerna, dvs. skolkat. Detta är inte till gagn, det är inte en frihet som ska omhuldas. Det är en nonchalans mot eleven i fråga.

Det talas om ordning och reda och skolmiljön. Sedan nämndes det någonting från Vänsterpartiet om borgerliga partier. Ja, det är ju den vanliga demagogin därifrån. Läs Sydsvenska Dagbladet från den 30 oktober! Där står det om en Malmöskola – och inte en Helsingborgsskola – och jag tror inte att det var en borgerlig debattör som skrev den artikeln.

Punkt nr 3: Skriv in föräldrarna samtidigt som skoleleven skrivs in i skolan! Upprätta ett kontrakt mellan föräldrarna, eleven och skolan så att det uppstår ett ömsesidigt ansvarstagande och så att en allsidig information äger rum. Det ska finnas en delaktighet dag ut och dag in, vecka efter vecka. Så har man gjort i många problemskolor världen över, och därmed verkar det som att man har lyckats åtskilligt bättre.

Punkt nr 4 gäller förstås läraryrket. Det är ingen tvekan om att läraryrkets status måste öka. Vi kan inte ha det som vi har det, att inte de bästa, de mest begåvade, intelligenta, karismatiska ungdomarna söker sig till läraryrket. Läraryrket ska vara attraktivt. Det finns lärare som gör

enorma insatser i dag, men läraryrket måste ändå få – även om jag vet att det är vi som förhandlar om löner – en högre status också lönemässigt. Och lärare måste naturligtvis få arbetsplatser på sin skola när man nu kommenderar lärarna att hålla sig där. Faktum är att så icke alltid är fallet.

Punkt nr 5: Häromdagen yttrade sig skolministern på ett sätt som alldeles uppenbart kunde uppfattas – och uppfattades också – som att gymnastik inte var så viktigt. Forskning visar emellertid att ju mer stimulans hjärnan får genom motorisk träning, desto större förmåga får barnet att tänka kreativt och lösa problem. Det finns alltså ett samband mellan rörelser och inlärningsförmåga, eller uttryckt annorlunda: det finns ett samband mellan gymnastik och historieundervisningen.

Det låter kanske konstigt, men eleven måste ses som en helhet, och man måste engagera skolan på ett sådant sätt att man ser vilka intressen och krav som varje elev har.

Fru talman! Jag är övertygad om att varje skola är en egen liten värld. Jag är helt säker på – precis som det sades tidigare – att många skolor fungerar utmärkt. Jag hade förmånen att förra veckan besöka Rinkeby-skolan och blev imponerad av den. Man kan naturligtvis räkna upp andra skolor också. Men det är ju om de elever, om de människor som det i dag inte fungerar för som vi talar. Det är ju deras framtid som det handlar om. Det rör sig om tusentals och åter tusentals, och då kan man inte fastna i något slags statistiskt dribbel, vilket ju förekom här för några minuter sedan från Vänsterpartiets sida.

(Applåder)

Anf. 7 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Kunskap är makt, makt att förändra sitt liv och möjlighet att fullt ut vara medborgare. Utifrån detta är det oacceptabelt att en fjärdedel av våra elever tvingas att lämna skolan utan tillräckliga kunskaper. Det är när skolan inte förmår att ge tillräckliga kunskaper som människor hamnar i vanmakt. Till sist orkar de inte ens ha några drömmar om sin framtid.

Jag tycker att det är beklämmande att vi återigen måste stå här i kammaren och debattera skolan och utvecklingen där. Vi har haft den debatten tidigare. Förslagen till förbättringar har ju haglat inne i denna kammare. Men alla debatter och förslag till trots har ju ingenting hänt.

Skolministerns inställning har varit att vi ska vänta och se. Det kommer nog att bli bättre, har hon sagt. Hon lyssnar och hon begrundar, men det är ju ingen tröst för alla de elever och lärare som just nu kämpar i skolan med otillräckliga resurser och med oklara politiska mål. Det krävs handling, inte avvaktande och nya utredningar som har föreslagits bl.a. här i dag.

Under de senaste åren har jag haft förmånen att besöka många skolor runtom i landet. Jag har träffat många positiva lärare och elever, men jag har också träffat lärare som har bränts ut, oroliga föräldrar och elever som inte har vågat tro på sig själva. Jag har mött elever som vet och känner att de är dömda på förhand för att de kommer att gå ut skolan med dåliga kunskaper och dåliga betyg. Det är ju dessa människor och elever som siffrorna handlar om. Det är inte någon abstrakt statistik.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

Fru talman! Centerpartiet vill satsa stort och lyfta fram skolan, inte bara genom ökade resurser utan också genom att se till att alla elever ges möjlighet till goda kunskaper. Vi vet att det finns problem, och nu behövs de konkreta åtgärderna. Men framför allt handlar det om att redan nu visa att vi tar situationen på allvar och att vi visar på ett ledarskap och ger ny kraft till dem som jobbar i skolan.

Jag anser att det krävs fokusering på tre saker: de viktigaste kunskaperna, makten tillbaka till skolan och en satsning på lärarna.

För det första: Skolans huvuduppgift att ge kunskaper måste fokuseras i mycket högre grad än i dag. Alla elever ska lämna grundskolan med godkända betyg i svenska, engelska och matematik, och det måste inte vara så svårt. Det kan handla om att tidigt identifiera problemen, satsa resurser på speciallärare, på program för läs- och skrivfärdigheter. Sådana saker har Centerpartiet m.fl. lagt fram förslag om här i kammaren, men inte ens sådana småsaker har skolministern och regeringen kunnat prestera.

Vi vet att alla elever kan lära, men att man lär på olika sätt. Jag accepterar inte ett synsätt som innebär att man sänker kraven för elever med inlärningsproblem. Dessa elever ska i stället ges stöd och den extra tid som krävs för att de ska kunna tillgodogöra sig kunskaper. Det är ju inte tiden utan kunskaperna och eleven i sig som är det absolut viktigaste.

I stället för att diskutera kunskaper pratar skolministern om värdegrunden och värdegrundsprojekt, och det är en attityd som uppenbarligen tilltalar Alf Svensson, men som knappast löser problemen med att ungdomar inte lär sig att läsa och skriva. Värdegrunden är jätteviktig, och den ska genomsyra hela skolan, men det får inte bli ett teoretiskt ämne som läggs vid sidan om. Det ska finnas med vid varje undervisningstimme.

För det andra: De som vet hur det ser ut i skolan, nämligen lärarna, skolledarna och eleverna, måste få förtroende att utforma skolans vardag. Grundtanken ska vara att makten flyttas ut till de enskilda skolorna ända in i klassrummen till lärarna och eleverna. Då har de som har kunskaper om skolan också makten över resurserna. Det är dags att fullfölja decentraliseringen ut till kommunerna, ut till skolorna och ända in i klassrummen.

Bo Lundgren och Moderaterna vill göra tvärtom. Man vill återigen centralisera och förstatliga skolan. Skolministern vill åter styra över resurserna till skolan. Det verkar som att ingen av dem har tänkt på att skolorna ser olika ut och har olika förutsättningar. Jag tycker inte att det verkar som att ni har tänkt på att dessa idéer kommer att innebära att många skolor får mindre resurser och att den lokala makten försvinner.

För det tredje måste lärarnas roll uppvärderas. Det handlar bl.a. om att se till att lärarnas inflytande ökar. De måste få vara med och bestämma över hur resurserna fördelas och hur deras arbetstid utnyttjas. Höj lönerna, inrätta karriärvägar, öppna möjligheterna för lärare att vidareutbilda sig bl.a. till specialister inom skolan! Vi måste också förnya lärarutbildningen och se till att det finns rimliga möjligheter till fortbildning. Dessutom måste lärarna få vara lärare och inte bara kuratorer, psykologer och poliser som de många gånger får fungera som i dag. Låt lärarna återigen bli lärare i skolan!

Fru talman! Så här arbetar Centerpartiet för att fler ska vilja bli lärare. Men hur tänker skolministern lösa den framtida lärarbristen? Vad har skolministern för funderingar om att göra läraryrket attraktivt, och framför allt: Hur tänker ministern locka de unga människor som i dag funderar på att bli lärare och göra lärarkarriär?

Återigen: Det saknas inte goda idéer. Mängder med förslag till förbättringar har presenterats. Det finns en gemensam vilja att förändra och att lösa skolans problem. Men det som har saknats och som fortfarande saknas är initiativkraften från regeringen och skolministern. Det yttersta ansvaret för att skolans mål ska nås ligger alltid på skolministern, säger hon själv. Det är dags för kreativa nya förslag som blir en realitet. Eleverna, lärarna och föräldrarna har väntat länge nog.

(Applåder)

Anf. 8 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Det är lätt hänt att de åsiktsskillnader som faktiskt finns i en sådan här debatt bäddas in i ett töcken av välvilja, vackra ord och höga ambitioner. Det är ju ingen som säger att man slår vakt om flumskolan och tycker att det är okej att de svaga eleverna får betala priset, utan man uttrycker sig annorlunda. Därför kan det vara nyttigt att vidga perspektivet lite grann i tiden, för då ser man tydligare vilka felval som gång på gång har gjorts under lång tid i skolpolitiken.

Det var fel att göra nästan hela grundskolan betygsfri.

Det var fel att avskaffa speciallärarutbildningen.

Det var fel att göra de yrkesinriktade programmen i gymnasieskolan så teoretiska.

Det var fel att sänka lärarnas relativa löner kraftigt.

Det var fel att avskaffa de karriärtjänster för lärare som faktiskt fanns. På min tid i skolan fanns det institutionsföreståndare, huvudlärare och fler lektorer än som finns i dag.

Det var fel att tunna ut lärarnas ämneskunskaper, som skedde genom lärarutbildningsbeslutet 1985.

Frågan nu är om vi ska vi bryta den här räckan av felbeslut och resolution gå från flumskolan till kunskapsskolan.

Jag håller med dem som säger att det inte kommer några signaler från Utbildningsdepartementet. Det stormar om utbildningsfrågorna, men i stormens centrum, Utbildningsdepartementet, råder absolut stiltje. Där har friden lägrat sig.

Det yttersta ansvaret för skolan ligger hos skolministern, säger skolministern. Jag skulle vilja säga att det yttersta ansvaret ligger hos statsministern.

Jag hörde att Ingegerd Wärnersson har varit i England. Jag tycker att Göran Persson skulle lära av Tony Blair också på denna punkt. Han har gjort skolans utveckling till en nationell ödesfråga av högsta prioritet och personligen engagerat sig. Ingegerd Wärnersson får ursäkta att jag säger det, men jag anser att statsministern måste gripa in, inbjuda till partiöverläggningar och svara på de larmsignaler som nu kommer från hela skolsystemet och t.o.m. från Skolverket, som efterlyser en nationell handlingsplan – vad jag vill kalla för en nationell krisplan för skolan.

Jag måste också få säga att en del av de signaler som kommer från skolministern är direkt kontraproduktiva, direkt negativa. Häromveckan

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

var Ingegerd Wärnersson med i ett TV-program från Umeå och fick frågan: Kan du ta ordet disciplin i din mun? Det ville inte skolministern. Vad är det för märkvärdigt med det? Det är klart att man ska ha disciplin i skolan. Det är klart att skolministern ska kunna säga det. När jag för något år sedan ställde den fullkomligt självklara frågan till skolministern om det råder närvaroplikt i gymnasiet – tyvärr hade den trasslats till av ett uttalande från Skolverket – fick jag inget klart svar på den punkten. Det är ju förödande om de lärare och skolledare som hävdar närvaroplikten inte känner att de har stöd av systemet bakom sig.

För att lägga till en punkt ytterligare på min inledande lista av felbeslut, så var det fel att sluta skriva in den ogiltiga frånvaron i betygen.

Jag önskar alltså en nationell samling där skolans framtid ges allra högsta prioritet. Alla partier ska bjuda till för att stötta skolan. Och vi måste lägga om kursen. Det behövs partiöverläggningar om helt andra åtgärder. Det behövs mycket: höjning av lärarnas status, lärarlegitimation, att gymnasiereformen rivs upp, åtgärder mot skolk, mobbning, könsord, skadegörelse etc.

Om jag skulle välja ut två områden där vi mycket, mycket snabbt, helst redan under våren, borde få en omläggning skulle jag nämna speciallärarutbildningen. Vi behöver snabbt få i gång den igen, därför att nu far så många elever illa.

Särskolan växer snabbt. Det är möjligt att det är en utveckling som är nödvändig, men för närvarande sker den okontrollerat, därför att skolan inte klarar av att ge de bra eleverna det stöd de behöver.

Det andra området som jag vill nämna är betygen. Jag har hört Ingegerd Wärnersson säga någon gång att ingen skola är så utvärderad som den svenska. Jag vet inte vad hon menar, men så mycket tror jag mig veta att knappast någon skola i världen har så lite betyg som den svenska. Man kan gå åtta hela år i den nioåriga grundskolan innan man får sitt första betyg. Det finns ett starkt tryck från elever och föräldrar, även från många lärare, att få tillbaka flera betygstillfällen och flera betygsssteg. Låt oss enas om att detta behövs. Låt oss snabbt få en omläggning också på den punkten.

(Applåder)

Anf. 9 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det är alltså Skolverkets rapport som ligger till grund för den information som vi har fått och som är anledning till den här aktuella debatten. Rapporten handlar om de elever som just har gått ut sista året i grundskolan.

Detta är en grupp elever som det finns alldeles speciella skäl att uppmärksamma. De började alltså skolan för tio år sedan, i början på 90-talet, och fick mycket snart uppleva den största förändring i det svenska skolväsendet som har skett under efterkrigstiden.

Det var under finanskrisens dagar som man gjorde nedskärningar i skolan. De flesta skolor hade i snitt 20-procentiga nedskärningar, och det som skars bort var personalen. Man fick minskningar bland speciallärare, kuratorer, fritidspedagoger, i viss utsträckning skolpsykologer, och lärare. Kvar fanns alltså en reducerad lärarkår med ökade undervisningsgrupper, fler elever per grupp och en betydande minskning av tillgången

till de specialister som behövs för att ge barn med behov av särskilt stöd det stöd som de är berättigade till. Det fanns skäl till oro.

Hur har det då gått för dessa elever? Det ger Skolverkets rapport delvis ett svar på. Den utgår från statistiken över de betyg som dessa elever fick när de slutade skolan. Det är också denna statistik som har diskuterats här i kammaren. De borgerliga har hängt upp sig på de lite drygt 20 % som inte har fått godkänt i alla ämnen. 80 % har alltså fått godkänt i alla ämnen.

Jag skulle bara vilja uppmärksamma på vad de 20 procenten betyder, för det råder en allvarlig missuppfattning på den punkten. Det betyder, om betygen vore jämnt fördelade över elever och ämnen, att ungefär 1½ % av eleverna skulle ha betyget Icke godkänd i vart och ett av ämnena, alltså en elev i var tredje klass. Jag tror att de allra flesta skulle uppfatta det som ett väldigt lyckat resultat. Och det är detta resultat som gäller för ungefär 90 % av eleverna som har just denna jämna fördelning.

Det finns emellertid ett stort och allvarligt problem i statistiken – det verkliga problemet. Det är att en liten grupp, en alltför stor grupp, drygt 5 % av eleverna har betyget Icke godkänd i väldigt många ämnen. De misslyckas brett. Det är den grupp som man ibland slarvigt brukar säga har varit de utslagna i grundskolan, de som skolan lämnade utanför.

Vilka är då dessa elever? Ja, det är naturligtvis elever med behov av särskilt stöd. Det kan vara elever med läs- och skrivsvårigheter, som skulle ha behövt hjälp när de var sju, åtta och nio år men som inte fick det. Specialpedagogerna var ju borta. Hade de fått det, hade de haft en chans att följa med under resten av skoltiden. De hade klarat läsningen. Det är eleverna med lättare funktionshinder, t.ex. lättare Aspbergers syndrom, som skulle kunna ha fått hjälp av skolpsykologen och specialpedagogen att få arbetsbetingelserna ordnade så att de hade kunnat få en möjlighet till en fin och bra skolgång. Det är eleverna med sociala problem. Och det är den kanske största delgruppen bland dem som inte har lyckats: eleverna med invandrabakgrund, flyktingbarnen, som kom i stora skaror under den här perioden. De kommer från krigsmiljöer, har lämnat sin skola, sina kamrater och sina släktingar. Familjen flyttar hit, de kommer in i nya förhållanden, börjar i svensk skola och kan inte svenska språket. Det är, minst sagt, en grupp barn med behov av särskilt stöd.

När det gäller de här eleverna är det alltså klart att skolan har misslyckats.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har alla tre redan i valrörelsen och nu i budgetarbetet i regeringssamverkan dragit åt samma håll när det gäller det här problemet. Vi vill överföra resurser till kommunerna med sikte på att återställa kvaliteten i skolarbetet, i synnerhet för den grupp som jag har berört. Det gäller t.ex. att inrätta tjänster för specialpedagoger, kuratorer, fritidspedagoger och skolpsykologer samt att öka lärartätheten så att elever med behov av särskilt stöd också får det stödet. Det här är nödvändigt för att vi ska få en god arbetsmiljö i skolan och för att erhålla den arbetsro i klassrummet som är en förutsättning för lärarnas pedagogiska arbete.

Nu tycker jag att den här debatten gör ett väldigt underligt intryck. De borgerliga partierna borde egentligen ha åtminstone ett litet uns av självrannsakan. Det var ni som hade regeringsmakten och lät barnen

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

betala under den här perioden. Det var ni som gjorde nedskärningarna. Jag tänker inte försöka sätta mig till doms över en gammal regering. Det är inte min uppgift. Jag förväntar mig inte heller att ni skulle väcka aktuell debatt och sedan komma hit och begära syndernas förlåtelse. Men jag tror att en självvrannsakan vore bra. Man skulle då få en analys från det borgerliga hållet av vad problemet gäller som skulle ligga sanningen närmare. Vi skulle också få en lite konkretare bild av vilka åtgärder som behövs.

Jag tycker nog att ni egentligen skulle kunna ställa upp på den politik som vi nu har påbörjat och kommit ungefär halvvägs med. Förhoppningsvis kommer vi med den också att kunna fullfölja arbetet med att återställa det som tidigare har raserats. Det tar ju som bekant längre tid att återställa än att radera.

(Applåder)

Anf. 10 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det krävs insatser från stat och kommun i såväl förskolan som grundskolan och gymnasieskolan om alla elever ska kunna nå målen. Regeringen bidrar med ökade generella statsbidrag. Nivån på statsbidragen till kommunerna har ökat med 25 miljarder mellan åren 1996 och 2002. Detta kan jämföras med att kostnaden för hela gymnasieskolan år 1997 var 20 miljarder kronor.

Regeringen har gjort och kommer att göra särskilda satsningar på vissa områden som är prioriterade via Skolverkets rapporter. Exempel är

- en satsning på IT i skolan, inte bara teknik utan också pedagogisk utbildning,
- kompetensutveckling av lärare inom naturvetenskap, teknik och miljö,
- uppdrag till Matematikcentrum i Göteborg att utveckla matematikundervisningen,
- kompetensutveckling av lärare inom specialpedagogik,
- kompetensutveckling för lärare om läs- och skrivsvårigheter och dyslexi samt
- särskilda insatser för människor i utsatta bostadsområden i storstäder.

Grunden läggs i förskolan. Därför anser vi att förslaget om allmän förskola och maxtaxa är basen till det livslånga lärandet.

Totalt satsar alltså regeringen nära 3 miljarder kronor åren 1999–2002 utöver det ökade statsbidraget och utöver kostnaderna för allmän förskola. Detta beskrivs av de borgerliga partierna som ingenting. Vad menar ni då är resurser, såväl i pengar som i inriktning mot kompetensutveckling?

Resultaten av dessa satsningar kommer troligen inte att märkas förrän om några år, eftersom skolutveckling kräver tid. Vi ser resultatet av de tio årens nedskärningar. Att bygga upp kommer också att ta tid.

Staten har vidare avsatt medel till kvalitetsgranskningsnämnd och nationella prov, en viktig del av en nationell utvärdering. Dock måste såväl kommuner som skolverk förbättra uppföljning, utvärdering och

granskning. Förordningen om kvalitetsredovisning bör kompletteras med krav på kommunerna att regelmässigt sända in sina kvalitetsredovisningar till Skolverket. Det bör vara en skyldighet för kommunen att redovisa bedömningar för varje skolenhet när det gäller i vilken mån målen för utbildningen har uppnåtts och vilka åtgärder som behöver vidtas om målen inte har uppnåtts. Detta arbete bereds för närvarande inom departementet.

Anf. 11 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Jag blir häpen. Är det detta som ska vara lösningen på de problem vi har diskuterat? Jag trodde att skolministern skulle utveckla tankar om vad som nu ska göras i den situation där vi befinner oss. Tala om passivitet! Tala om bortförklaringar! Det måste bli slut på bortförklaringarna!

En fjärdedel av landets elever når inte minimikraven, enligt Skolverket. Samtidigt ökar kraven på kunskap i takt med den utveckling vi ser runtom oss. Målen måste sannolikt skärpas, inte minskas.

Vad ska vi då göra? Det finns återigen bortförklaringar från Vänstern och Miljöpartiet, de förenade stödpartierna, till denna passiva politik. Man talar om skillnader i skolornas förutsättningar. Men Skolverket säger ju att dessa skillnader bara till en mindre del kan förklara skillnaderna i resultat. Och det är egentligen något väldigt hoppingivande. Om skillnaderna i förutsättningar inte är det avgörande kan man nämligen vidta åtgärder som gör att de skolor som i dag inte har tillräckligt bra resultat får det i framtiden – om man är beredd att vidta de åtgärderna, om man inte bara sitter och inte vill se sanningen i vitögat, om man inte bedriver den strutspolitik som Ingegerd Wärnersson tydligen står för.

Det är möjligt att nå betydligt bättre resultat än i dag.

Vad ska vi då göra? Föräldrarna ska vara delaktiga. Föräldrarna ska ha rätten att välja skola. Det är detta det rör sig om. Vi måste se till att skolorna präglas av ett bra ledarskap där skolledarna får det totala ansvaret och verkligen blir ansvariga. Vi måste se till att få normer. De normer som samhället grundar sig på måste också prägla skolan. Vi måste kräva ordning och reda, som Lars Leijonborg sade. Disciplin är inget fult ord; det är ett positivt ord. Vi ska ha en bra arbetsmiljö i skolan. De som drabbas hårdast av en dålig arbetsmiljö är de som har sämst förutsättningar. Vi ska se till att alla i skolan, lärare och elever, bemöts med respekt och får bättre arbetsförhållanden. Gör någonting nu! (Applåder)

Anf. 12 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Fru talman! Efter att ha lyssnat på kristdemokraterna och Alf Svensson vet jag att mina farhågor tyvärr besannades. Alf Svensson är ovillig eller oförmögen att fråga sig varför det ser ut som det gör för barn i särskilt utsatta områden. Alf Svensson hamnar i ett moraliskt prat om värderingsgrund och etik. Jag skulle vilja säga till Alf Svensson: Som vänsterpartist men också som bekännande kristen blir jag alltid så förvånad när kristdemokraterna pratar om den kristna etiken som om den vore entydig och en gång för alla given. Etik går aldrig att formulera och fixera, utan det är i mötet med andra människor som jag får veta min nästas behov

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

och min nästas krav. Det är för mig självklart. Det är de mötesplatserna vi måste skapa i skolan.

Det jag tidigare sade om att de borgerliga partierna – då menar jag Moderaterna, Kristdemokraterna och speciellt Folkpartiet i den här debatten – verkligen svartmålar skolan och ger en tendentiös beskrivning har också besannats. Jag skulle kunna läsa upp alla synonymer till tendentiös: partisk, ensidig, skev, vinklad, tillrättalagd och avsiktlig.

Till det jag egentligen skulle säga. Det gäller moderaternas elvasidiga motion. Vad ger den egentligen för konkreta förslag till åtgärder? Vad står det? Det finns inga kopplingar i den här långa motionen till den ekonomiska politiken sett ur barns perspektiv, ingenting om hur barnfamiljernas ekonomi har försämrats under 90-talet, ingenting om hur diskrimineringen av invandrare på arbetsmarknaden påverkar barns framtidstro och framtids hopp, inte någon insikt om den generella välfärdens betydelse för barn med och i svårigheter.

Hade moderaterna haft den insikten skulle man också förstått betydelsen av att inlemma förskoleverksamheten och barnomsorgen i den generella välfärden och sagt ja till allmän förskola och maxtaxa. Men moderaterna har bara ett patentsvar för att lösa problem: Sänk skatten!

Anf. 13 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Först vill jag gratulera Ingegerd Wärnersson till att ha två stödpartier som i ur och skur backar upp och stöttar. Det är som vi säger i Småland ännamos rörande att höra Vänsterpartiets taleskvinna och naturligtvis Miljöpartiets representant. Man får gå till kvällspress och dagspress för att hitta den upprördheten. I dag är ni ju värre än Ingegerd Wärnersson när det gäller att försvara skolan.

Gunnar Goude säger t.o.m.: Ni som gjorde nedskärningarna. Ingegerd Wärnersson är trots allt så hederlig att hon går upp i talarstolen och säger: Nedskärningarna som skedde under tio år. Så länge satt vi dessvärre inte i regeringen. Då hade det inte behövt se ut som det gör. Ni får försöka samordna det där lite grann.

Sedan talas det om Skolverkets information som om den vore det enda som åstadkom den här debattrundan. Vi lever i det svenska samhället, vi läser gång på gång och upplever gång på gång i kontakten med svenska folket vad man tycker om sina barns skola. Det är icke den här rapporten som gör att jag tar till orda med detta engagemang. Det är föräldrar som ringer, det är föräldrar som skriver och uttrycker enorma bekymmer för att deras barn går i en skola som är präglad av oreda och olust.

Jag kan säga ytterligare en gång att det finns gott om skolenheter som fungerar bra och är bra. Men om ni ska stå upp här från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna och tala om att det ska vara jämlikhet, då ska ni engagera er i att ändra skolan. För det är de svaga eleverna, de som kommer från de segregerade miljöerna, som drabbas. Det är därför vi tar i och vill förändra skolan och förbättra skolmiljön. De duktiga eleverna, de som har föräldrar hemma som kan hjälpa sig med skolarbete, som kan språket och som är högutbildade, klarar sig.

Det är därför det är så sällsamt egendomligt att ni på vänsterkanten just utifrån en gemensam människosyn, som man väl ändå kan hitta i kristen etik – eller hur? – inte inser att alla har ett och samma värde och

att alla har rätt till en skola där man får sin integritet respekterad. Då krävs det insatser. Då krävs det inte bara att man stryker allting, som om det vore bra, för det är inte bra. Och det handlar inte bara om Skolverket.

Härliga elever, sade ministern flera gånger. Jag håller med om det. Det är härliga elever. Det är inte kriselever, ett ord som också användes av ministern, som vi talar om. Det är en skola som kränker en del elevers integritet. Det är en skola som omöjliggör för en del elever att skaffa sig lugn och ro så att de kan inhämta den kunskap som gör att de senare kommer att klara sig i samhället. Vi bygger ju in sociala problem.

Jag har inget emot att vi tar itu med den segregering som finns i bostadsområden. Gärna det. Det är angeläget. Men tro inte att man kan använda misslyckandena i skolan som något slags alibi eller ursäkt för att vi har det som vi har det ute i vissa ytterkantsområden i vissa regioner.

Läs artikeln som stod i Sydsvenskan i oktober! Den upprörde då svenska folket, lärarkår, föräldrar, journalister, oss alla. Sedan gick den böljan över. Nu kommer det en ny våg, från Skolverket, menar en del. Skolan är viktigare. Det måste till förändringar, inte i morgon utan nu. (Applåder)

Anf. 14 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Det ligger ett stort ansvar på mina axlar. Det har skolminister Ingegerd Wärnersson tidigare sagt. Ja, fru talman, det gör det verkligen.

I alla de debatter vi tidigare har haft här i kammaren har skolministern sagt: Nu tar jag till mig de idéer ni har kommit med här i dag. Nu ska jag gå hem på min kammare och fundera, för att sedan kunna lägga fram förslagen på riksdagens bord.

Men vart har de förslagen tagit vägen nu? Jag blir oerhört förvånad när jag hör skolministern i sitt första anförande säga att hon under dagen kommer att lämna en handlingsplan för de konkreta saker hon ska förverkliga inom skolan. Men i det andra anförandet kommer ingenting. Jag blir rädd, fru talman, om det är så vi ska hantera vår svenska skola.

Ministern pratar också om att hon vill ha en gemensam samling för att diskutera. Vi ska ha ett samråd för att prata om skolan. Men, Ingegerd Wärnersson, vi har ju varit redo att mötas i ett sådant samråd för att kunna diskutera konkreta förslag för att göra skolan så bra som möjligt. Men ingen inbjudan har kommit. Skulle det inte vara bra att passa på här i dag att ge oss en inbjudan så att vi kan förmedla våra idéer och kunskaper återigen till skolministern, så att det kommer fram en konkret handlingsplan?

Som jag ser det, återigen, är det tre saker som det är viktigast att fokusera på inom skolan. Det är för det första kunskaperna, att kunskapsmålen ska nås av alla elever, inte av några få. Det är för det andra att decentralisera makten i skolan, låta lärarna och eleverna få bestämma över sin egen skola. Det är för det tredje att satsa på lärarna, så att de kan vara de pedagogiska ledare som skolan behöver.

Inte ingenting av detta har vi hört skolministern ta upp och diskutera i dag. Jag hoppas att det kommer en ny handlingsplan med konkreta förslag.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

Anf. 15 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Skolministern använde ett dramaturgiskt grepp i sin inledning när hon sade: I nästa anförande återkommer jag med de konkreta åtgärderna. Då byggde hon ju upp vissa förväntningar. Därför ekade tystnaden desto mer när det visade sig att det absolut inte fanns någonting, inga nya grepp.

Gunnar Goude tyckte att vi borgerliga skulle sluta upp bakom den här politiken. Vi har kommit ungefär halvvägs, sade han. De flesta av oss ser det mer som ett hot än ett löfte.

Britt-Marie Danestig säger att jag svartmålar. Jag har statistik bakom mina påståenden. Ta som exempel en årskurs som skrivs in i det gymnasium som vi har kallat ett gymnasium för alla. Gå tre år framåt, lägg till ytterligare ett år och se efter hur många av den årskullen som har gymnasiekompetens! Ungefär hälften. Resten har fallit bort. Några började aldrig, några har hoppat av, några är underkända i kärnämnen. Återstår hälften. Det är resultatet av det som kallades ett gymnasium för alla.

I svenska får 4 % icke godkänt, men läsforskarna hävdar att den verkliga siffran kanske är tredubbel högre.

Jag har fakta bakom det jag säger. Utvecklingen i den svenska skolan är mycket problematisk. Visst finns det bra skolor, men fler och fler skolor får större och större problem. Det är därför det är sådan frustration från skolvärlden över att skolministern inte pekar ut den nya kurs som skulle behövas. Det har kommit många inbjudningar i dag. Vi är redo att hjälpa till för att förbättra den svenska skolan, men det måste finnas något intresse från regeringens sida.

(Applåder)

Anf. 16 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag tycker mig ana att det finns en tendens till att vi kan vara överens om att en stor del av eleverna som redovisas i rapporten har nått målen. Det handlar om ungefär 90 %. Det vore bra om vi kunde ge lärarna den elogen att de faktiskt, i en osedvanligt besvärlig situation med de kraftiga nedskärningarna och de små resurserna, har hållit ångan uppe och klarat av att leda eleverna fram till målen som är inskrivna i läroplanen. Vi kan också vara överens om att det stora problemet är den alltför stora gruppen elever med behov av särskilt stöd. Alla tycks vara överens om det. Den enda som förnekar siffrorna är Lars Leijonborg. Det förvånar mig lite. Stödet i statistiken är mycket svagt.

Alf Svensson var den ende som nappade på syndernas förlåtelse. Nedskärningarna skedde under den borgerliga regeringen, och de var kraftiga. Det är självklart att de var kraftigast då. Det var då man skar 20 %.

Vi har successivt fört över pengar till kommunerna och till skolorna. Det är ett arbete. 10 % av de 20 är återställda. Det var det jag menade med att hälften är kvar. Låt oss gå vidare på den linjen. Det skulle vara intressant att få ett borgerligt stöd för att det är huvudproblemet. Det är rätt definierat, och åtgärden ligger rätt till.

Det handlar inte om att införa fler betyg, entreprenad eller att ge Skolverket möjlighet att stänga vissa skolor. Det är naturligtvis perifert när det gäller det stora allvarliga problemet.

Anf. 17 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag hoppas att det *inte* är fel på högtalaranläggningen i denna kammare. Det har sagts att man inte gör någonting. Antingen beror det på att det är fel på högtalaranläggningen eller också beror det på att vissa ledamöter inte lyssnar.

Vi diskuterar de elever som inte har nått målen. Hjälper det och för det eleverna framåt att vi skapar ytterligare prov, tester, betyg? Nej, det gör det inte. Vi måste hitta de rätta metoderna, så att eleverna som har de stora läs- och skrivsvårigheterna, som har dyslexi och därmed blir hämmade i alla ämnen, får en chans. Hur kan det ske? Jo, givetvis genom att satsa på lärarna. Det var det jag sade. Vi måste ge lärarna mer kompetens och bättre metoder att möta eleverna. Det är därför vi satsar på matematiken och specialpedagogiken, t.ex. dyslexin, precis de områden som gäller våra kärnämnen.

Det går inte att med handen peka eller med fingret hytta, det gäller att gå in i skolan om man verkligen bryr sig om eleverna. Det gäller att se de människor som bor i de utsatta områdena, att se hela familjen, att stötta hela familjen. Det var därför jag nämnde kvinnorna från Ordkraft – att kvinnorna är i sina barns skolor, lär sig svenska och därmed blir ett stöd. Om några år kan vi se om denna metod var ett sätt att göra det bättre för våra elever med utländsk bakgrund.

Passivitet från regeringen? Nej, 3 miljarder kronor är inte lite pengar att sätta in för kompetensutveckling. Egentligen är det kommunernas ansvar att stå för kompetensutvecklingen, men på grund av de tio åren med stora nedskärningar påtar sig regeringen ytterligare en uppgift att stärka upp kompetensutvecklingen inom skolan. Det enda sättet att hjälpa eleverna är att de hela tiden står i centrum, att de får stöd av de vuxna i skolan och att deras eget självförtroende stärks.

Vad har jag då mött hos mina politiska fränder? Moderaterna och Folkpartiet säger att vi ska återgå till det som var förr. Då hade vi betyg, mer kontroll och då hade vi mera ämneskunskaper. Tror ni inte att dessa elever vill ha ämneskunskaper? Men deras svårigheter att nå dem är stora. Centern säger att det är en småsak att vissa elever har större behov än andra. Nej, det är inte en småsak. Det är oändliga hinder att komma över. Deras självförtroende kan gå i botten tidigt om den inte stärks av väl kompetent personal.

Moderaterna säger nej till förskola och tycker inte om Perssonpengar. Hur vill ni ha det då? Ja, mera betyg. Det kostar ingenting. Jag förstår att ni vill ha mera betyg.

Kristdemokraterna har begärt denna debatt. Alf Svensson har redovisat sina fem punkter. Jag tror inte att det är någon i denna kammare som är oense om vare sig arbetsmiljö eller att ge läraryrket status. Men hur vill Alf Svensson ekonomiskt styra upp dessa möjligheter? Hur vill Alf Svensson göra det vi från riksdag och regering kan göra när det gäller satsningen på kompetensutvecklingen för lärare? Det är den vägen vi måste diskutera.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Aktuell debatt:

Kvaliteten i den svenska skolan

Jag tycker också att det är oerhört viktigt att diskutera etiken i skolorna. Jag understryker vikten och värdet av samtal varje dag. Där är vi helt överens.

Anf. 18 ALF SVENSSON (kd):

Fru talman! Vi har inte så många minuter på oss under en sådan här debatt. Det är alldeles för få minuter för en så viktig fråga som skolan. Jag önskar att man i varje kommun avsatte rejält med tid för att resonera om sina skolenheter. Resonemangen måste föras dit. Kommunerna har det yttersta ansvaret.

Skolministern uttryckte tidigare den retoriska frågan om vi ska döma eller ge stöd. Låt mig försäkra att det är just stöd vi vill ge. Jag är lite förvånad över detta. Det antyds ofta att de borgerliga partierna står på de besuttnas sida. Men när det gäller skolan handlar det om att bry sig om dem som har det särskilt svårt. Där är vi väl överens om att de inte kommer från de besuttnas sida. Om vi inte satsar på en skola som ger lugn, ro och ordning och som kan inrikta sig på den enskilde eleven, bygger vi in i samhället sociala bekymmer för framtiden. Därför borde ni som kallar er för vänsterpartister, inklusive miljöpartister, vara *ivrigast* i kravet att rätta till och ändra om skolan, för att verkligen bry er om de elever som i dag inte hänger med av en eller annan anledning.

Det handlar naturligtvis om resurser, men inte *enbart* om resurser. Det handlar om att rektor ska få tid för de pedagogiska uppgifterna. Det handlar om att ge eleverna en bärande etik och respekt för sina kamrater. Det kostar inte en massa pengar! Det kostar inte heller en massa pengar att se till att det finns samma regler i en skola som det finns i riksdagen – kvitteringsmän eller vad de nu kan kallas. Man ska komma i tid och antecknas om man inte sköter sin närvaro. Det är faktiskt positivt att kasta kravlösheten överbord.

(Applåder)

Anf. 19 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Den här debatten är begärd med andemeningen en skola i kris. Moderaterna och Folkpartiet är de partier som fortfarande benämner skolan på det sättet. Jag säger som i inledningen, nämligen att det inte handlar om en skola i kris. Det handlar om barn som behöver mer stöd än andra. Jag hoppas att vi i fortsättningen när vi diskuterar skolan ska kunna ha den benämningen.

Det konstiga är att många vill vara i denna skola. Det är många som söker sig dit i utbildningen. Vi har i dag 8 000 platser på våra lärarutbildningar. Hit sökte 45 000 blivande studerande. 25 000 av dem var första-handssökande till skolan.

Är det den skola som har beskrivits i dag som attraherar dem? Vad är det som gör att dessa unga människor vill bli lärare?

Jag är övertygad om att de vill dit därför att de har en tro på att de kan vara behjälpliga med att utveckla unga människor. De har en tro på att skolan kan lyckas. De är säkerligen medvetna om att det finns problem. De vet att barn har vuxit upp under olika förutsättningar, men ändå vill de.

Jag är glad över att det finns 45 000 som vill söka till skolan, och 25 000 som söker dit i första hand. Jag är övertygad om att alla de som har sökt sig dit och nu startar på dessa utbildningar, och de som startar i framtiden, kommer att vara goda lärare och vara en god tillgång för framtidens barn och ungdomar.
(Applåder)

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 11 februari.

3 § Svar på interpellation 1999/2000:212 om adoption

*Svar på
interpellationer*

Anf. 20 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Rigmor Stenmark har ställt följande två frågor till mig:

Avser statsrådet att se över adoptionsbidraget och föreslå en höjning av statsbidraget så att det följer de intentioner som fanns när det infördes?

Avser statsrådet att se över pensionsrätten så att adoptivföräldrar inte diskrimineras vid vård av barn?

Först vill jag säga att jag delar Rigmor Stenmarks syn att adoption ska vara tillgänglig för så många som möjligt och att hinder för adoption ska undanröjas så långt det är möjligt.

När det gäller adoptionsbidraget har riksdagens socialförsäkringsutskott uttryckt önskemål om en belysning av kostnadsutvecklingen vid adoption. I NIA:s årsredovisning, som inkommer i mars, kommer en redovisning av kostnadsbilden att presenteras. Den belysningen kommer att vara ett viktigt beslutsunderlag också när regeringen ska ta ställning till om adoptionsbidraget behöver förändras. En eventuell förändring måste sedan beredas i det ordinarie budgetarbetet.

Vad gäller pensionsrätt för barnår särbehandlas inte adoptivbarn i förhållande till biologiska barn såvitt gäller tid efter lagens ikraftträdande den 1 januari 1999. Pensionsrätt för adoptivbarn räknas från det att man har tagit emot barnet, förutsatt att detta skett med socialnämndens medgivande. Någon diskriminering är det alltså inte fråga om här.

Däremot finns det vissa förenklingar när det gäller att fastställa barnårsrätt för förfluten tid, dvs. från 1960. Av administrativa skäl räknas pensionsrätten då från det att man har den rättsliga vårdnaden, dvs. i praktiken från domsdatum. Denna förenkling kan emellertid i vissa fall få orimligt stor betydelse, varför vi i Genomförandegruppen har kommit överens om att reglerna bör justeras. Frågan utreds för närvarande, och vi avser att återkomma med förslag i frågan.

Anf. 21 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Tack för svaret, fru statsråd!

Jag är naturligtvis inte nöjd med svaret på den första frågan, som handlar om kostnaderna för att adoptera barn.

Det här är ingen ny fråga. Man kan nästan tro det när man läser svaret. Det är många som har väckt motioner – fler riksdagsledamöter än jag har gjort det – och frågan har också debatterats med tidigare statsråd. Därför tyckte jag att det var intressant att ta upp den igen med en ny biträdande socialminister.

I Nämnden för internationella adoptioner har man påtalat och redovisat hur situationen har varit tidigare. Maj-Inger Klingvall, som har varit ordförande i NIA och varit ansvarig minister för de här frågorna, känner också mycket väl till den besvärliga frågan för adoptionsföräldrar.

Kostnadsbilden har alltså tidigare presenterats, och det är ingen hemlighet att genomsnittskostnaden för adoptioner i dag är ca 99 000 kr och den genomsnittliga nettokostnaden 75 000 kr. Man får ett adoptionsbidrag, som redan när det infördes i slutet av 80-talet, var 20 000 kr för att sedan höjas till 24 000 kr. Där har det legat kvar hela tiden. Man kan se bidragssumman som ett streck, medan kostnaderna för adoptioner hela tiden har gått upp. Från början var det tänkt att bidraget skulle vara 50 %, och det är ganska enkelt att räkna ut att det inte är det i dag och inte har varit det på länge.

Jag är absolut inte nöjd med att man ska se över det här en gång till. Det behövs inte några särskilda utredningar av just den biten. Det här behöver rättas till så att bidraget återigen uppgår till 50 %.

När det gäller den andra frågan, som handlar om att adoptivföräldrar inte ska särbehandlas, har adoptivföräldrar tagit kontakt med mig. Man kan läsa en stor artikel i Upsala Nya Tidning den 27 januari 2000, och jag frågar mig om det som står där är felaktigt. Det har gjorts en intervju med en av ordförandena i våra adoptionsorganisationer som säger att adoptivbarn missgynnas. Jag citerar ur artikeln:

”Redan när pensionsreformen började diskuteras påpekade adoptivföräldrarna för makthavarna vikten av att man behandlades på samma sätt som biologiska föräldrar när det gäller den pensionsrätt man får för att vårda barn.

Men likväl kommer det en lag som innebär andra regler för oss. Pensionsrätten ska utgå från det datum som domstolen, i Sverige eller i barnets hemland, gett sitt utslag. Hur snabbt det går varierar kraftigt, men vi har fall där det dröjt mer än två år efter barnets ankomst.

Pensionsrätten utgår under de år man vårdar sina barn, dock längst tills barnet fyllt fyra år.

— — — Adoptivföräldrarna tycker att det är självklart att pensionsrätten ska börja räknas från den dag barnet kommer till sina föräldrar, precis som för biologiska föräldrar, och inte från barnets faktiska ålder — — —.”

Det tycker jag också. För statskassan handlar det inte om några stora pengar, vare sig för pensionen eller för adoptionsbidraget.

Jag hoppas att statsrådet svarar på frågan: Är statsrådet beredd att se över båda de här bitarna, och inte bara se över utan också i vårbudgeten anslå de pengar som behövs?

Anf. 22 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag är glad att Rigmor Stenmark har ställt den här interpellationen till statsrådet. Jag är glad för den enskilda motion som har väckts av Centern. Jag är också glad att vi kristdemokrater under fyra år har föreslagit en ökning av adoptionsbidraget till 26 000 kr. Jag är väldigt glad att fler och fler har insett att något måste göras.

När man upptäcker att man inte kan få biologiska barn är det en utomordentligt stor sorg för många par. Väldigt många har svårt att acceptera att man ska leva tillsammans barnlösa. Ändå har det alltid funnits par som inte har kunnat få barn och par som har velat ha många barn.

Det finns då olika vägar att bli förälder. Man kan försöka med olika provrörsbefruktningar och olika typer av assisterad befruktning, och man kan anmäla sig för adoption.

Det är bara det att det känns så oetiskt att det är så enormt stora ekonomiska skillnader. Om man anmäler sig för att få en assisterad befruktning får man betala de läkaravgifter som vi har i Sverige, och de är oerhört låga. Men om man i stället väljer adoption får man börja spara och gnet.

När det gäller många barn som kommer från andra länder kostar det 120 000 kr. Kostnaden Rigmor Stenmark nämner är den genomsnittliga kostnaden. Det känns också lite konstigt att säga att barn kostar olika mycket, men det beror lite grann på processen i de olika länderna, hur långt det är osv. Föräldrarna ska spara ihop dessa stora pengar först. Adoptionsbidraget betalas ju inte ut förrän allt är klart. Då blir det en klassfråga. Då är det bara de allra rikaste som kan klara av att adoptera ett barn.

Jag vill verkligen stryka under vikten av att vi ser till att adoption blir enklare. Det är också en fantastisk insats man gör för ett barn som annars kanske inte alls skulle få växa upp under de förhållandena. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi seriöst prövar frågan när den kommer upp. Jag hoppas att jag kan få ett positivt svar från Ingela Thalén när det gäller att den nuvarande ordningen inte på något sätt är rättvis utan att det måste göras något.

Om bidraget ska hamna på den nivå som vi har lagt oss på i vår budget eller om man ska ha ännu mera kan diskuteras, men vi kan inte acceptera den ojämlikhet som de facto finns i dag. Det skulle jag vilja ha ett klart och tydligt svar på.

Anf. 23 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Till både Rigmor Stenmark och Chatrine Pålsson vill jag säga att frågan får prövas i det ordinarie budgetarbetet. Jag har inte för avsikt att vidareutveckla just den frågan. Även om ni båda ställer hur många frågor som helst på denna punkt kommer svaret att bli detsamma. Detta är en fråga för budgetprövningen. Jag ska också tillägga att jag naturligtvis kommer att ta med frågan i budgetprövningen.

Den andra fråga som Rigmor Stenmark tog upp och som också finns i interpellationen var hur vi ska hitta en bra lösning när det gäller den historiska barnårsrätten. Det här handlar ju om den historiska barnårsrätten. Vi har i Genomförandegruppen fått en utredningspromemoria. Vi är nämligen överens om att den nuvarande ordningen inte är en bra ordning. Det gäller just det som togs upp här, nämligen att det är så stora tidsskill-

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

nader vad beträffar att få ett beslut i domstolen. Det finns ett folkbokföringsregister på Riksskatteverket som man kan använda. Den promemoria som Genomförandegruppen har diskuterat såg väldigt bra ut, och vi var överens om att det var bra riktlinjer.

Nu gäller detta folkbokföringsregister främst de utländska adopterade barnen. Vi går nu igenom och tittar på om vi kan använda samma metod när det gäller barn som är svenskfödda och som också adopteras.

Avsikten är att vi senare i vår ska komma med ett förslag. Jag är helt övertygad om att det förslaget kommer att tillgodose åtminstone majoriteten av adoptionsföräldrarnas önskemål.

Anf. 24 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Fru statsråd! Jag förstår att jag inte ska vara tjugig när det gäller pengarna, och jag förstår också att det är en budgetfråga. Men kom inte och säg att man behöver utreda just denna bit mera, utan se till att pengarna kommer! Jag tänker i alla fall vara så tjugig att jag säger att detta inte är någonting som kan vänta till hösten och den vanliga budgeten. Jag kräver att det tas in i vårbudgeten.

När det gäller adoptivföräldrarna tycker jag att det också är väldigt bra om man kan gå ut och mycket klart tala om vad det handlar om och att man inte har för avsikt att på något vis särbehandla adoptivföräldrar när det gäller pensionsrätten. Då blir det, precis som Chatrine var inne på förut, bara de s.k. besuttna eller rika familjerna som har råd med detta.

Nu är det väl inte så att man tittar efter vilka förmåner man får när man har kommit så långt att man har adopterat ett barn – det tror inte jag heller – och det ska inte så vara. Men man måste ändå vara realist och se vilka förutsättningar man har att ordna det. Det är väldigt svårt – svårare än att få ett eget barn, tror jag – att ha ett adoptivbarn. Det fordras att man faktiskt har möjlighet att vara hemma med barnet. Det tycker jag också är en punkt som man kan ta upp. Där får vi inte särbehandla vare sig adoptivföräldrar eller andra föräldrar. Man måste ha tid för barnen. Det borde man också titta på.

När det gäller adoptioner och adoptivbarn fattas det fortfarande väldigt mycket kunskap och information i Sverige. Vad händer hos familjerna? Vad händer med barnen senare under livet, t.ex.? Där skulle jag önska att man tog ett rejälare tag. Det behövs en mer omfattande utredning om den biten, så att man får in denna kunskap.

Vi diskuterar just nu i Nämnden för internationella adoptioner hur man ska kunna få in detta ämne på högskolorna. Det går inte bara att lägga in lite här och lite där, utan det skulle vara önskvärt om man kunde få en fempoängskurs, t.ex., på våra universitet.

Våra lärare, våra läkare, vår sjukvårdspersonal och andra människor i samhället har oerhört lite kunskap. Jag måste själv säga att jag tycker att det är en förmån att få titta på detta, för man lär sig så mycket om hur samhället fungerar och hur vi tar emot andra människor. Det kommer väldigt nära och blir väldigt intensivt.

Det spelar inte mig så stor roll att statsrådet vägrar att svara på frågorna, höll jag på att säga. Det är statsrådets bekymmer. Jag hoppas fortfarande att hon tar till sig det vi har sagt och bär det med sig långt in i hjärtat.

Anf. 25 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag frågade inte heller Ingela Thalén om pengarna kommer med i statsbudgeten, utan min fråga var om statsrådet tycker att det är orättvist som det är nu. Det är ett alldeles för litet bidrag till adoptioner i förhållande till vad som gäller för de andra sätt man kan få hjälp av samhället att bli förälder på.

Jag vill också kommentera Rigmor Stenmarks andra fråga omkring förmånerna när barnet verkligen har kommit. Jag tror att det finns en annan vinkel på detta. De föräldrar som har lyckats skrapa ihop 75 000–100 000 kr har säkert tömt alla konton som finns innan barnet väl har kommit och har således inte någon annan möjlighet att plocka egna pengar därefter för att vara hemma och ha mer tid med detta barn.

Många rapporter har visat att det precis i början och under de första åren, när barnet kommer till en ny miljö och till ett nytt land, är ännu viktigare att barnet får ordentligt med tid med ett fåtal vuxna personer för att det ska få den bästa starten i livet. Vi kristdemokrater har under många år med all tydlighet pläderat för hur viktigt det är för våra egna barn, och även för dessa barn, att man verkligen har tid med dem och skapar förutsättningar för det. Vi tror att det kan motverka att de kommer snett eller får det svårare längre fram i livet. Nu när vi har diskuterat skolan under ett par timmar visar det sig ännu mer att mer tid med vuxna är vad våra barn behöver i dag. Det gäller säkert alla barn.

Anf. 26 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag förstod inte riktigt kommentaren om att jag vägrar svara på frågor. Vad jag konstaterade var att det är en fråga för budgetarbetet, och jag har för avsikt att ta upp frågan i budgetarbetet. Jag förstod inte heller skillnaden mellan vårbudgeten, som ju innehåller ramar, och höstbudgeten. Vårbudgetens ramar gäller ju höstbudgeten för 2001 eller de förslag som kommer till hösten. Jag har för avsikt att ta upp frågan och pröva den i budgetarbetet.

Sedan finns det en antydan i både Rigmor Stenmarks och Chatrine Pålssons senare inlägg som gör mig lite fundersam. Det är möjligt att den antydan måste diskuteras i Genomförandegruppen. Vi har en överenskommelse om fyra års barnårsrätt i pensionssystemet. Jag har inte hört i Genomförandegruppen eller i pensionsdiskussionen någonting om att det skulle finnas förslag om att förändra detta – verkligen inte.

Det som har bekymrat alla partier har just varit den här tidsskillnaden mellan domstolsbeslutet och det faktum att barnet har kommit till Sverige. Den frågan ska vi försöka söka en lösning på, på ett sådant sätt att man inte skiljer ut adoptioner av svenskfödda barn eller adoptioner av utlandsfödda barn. Vi ska också göra detta på ett sådant sätt att tidsskillnaderna mellan olika tingsrätter inte ska ge utslag i skillnader när det gäller barnårsrätt.

Jag är övertygad om att vi på detta sätt kommer att få ett bra förslag till våren som ska ge adoptivföräldrarna ett bra stöd. Jag har ingen som helst avsikt att pröva just frågan om fyra års barnårsrätt.

Anf. 27 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Fru statsråd! Ofta talar man kanske förbi varandra. Jag kanske inte heller lyssnade tillräckligt till statsrådets svar. Det senaste

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

svaret var som jag hade önskat att det skulle ha varit från början, nämligen att man ska ta till sig de här frågorna när det gäller pengarna och att man ska titta på det redan när man lägger ramarna. Det hälsar jag med tillfredsställelse. Jag anade i det första svaret att det var någonting som man ville skjuta längre bort. När det inte var så är det helt okej för mig.

Jag vill tacka så mycket och bara skicka med lite grann från den enskilda motion som jag och Kenneth Johansson har skrivit: Adoption får inte bli en klassfråga. Redan när adoptionskostnadsbidraget infördes den 1 januari 1989 påtalades det att möjligheten att adoptera barn inte skulle vara förbehållen de ekonomiskt starka grupperna i samhället.

Sedan vill jag bara nämna det sista: Barn är inte bara kostnader för ett land. Det är oerhört viktigt för samhället att vi får hit fler barn. Det finns i dag ca 40 miljoner föräldralösa barn i världen, barn som behöver ett hem. Jag tycker att det är en skyldighet för ett land som Sverige att se till att vi kan ta emot så många barn som möjligt. Det handlar ändå inte om något större antal. Det rör sig om ca 1 000 barn just nu. Jag tror att människor som har förutsättningar att bli adoptivföräldrar ska få en chans att bli det. De ska inte behöva avstå från t.ex. att skaffa syskon till barn bara för att det är dyrt. I det avseendet har vi alla skattebetalare ett solidariskt ansvar.

Anf. 28 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Jag kan till fullo instämma i det sista inlägget och behöver inte utveckla mina argument för detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1999/2000:123 om ämnet religionskunskap i grundskolan

Anf. 29 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Beatrice Ask har frågat mig om jag avser att ge riksdagen möjlighet att yttra sig över eventuella förändringar i kursplanerna för grundskolan innan regeringen fattar beslut. Beatrice Ask har även frågat om detta nu inte anses nödvändigt, vilka initiativ till förändringar av Skolverkets förslag till reviderade kursplaner jag kommer att föreslå regeringen.

Beatrice Ask påpekar mycket riktigt att det är riksdagen som lagt grunden för kursplanerna i grundskolan och hänvisar till proposition 1992/93:220 *En ny läroplan*. Jag vill erinra om att det var under Beatrice Asks tid som skolminister som riksdagen godkände de riktlinjer som regeringen föreslagit i propositionen. Regeringen hade där anfört bl.a.: ”I kursplanerna anges innehållet i skolans undervisning. De intar därför en central position i det nya styrsystemet. Kursplanerna skall konkretisera läroplanens mål och tillsammans med läroplanen utgöra den helhet från vilken undervisningen skall utgå. De bör även i fortsättningen utarbetas och fastställas av regeringen.” I propositionen uttalades vidare: ”Vi anser därför att det är viktigt att ett stort intresse i framtiden ägnas åt kursplanerna och att en kursplanekultur utvecklas, där såväl lärare som akade-

miska institutioner och andra deltar i ett kontinuerligt arbete med att dels omsätta skolans kursplaner till en god undervisning, dels ge förslag till förbättringar.”

Med detta i minne vill jag framhålla att när Skolverket nu har presenterat sitt förslag till reviderade kursplaner för grundskolan så har den dåvarande regeringens intentioner angående kursplanarbetet fullföljts.

Jag avser därför inte att ändra på beredningsrutinerna för kursplanerna för grundskolan. Då beredningsarbetet av Skolverkets förslag till reviderade kursplaner nu sker inom Regeringskansliet kan jag heller inte i dag delge riksdagen vilka eventuella initiativ till förändringar jag avser att föreslå regeringen. Jag kan dock försäkra Beatrice Ask om att jag är väl medveten om de synpunkter som från olika håll kommit fram i fråga om innehållet i kursplanen i religionskunskap.

Anf. 30 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag har i min interpellation tagit upp en principiellt viktig fråga, nämligen om statsrådet anser att riksdagens principbeslut med anledning av läroplanen får ändras genom vilka justeringar som helst i kursplanen för grundskolan. I stället för ett svar på principfrågan fick jag ett kort svar där det antydde att jag som tidigare statsråd inte skulle veta hur reglerna ser ut. Jag vill försäkra, fru talman, att jag känner till reglerna och också anser att de är de enda rimliga. Däremot – och det är bakgrunden till min interpellation – anser jag att om grupper inom Skolverket får för sig att föreslå sådana förändringar som gör att man ändrar på det som ligger i de principer som riksdagen har fastställt måste regeringen, om regeringen vill säga ja till de förslagen, komma hit till riksdagen och föra en debatt och en diskussion så att vi får ändra i grundprinciperna. Det handlar faktiskt om respekt för riksdagens arbete och ingenting annat.

Nu vet jag att det inte alltid är så enkelt att bedöma om förändringar i kursplaner handlar om att ändra grunden eller balansen i ett ämne eller inte. Det kan behöva diskuteras, men tyvärr är ministern ointresserad av det också. Även när det gäller min konkreta fråga i interpellationen om Skolverkets förslag till ändringar när det gäller ämnet religionskunskap får jag nämligen inget svar. Det finns således ingenting att säga i principfrågan och ingenting när det gäller religionskunskapen.

För egen del vill jag deklarera att jag anser att Skolverkets förslag när det gäller ämnet religionskunskap är oacceptabelt av flera skäl. Först och främst anser jag att man fuskar bort betydelsen av kunskaper om det egna kulturarvet på ett sätt som inte är rimligt. I det här fallet handlar det om den religion som de flesta i vårt land bekänner sig till. Inte minst i ett mångkulturellt och sekulariserat samhälle som vårt är kunskaper om kristna värderingar och kristen tradition viktiga. Det är fullständigt fantastiskt att man i det förslag som Skolverket har lagt fram t.o.m. lyckas få bort att eleverna ska kunna någonting om det som står i Bibeln, trots att riksdagen och staten har anslagit pengar under 20 års tid för att få en ny översättning. Det är väl alldeles självklart att barn i den obligatoriska skolan ska få veta och kunna något utifrån det som skrivs i denna bok som ändå har en viss betydelse i världen och i Sverige och för våra värderingar. Jag tycker att det är en för stor förändring för att man ska kunna säga ja till den utan att komma hit till riksdagen och diskutera den.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Min andra invändning gäller att Skolverket, som vill byta ut begrepp och förenkla, t.ex. byter ut någonting som alla vet vad det är, nämligen kristendom, till "abrahamitiska traditioner". Det ändrar innebörden av vad undervisningen ska gå ut på. Dessutom gör det det hela väldigt opraktiskt. Ett problem när det gäller undervisning i religionskunskap i grundskolan är att många lärare saknar utbildning i ämnet. Jag vill påstå att man nästan behöver lite teologisk utbildning för att kunna reda ut vad innebörden av "abrahamitiska traditioner" är. Jag är lite rädd för att en stor del av förståelsen för vad kursplanerna säger kommer att gå förlorad om man gör den typen av mycket expertbetonade förändringar. Då riskerar vi att lärarna inte begriper vad barnen bör få med sig i grundskolan. Det är också ett skäl till att jag inte tycker att förslaget är bra.

Min fråga till skolministern, som ändå säger sig känna till att det finns kritiska synpunkter mot det förslag som Skolverket har presenterat, är helt enkelt: Hur kommer regeringen att hantera de kritiska synpunkter som finns, och vad kommer man att förändra? Jag skulle också vilja veta när beslutet om kursplanerna fattas, så att vi vet när det är deadline. Jag anser att den här frågan är viktig. Den berör andra ämnen än religionskunskap också, men principfrågan och även kursplanen för religionskunskap kräver faktiskt mer av debatt än vad vi har fått hittills.

Anf. 31 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Först ett tack till Beatrice Ask för den här interpellationen som ger möjlighet till en debatt.

Jag tycker också att skolministerns svar att inte vilja ändra beredningsrutinerna för kursplanerna är oroande.

Skolverket med rollen som främjande och granskande måste ju ha vissa direktiv inför ett kursplanearbete. Det förslag som uppdaterades senast den 13 augusti 1999 försvann snabbt från Skolverkets hemsida.

Plötsligt uppstod en förvirring då remissinstanser inte hade tillfrågats, t.ex. Svenska kyrkan m.fl. Ett tydligt syfte att tona ned kristendomens roll i ämnet religionskunskap märktes. Ordet kristendom nämndes inte över huvud taget.

Jag ställde då en skriftlig fråga till skolministern om vilka åtgärder skolministern ämnade vidta för att efterfråga de religiösa företrädarnas synpunkter på kursplanen.

Den kritik som uppstod ledde till att Skolverket kontaktade fler remissinstanser och förbättrade kursplanen något.

Skolministern svarade att hon inte avsåg att vidta några särskilda åtgärder, men med stort intresse skulle följa det fortsatta beredningsarbetet.

Ett problem är, tycker jag, att Skolverket inte har resurser för tillräckligt med experter och konsulter. Efter vad jag erfarit har en och samma person ansvar för kursplaner inom flera ämnesområden, medan det givetvis finns experter som skriver.

Fru talman! Om skolministern hade erfarit att Skolverket höll på med att ta bort tiobasen i matematik för att ändra till fem, eller om skolministern hade erfarit att Skolverket höll på att ta bort gränserna på kartan eller periodsystemet i kemi eller satsbyggnaden i svenska eller notsystemet i musik eller rörelse i ämnet idrott eller århundradena i historia – jag skulle kunna fortsätta att exemplifiera – skulle då skolministern säga: Jag följer detta med intresse, men avser inte vidta några åtgärder?

När en kursplan tar bort kristendomen, den religion som den kristna traditionen i Sverige bygger på, visar skolministern endast intresse.

Det nya förslaget, som kom den 1 december 1999, är bättre, men jag godkänner det inte. Bibelns betydelse för att förstå det svenska kulturarvet har nedtonats. Det hade varit ett ypperligt tillfälle att i samband med bibelöversättningen göra den nya bibeln, som via riksdagen lämnades till svenska folket, mer viktig för skolans undervisning.

Också den nya kursplanen, som är daterad den 1 december 1999, genomsyras av ett beslut att försöka göra kristendomens påverkan värdemässigt neutral. Man kan också ifrågasätta den nära knytning med den abrahamitiska traditionen – som Beatrice Ask anförde – som folk inte förstår. Om man tänker på öga för öga tand för tand och vill nå målet att fokusera människors lika värde med omsorg om de svaga blir det förvirrande.

Min fråga till skolministern är: Är det regeringens mening att så fullständigt uppnå balans mellan olika religioner att kristendomens särställning att föra Sveriges kristna tradition vidare helt ska tas bort?

Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det här är en viktig interpellation och en viktig diskussion som vi är glada för att Beatrice Ask har väckt. Den har varit på tapeten under hösten. Jag har tidigare haft en interpellation till skolministern just när det gäller att överlåta ett så viktigt område som kursplanerna till Skolverket.

Fru talman! Riktlinjerna för kursplanerna bestäms av Sveriges riksdag, kursplanerna av regeringen. Såvitt jag förstår har regeringen överlämnat sitt ansvar för kursplanerna på delegation till Skolverkets tjänstemän. Det är ju i sig också en demokratisk fråga att överlämna ett politiskt ansvar till en tjänstemannagrupp.

Som jag läser av den borgerliga regeringens ambitioner var det meningen att många skulle få möjlighet att yttra sig, att många skulle få möjlighet att tycka till om kursplaneförslaget. Jag anser personligen att i ett kunskapssamhälle där det finns så många olika perspektiv på kunskapsområdet är det viktigt att man breddar detta.

Skolverkets arbete med religionskunskapsämnet har inte präglats av öppenhet vid remissförfarandet. Det finns stora grupper som värnar om den kristna kulturen, de kristna värdena och kristendomens särställning i det kulturarv som vi har. Som vi tidigare har hört av både Beatrice Ask och Ulla-Britt Hagström kan vi gå in på detaljer och se att vi har nått en gräns där man kan befara att vårt religionskunskapsämne blir ett ämne där man sätter de olika religionerna likvärdiga.

Detta är inte efterföljansvärt eller något som religiösa företrädare – även från andra religioner – i det här landet, tycker är bra. Därför måste vi återigen få fråga: Är det inte dags att öppna för att riktlinjerna måste förändras? Det är ju tydligt och klart i våra läroplaner vilken särställning kristendomen ska ha i dessa avseenden.

Det behövs en ram för att kunna se de andra religionerna. Det är också en viktig del. Referensramen måste vara tydlig.

Min fråga till skolministern är: Vilken strategi avser skolministern ha för att hantera den uppkomna situationen? Skolministern kan knappast,

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.56 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

5 § Frågestund

Anf. 33 ANDRE VICE TALMANNEN:

Följande statsråd kommer att delta: statsrådet Ingela Thalén, statsrådet Mona Sahlin, försvarsminister Björn von Sydow, socialminister Lars Engqvist och statsrådet Ingegerd Wärnersson.

Statsrådet Ingela Thalén besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde inom regeringen. Frågor till övriga statsråd förutsätts beröra deras ansvarsområden inom regeringen.

Pappadagarna

Anf. 34 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Min fråga går till socialförsäkringsminister Ingela Thalén.

Socialdemokraterna säger sig värna om rättvisa, och det gäller att leva upp till det. I budgetdebatten för mer än två månader sedan gällde en av frågorna de s.k. pappadagarna, de tio dagar som pappan oftast kan ta ut utöver den vanliga föräldraförsäkringen i samband med en förlossning.

I dag får de ensamstående föräldrarna inte del av detta samhällsstöd. Endast den ena föräldern kan ta del av dessa dagar. En majoritet i kammaren ansåg att ensamstående har lika stort behov av stöd efter en förlossning som är fallet vid ett parförhållande och föreslog en ändring av reglerna för pappadagarna. Socialförsäkringsministern lovade under debatten att skyndsamt se över reglerna och återkomma till riksdagen med förslag till ändringar. Därför gick man inte med på vårt förslag om överlåtande av pappadagarna.

Min fråga är: När kommer socialförsäkringsministerns förslag till ändringar gällande pappadagarna?

Anf. 35 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Det är min avsikt att återkomma skyndsamt. Om det blir i anslutning till budgeten eller senare under våren återstår att se efter det

att vi har gått igenom frågan och prövat den mot övriga förslag som gäller föräldraförsäkringen.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Frågestund

Anf. 36 CECILIA MAGNUSSON (m):

Fru talman! Socialförsäkringsministern tänker alltså inte baka in detta i den familjepolitiska utredning som hon har aviserat. Läggs denna fråga in i utredningen gällande föräldraförsäkringen och familjestöden kommer det att ta en avsevärd tid att få fram de här förslagen.

Jag tycker att det här är en viktig angelägenhet, eftersom det faktiskt varje dag föds barn till ensamstående föräldrar. Det är en fråga om jämställdhet, och jag tycker att det vore felaktigt att vänta med att göra denna ändring av föräldraförsäkringen under tiden som utredningen pågår.

Kan socialförsäkringsministern alltså lova att det kommer förslag i budgeten?

Anf. 37 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Utredningen om de familjeekonomiska stöden berör inte föräldraförsäkringen på det viset. Den berör ett bredare fält: underhållsstöd och bostadsstöd samt granskning av de förändringar som redan har skett i de olika stöd som påverkar familjernas ekonomi.

Den fråga som Cecilia Magnusson ställer handlar enbart om föräldraförsäkringen, och det är min uppfattning att just den frågan inte behöver lyftas in i någon utredning om det familjeekonomiska stödet. Vid införandet av detta i budgetarbetet måste denna fråga prövas i vanlig ordning mot andra önskemål.

Bensinpriset

Anf. 38 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! I dag är bensinpriset 9:38 kr per liter. Detta höga pris slår väldigt hårt mot många människor, inte minst på landsbygden. De kan sägas bli uppträngda mot väggen i en situation som de inte kan hantera, varken i det dagliga livet eller, som det har visat sig, i sina ambitioner att ta eller fullfölja ett förvärvsarbete, därför att resekostnaderna har blivit för höga.

Centerpartiet har, fru talman, föreslagit dels att man kraftfullt ska höja reseavdragen, dels att man ska pröva möjligheten till ett särskilt landsbygdsavdrag.

Jag skulle mot den här bakgrunden vilja ställa en fråga till Mona Sahlin. Bensinkostnaden har blivit ett hinder för att få människor i arbete genom att försvåra för dem att pendla till ett arbete. Hur tänker regeringen göra för att se till att människor inte trängs upp mot väggen på det här sättet, särskilt på den svenska landsbygden?

Anf. 39 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vet inte om man trängs upp mot väggen av bensinpriset eller inte. Däremot är det som vi kan göra för att öka möjligheterna till tillväxt, arbete och företagande i hela Sverige en väldigt viktig fråga. Vi har diskuterat detta väldigt mycket denna vecka i samband med de

tillväxtavtal som nu har överlämnats. I dessa är förutsättningarna för att kunna ta sig till och från arbete en viktig del.

Diskussionen om bensinpriset är väl en sak som kan tas upp i de skatteöverläggningar som regeringen har med de andra partierna. Jag utgår från att den diskussionen kommer att finnas där. För min del känns trots allt många andra diskussioner både om skatterna och om regionalpolitiken väsentligare när det gäller möjligheterna att arbeta och bo i hela Sverige.

Anf. 40 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! För många människor är den stora frågan i dag de stora resekostnader som de tvingas till för att med en eller med flera egna bilar kunna fungera ute i landet. Jag hade naturligtvis önskat att man skulle ta upp de här frågorna i skattesamtalen, som Mona Sahlin säger. Fru talman! I förra veckan frågade jag här finansministern när skattesamtalen kommer att fortsätta och vad de kommer att innehålla, men på ingen av dessa punkter hade han något svar.

Detta duger naturligtvis inte för människor som – om fru talmannen tillåter metaforen – trängs upp mot väggen. Innebörden härav är förstås att de inte har något val. De måste använda bilen och kan inte använda andra bränslen eller några kollektiva transportmedel. De tvingas betala den höga kostnaden.

Dessa människor behöver ett bättre svar än en hänvisning till tillväxtavtal. De behöver omedelbara besked i dag om hur de ska klara de mycket höga kostnaderna. Ambitionen att hela Sverige ska leva och att människor ska kunna fungera i hela landet måste självklart vara vägledande också i regeringens förslag.

Anf. 41 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Herr Daléus säger att det behövs ett bättre svar än en hänvisning till tillväxtavtalen. Låt mig bara efter två dagars resa i Norrbotten och Västerbotten och diskussioner om tillväxtavtalen säga att det i de avtalen finns väldigt många konkreta förslag som handlar om att i dag förändra de förutsättningar som nu gäller. I de avtal som har jobbats fram i partnerskap diskuterar man regional tillväxt och frågeställningar som direkt berör människors möjligheter. Det handlar om IT-infrastruktur, om utbildning och om företagande, och de frågeställningarna betyder någonting i dag för människor i hela Sverige.

Till det kan vi lägga en diskussion om skatterna och vad som är viktigast när det gäller tillväxten. Jag tycker att det är lite förnedrande för de hundratals företagare, politiker och föreningslivsföreträdare som nu har diskuterat fram tillväxtavtalen att så helt som Centerpartiets ledare nyss gjorde nonchalera deras betydelse för den regionala tillväxten.

Försvarsindustrin

Anf. 42 HELENA FRISK (s):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern.

Sverige måste ha kapacitet på t.ex. sprängämnesområdet om säkerhetsläget förändras i framtiden. De båda bolagen Nexlo och Nammo i

Karlskoga är därför strategiskt viktiga för svenskt försvar. De hotas nu av satsningar i Norge och Finland där respektive statsmakter engagerar sig starkt, och man känner nu, med all rätt, en stor oro inför framtiden.

Jag vill därför fråga om försvarsministern är beredd att analysera vad Sverige måste göra för att säkra de resurser som nu finns i Karlskoga.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Frågestund

Anf. 43 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Frågan om de orter som påverkas av omstruktureringen av det militära försvaret och även det civila försvaret är föremål för ett arbete som leds från Näringsdepartementet och en särskild styrgrupp. Det finns planer och arbete just för den orten, Karlskoga. När det gäller ammunitionstillverkningen har jag inga besked att ge i dag om där finns någonting som kan eller bör göras från myndigheternas eller regeringens sida.

Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan

Anf. 44 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! I går vid den här tiden visades för de ledamöter av riksdagen som så önskade Alexa Wolfs uppmärksammade viktiga dokumentärfilm om porrindustrin och betalkanalernas porrfilmsutbud. Jag vill mot den bakgrunden ställa en fråga till Ingegerd Wärnersson om sex- och samlevnadsundervisningen i skolan.

Skolverket har ju lämnat en rapport som visar att mycket finns att önska när det gäller denna undervisning. Jag har också, mot bakgrund av att en del kristdemokratiska ledamöter har kommit fram till mig i korridorerna här, fått en farhåga om att vi nu ser framför oss en ska vi säga moralistisk *backlash* i debatten om sexualitet.

Jag vill fråga: Hur kan vi, statsrådet Ingegerd Wärnersson, få en debatt och framför allt en undervisning i sex och samlevnad som utgår från en frigjord öppen syn på sexualitet så att var och en av de unga människor som växer upp i Sverige själva kan få skapa sin sexualitet utan moralistiska inskränkningar och utan porrindustrins underordning av kvinnor?

Anf. 45 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Kalle Larsson har frågat mig hur vi kan förbättra sex- och samlevnadsundervisningen i skolan.

Jag har också tagit del av Skolverkets rapport, och den var inte rolig att läsa. Jag kunde konstatera att det är många skolor där inte sex- och samlevnadsundervisningen fungerar. I dag är det ju så i läroplanen att det är rektor som har ett övergripande ansvar för detta område, och det är beskrivet i några enskilda kursplaner. För närvarande håller vi på departementet på och bereder kursplanerna inom grundskolan, och detta ska presenteras den 2 mars. Jag har uppmärksammat rapporten, och jag ser det som angeläget att vi därmed också kan stärka en positiv – givetvis – syn på sex- och samlevnadsundervisningen. Rapporten visar också att det finns många aktörer utanför skolan som kan vara mycket värdefulla att ha inom skolan. Det kan också vara andra som kan föra och möta eleverna i en diskussion om sex och samlevnad.

Anf. 46 KALLE LARSSON (v):

Fru talman! Jag tackar för det svaret och ser fram emot en diskussion tillsammans med Socialdemokraterna och Miljöpartiet i huvudsak – jag ska införliva Folkpartiet i den kretsen också – om hur vi kan få en fördomsfri och öppen diskussion om sex- och samlevnadsundervisningen i skolan. Det är ju angeläget att vi får lära oss när vi är unga att inte bara säga nej till allt det som vi inte vill utsättas för utan också att säga ja och bejaka uppbyggandet av en egen sexualitet på jämlika villkor, både unga män och unga kvinnor.

Läkarvården i äldreomsorgen

Anf. 47 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till socialminister Lars Engqvist som handlar om våra äldres sjukvårdsbehov i kommunerna och behovet av geriatriker.

I samband med ädelreformen tog kommunerna över vård- och omsorgsansvaret för våra äldre. För våra äldre betydde det att de på många sätt kanske fick det bättre vad gäller boendemiljön, men de gick miste om massor av läkarinsatser.

På landstingens sjukhem fanns det alltid tillgång till läkare, och man betalade endast en patientavgift för det. Nu, i kommunens regi, betalar man höga avgifter och får nästan ingen läkarservice. Dessutom är orättvisorna stora vad gäller läkartillgången. En del äldreboenden har läkare fyra timmar i veckan och andra har tillgång till läkare 40 timmar. Det råder alltså inte vård på lika villkor längre för våra äldre.

Den läkargrupp som är specialiserad på äldres sjukdomar, dvs. geriatriker, är ett utrotningshotat släkte, trots att vi får alltfler äldre i vårt samhälle.

Min fråga till socialministern är: Anser socialministern att det borde finnas fler geriatriker, och i så fall, anser inte socialministern att läkar servicen borde bli bättre för våra äldre på äldreboendena?

Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! För snart ett år sedan träffades en viktig överenskommelse för svensk sjukvårds utveckling. Det var en överenskommelse mellan Socialdemokraterna och Centerpartiet att av de förändrade försvarsanslagen under en fyraårsperiod flytta 8 miljarder kronor från försvaret till sjukvården. Till det har kommit ytterligare en överenskommelse, nämligen med Miljöpartiet och Vänsterpartiet, om att skjuta till ytterligare en miljard.

Tre områden är prioriterade. Ett av dem är den medicinska medverkan i äldreomsorgen. Vi förhandlar nu med Landstingsförbundet och Kommunförbundet för att fastställa en plan för hur vi ska garantera oss en bättre läkarmedverkan och medicinsk medverkan i äldreomsorgen. Vi hoppas kunna presentera en plan för detta och resultat av förhandlingarna i slutet av våren och då kunna presentera detta för riksdagen.

Anledningen till att detta har blivit ett prioriterat område är just att vi har de problem som Desirée Pethrus Engström påpekar, nämligen att det finns brist på läkare och att vården är olika i olika kommuner och olika

landsändar, och vi behöver gemensamt ta krafttag för att stärka den medicinska medverkan.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Frågestund

Anf. 49 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka för det positiva svaret. Det verkar som om Lars Engqvist tänker fortsätta jobba med den här frågan, och det uppskattar jag.

Enligt Socialstyrelsens register över legitimerade läkare finns det ungefär 500 geriatriker i dag. 200 av dem är över 55 år. Enligt Sveriges läkarförbund finns det bara 16 geriatriker under 40 år. Efter år 2005 kommer vi alltså att ha en enorm brist på geriatriker.

Vad kan socialministern göra för att öka antalet geriatriker i Sverige?

Anf. 50 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Det är inte alldeles enkelt att svara på frågan, därför att det är inte bara geriatriker som det är brist på. Vi har också en mycket stor brist på specialister i allmänmedicin, och vi har brist på barnläkare.

Just det här diskuterar vi med Landstingsförbundet och Kommunförbundet. En del i den plan vi ska presentera handlar faktiskt också om hur vi ska klara rekryteringen av läkare framöver, klara den generationsövergång som står framför oss, öka utbildningen och öka attraktionen i dessa arbetsuppgifter. Det är också viktigt att vi förmodligen måste få fler att omskola sig från andra specialiteter till exempelvis att bli specialister i allmänmedicin eller att bli geriatriker. Arbetet pågår alltså på det området.

Skolidrotten

Anf. 51 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag har en fråga till skolminister Ingegerd Wärnersson, och den gäller skolidrotten, som är ett ämne som har debatterats mycket. Det har varit intressant att följa den debatten. Sverige lär vara det land i Europa som har den näst sämsta skolidrotten, och det är allvarligt.

För inte så länge sedan uttalade sig Ingegerd Wärnersson om att hon gärna ville ta pengar från idrotten i stort för att satsa på skolidrotten. Då undrar jag om skolminister Wärnersson anser att idrotten i dag har för goda ekonomiska förutsättningar, så att man kan ta pengar därifrån för att stödja skolidrotten.

Anf. 52 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Mitt ansvar gäller timplanen som finns i grundskolan och de poängtal som gäller gymnasieskolan för olika ämnens omfattning. Vad kommunerna för övrigt gör med sina pengar är kommunernas egen uppgift att hantera.

Anf. 53 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist. Frågan lyder kort: När tänker socialministern lägga fram ett förslag till riksdagen som innebär att vi avvecklar det statliga monopolet på läkemedel?

Under 90-talet har det suttit åtminstone sju utredningar som kommit fram till att det går att göra enorma välfärdsvinster på att bryta det statliga monopolet. Vi skulle få ökad tillgänglighet, och vi skulle alla kunna få läkemedel till lägre kostnader. Det skulle vara bra för alla.

Då undrar jag: När kommer propositionen med en politik som innebär att vi avvecklar monopolet och får en läkemedelsdistribution som är bra för alla?

Anf. 54 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag kanske ska upplysa Chris Heister om att regeringen förra våren presenterade en proposition som bl.a. handlade om läkemedelssubventionerna. Där redovisade regeringen att regeringen icke avser att lämna något förslag om att bryta monopolet för läkemedel.

Skälen är mycket starka. Vi behöver en samhällelig kontroll av läkemedelsdistributionen av två skäl, dels för att garantera kvaliteten i läkemedelsdistributionen, dels för att garantera prisutvecklingen.

Bilden av att den svenska läkemedelsdistributionen skulle vara dyrare som en följd av att Apoteket är ett monopol är inte sann. Däremot har vi problem i övrigt när det gäller konkurrens mellan läkemedelsföretag och läkemedelsproducenter som vi mycket väl kan hantera inom nuvarande system.

Svaret är alltså mycket kort: Regeringen avser icke att lägga fram något sådant förslag.

Anf. 55 CHRIS HEISTER (m):

Fru talman! Det finns inget annat land i Norden som har statligt monopol på distribution av läkemedel. Det finns inget annat land i hela OECD-området som har ett statligt monopol på läkemedel. Det är bara Sverige som har det.

Regeringens och socialministerns egen utredare Lars Jeding har kommit fram till att man kan tjäna mångmiljardbelopp på en ökad konkurrens inom läkemedelsdistributionen. Han anger just att det är problem med att man har ett monopol därför att man på det sättet får en annan prisbild. Det är tvärtemot det som Lars Engqvist nu säger.

Jag har svårt att förstå att man håller fast vid detta statliga monopol när vi i stället skulle kunna få mycket mer tillgänglighet till apotek. Vi har ett enda nattöppet apotek i hela Sverige här mitt i Stockholm. Vi har ett apotek på 10 000 invånare. Vi har en glesbygd där man har mil och åter mil till att kunna få köpa huvudvärkstabletter och andra enkla läkemedel.

När ska regeringen och socialdemokraterna inse att monopolet förhindrar tillgänglighet och därmed innebär en hög kostnad för läkemedel?

Anf. 56 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag har gått igenom argumenten för en annan distribution och kan konstatera att de är mycket svaga. Den utredning som lämnades lyckades inte övertygande visa att vi skulle få en annan ordning ifall man släppte ifrån sig distributionen.

Däremot har jag sett att en rad privata affärskedjor är mycket intresserade av att i ökad utsträckning syssla med distribution av läkemedel. Jag kan förstå dem. Distribution och försäljning av läkemedel skulle möjligtvis vara ett tillägg till deras verksamhet och gynna dem.

Nu är det emellertid så att distribution av läkemedel inte är en fråga om att stärka svensk affärsverksamhet i största allmänhet utan att det skapas en säkerhet kring distribution och försäljning av läkemedel. Det ska vara en del av det sjukvårdssystem vi har.

Vi ska vara garanterade att det finns tillgänglighet, att vi har hög kvalitet och att det är väl utbildad personal som säljer läkemedlen. Jag tycker att vi ska vara stolta över att vi har det systemet. Det är synd att inte fler länder använder det.

Familjepolitiken

Anf. 57 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Ingela Thalén, som jag betraktar lite grann som vår barnminister.

I dag får vi många rapporter om föräldrar som har svårt att kombinera ett bra familjeliv och omsorg om barn med ett aktivt yrkesliv. Många väljer att skjuta upp sitt föräldraskap. Tyvärr visar det sig att många av dem som skjutit upp föräldraskapet sedan inte kan få barn.

Statsministern sade i regeringsförklaringen i september i fjol att män och kvinnor ska kunna förena ett aktivt arbetsliv med ett utvecklande familjeliv och att de låga födelsetalen kan aktualisera ytterligare familjepolitiska insatser.

Vi får ständigt läsa och höra om ökad utbrändhet, ökad psykisk ohälsa för barn och ungdomar, ökande klassklyftor och ökande svårigheter för människor att få samhällets stöd. Det som gjorde att jag ställer frågan var vad jag läste i går. Det gjorde mig så upprörd.

Kommunförbundet i Stockholms län rekommenderar landets socialkontor att avråda sina klienter från att föda fler barn än de själva med bestämdhet vet att de kan försörja. Upphovet eller smörjmedlet till den rekommendationen är en dom i Jönköpings tingsrätt där en åttabarnsfamilj nekats socialbidrag då kvinnan inte kunde antas stå till arbetsmarknadens förfogande.

Jag frågar nu: Kan statsrådet verka för att uppfylla FN:s barnkonvention så att även barn i fattiga familjer kan säkras mat för dagen?

Anf. 58 Statsrådet INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Eftersom detta är en fråga om Kommunförbundet och socialbidrag tittade jag först på socialministern. Men vi kan tolka frågan som att den handlar om ett stöd för barnfamiljer lite mer generellt.

I det konkreta fallet har jag inte någon kommentar. Jag vet inte vad som ligger bakom att en sådan rekommendation skulle lämnas. Allmänt sett är detta inte en inställning som vi delar. Människor ska själva få

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Frågestund

avgöra i vilken utsträckning de vill ha barn, om de vill ha ett barn eller om de vill ha många barn.

Om man hamnar i situationer där man behöver samhällets stöd ska man också kunna få sådant stöd oavsett om man har många barn eller få barn.

Anf. 59 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Jag tackar för det svaret, även om det var fel minister jag riktade frågan till. Jag anser att det går lika bra med statsrådet Thalén om det handlar om barn.

Jag vet att det är en kommunal angelägenhet. Men vi har också ett ansvar att verka normbildande. Därför känns det väldigt viktigt att lyfta upp frågan. Jag tackar för svaret.

Kvinnorna i försvaret

Anf. 60 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Jag vill rikta min fråga till försvarsministern. Försvaret har uttalat att det behövs fler kvinnor i försvaret och uppmuntrar kvinnor att göra värnplikt och militär karriär. Det tycker jag är bra. Kvinnor behövs i vårt försvar, och kvinnor ska tjänstgöra på samma villkor som männen.

Kvinnor i armén möts av svåra utmaningar. De måste helt enkelt vara bättre än männen. De ska inte bara klara samma fysiska, psykiska och kunskapsmässiga krav som männen. De ska också tillföra det kvinnliga till försvaret, en kompetens som männen inte har.

Eftersom kvinnor och män oftast har olika fysiska förutsättningar är det tyvärr inte många kvinnor som klarar de militära styrkeproven. Min fråga till ministern är: Är ministern beredd att verka för att de fysiska kraven för arméns kvinnor omprövas?

Anf. 61 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag tycker frågeställningen är intressant och viktig. Den parlamentariska pliktutredningen kommer snart att lämna sitt slutbetänkande där den kommer att ta upp frågan om kvinnor i försvaret. Jag tror att man där kommer att ta upp frågeställningen: Är de fysiska krav som ställs i dag riktiga? Finns det andra avvägningar som kan göras?

Det har sagts till mig att man diskuterar just den frågeställningen. Jag har inget omedelbart svar på frågan. Men jag hoppas och ser fram emot att Pliktutredningen på ett framsynt sätt sätter denna fråga på dagordningen. Kommer det bra förslag är jag intresserad av dem.

Anf. 62 INGER STRÖMBOM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka för det. Jag delar ministerns förhoppning att det kommer att tas upp i utredningen och att det ska kunna bli en förändring. Försvaret har förändrats. Åtminstone vissa trupper sysslar i dag inte med direkt råstyrka utan mer med avancerad teknik.

Det finns i dag t.ex. ett krav på att man som officer ska kunna klara 1 km löpning med full utrustning under en viss tid. För en normalbyggd

kvinnor motsvarar det ungefär drygt 20 % av kroppsvikten medan det för en man ligger kring 10 %.

Jag hoppas att ministern kommer ihåg det när utredningen har lämnat sin redovisning och att ministern verkligen kontrollerar och ser till så att det kan bli en förändring för kvinnornas situation.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Frågestund

Anf. 63 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Även den synpunkten anser jag är mycket riktig. Intressant nog så har man inom Försvarsmakten – och jag tror också inom Pliktutredningen – tagit upp frågan om ifall rätt väg att gå kanske är att arbeta för att få ned vikterna på utrustning och material som soldater och officerare bär med sig. Det höjer ju faktiskt även en manlig soldats stridsförmåga om han inte först har burit onödigt mycket.

Jag hoppas att det ska bli en teknisk utveckling i den här riktningen, och jag anser att det finns all anledning att argumentera i den riktning som Inger Strömbom gör.

Meddelarfrihet

Anf. 64 BRITT BOHLIN (s):

Fru talman! Jag har en fråga till socialminister Lars Engqvist. I förrgår lämnade Demokratiutredningen sitt betänkande. Där finns bl.a. ett förslag om att sådana företag som finansieras av offentliga medel ska ha möjlighet – eller inte bara möjlighet, utan skyldighet – att använda sig av samma meddelarfrihet som offentliga verksamheter. Detta är en viktig fråga när alltmer offentlig sjukvård blir privat.

Min fråga till socialministern är om han rakt på sak kan uttala sig principiellt i den här frågan, utan att vi gräver ned oss i de juridiska komplikationerna av detta.

Anf. 65 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att man ska ha samma rättigheter och samma skyldigheter oavsett om man jobbar i verksamhet som finns inom det offentliga eller inte.

Det finns en sorts begreppsförvirring, som jag tror att man ska reda upp. De företag som arbetar som entreprenörer inom ett offentligt finansierat system är ju en del av den offentliga verksamheten i den meningen att de arbetar gentemot en offentlig huvudman, som har sitt mandat i kommuner, landsting eller vad det nu kan vara. De verksamheter som tecknar avtal med det offentliga på det sättet bör således i övrigt också följa det regelsystemet när det gäller offentlighetsprincipen.

Anf. 66 BRITT BOHLIN (s):

Fru talman! Min följdfråga lyder så här: Har socialministern i dag någon uppfattning om ifall det finns många företag verksamma inom den offentliga sektorn som har den typ av anställningskontrakt med inbyggd munkavle som företaget Bure försökte genomdriva häromdagen? Vi kunde läsa om det i tidningarna.

Anf. 67 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag har inte hört talas om detta. Jag vet inte heller om det verkligen är korrekta uppgifter som har lämnats till massmedierna. Jag tycker att det skulle vara otroligt olyckligt om ett företag som gör anspråk på att kunna fungera som entreprenör i den offentliga sjukvården inför den här typen av regler.

Ska vi ha en sjukvård som fungerar krävs det att samtliga anställda känner ett ansvar för vårdens innehåll och kvalitet, och också slår larm ifall det är någonting som inte fungerar. Då ska man inte kunna hänvisa till att man inte har den rättigheten därför att man jobbar hos en privat entreprenör.

Införselreglerna för alkohol

Anf. 68 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag vänder mig till socialministern. Strax före jul debatterade vi alkoholfrågorna i denna kammare, som socialministern säkert kommer ihåg. Vi diskuterade tillgänglighet och försök med lördagsöppet.

Nu diskuteras ju införselreglerna för alkohol med EU. Jag följer nog samt den debatten, och jag måste säga att jag är orolig. Jag undrar vad socialministern tänker göra så att vi kan behålla den folkhälsopolitik som vi strax före jul var överens om.

Anf. 69 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Just nu pågår förhandlingar, eller samtal, mellan den svenska regeringen och kommissionen om vilket regelverk som ska gälla efter den 1 juli. Om man tror massmedierna så skulle saken vara avgjord, kommissionen ha bestämt sig osv. Detta är inte sant. Det pågår samtal och förhandlingar. För övrigt ska jag för egen del i nästa vecka träffa hälsokommissionären Byrne för att bl.a. diskutera de här frågorna.

En sak gör mig lite bekymrad. Det gäller de uppgifter som förekommer i tidningarna om att den kommissionär som företräder kommissionen gentemot oss är så uppenbart öppen för enkla kampanjer. Jag tänker t.ex. på de som leds av Fria Moderata Studentförbundet, som skickar *e-mail*. Kommissionärens medarbetare går sedan ut till massmedierna och säger: Eftersom vi har fått flera hundra *e-mail* verkar svenska folket ha en annan uppfattning. Det är viktigt att upplysa EU-kommissionen om att om man vill ha respekt för EU ska EU ha respekt för svensk demokrati. I den här riksdagen finns det en förkrossande majoritet som önskar behålla de nuvarande reglerna, och det tänker vi upplysa kommissionen om.

Anf. 70 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det kan ju vara ett alternativ. Vi som tycker annorlunda kan ju också skicka brev till kommissionären.

Jag hoppas att socialministern tar hänsyn till den debatt vi förde då vi var helt överens, de flesta av oss, om vilka regler som ska gälla i Sverige för folkets bästa. Tack så mycket!

Anf. 71 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Vår utgångspunkt i diskussionen med kommissionen är att vi vill behålla det nuvarande undantaget. Vi tolkar de tidigare direktiven på det sättet att vi ska komma överens om en ny ordning, och att det finns möjligheter för oss att förlänga det undantag vi har. Vi har starka folkhälsoskäl för det, och det finns dessutom en mycket stark majoritet i Sveriges riksdag för att göra detta. Det är den linjen vi driver, och vi får se hur långt vi kommer med vår linje. Vår utgångspunkt är alltså att vi ska förlänga avtalet så som det nu är.

Gymnasieskolorna

Anf. 72 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag tänker rikta mig till statsrådet Wärnersson.

Min fråga rör gymnasieskolorna i många av landets mindre kommuner, och kanske speciellt då i Norrland som jag känner bäst. Där har man valt att bygga upp egna gymnasieskolor i stor utsträckning. Syftet har många gånger varit att se till kortsiktiga ekonomiska vinster. Eleverna har kommit att bli något slags handelsvara. Jag vill påstå att kommunerna i vissa stycken definitivt har svårt att samverka. Detta medför bl.a. att kvaliteten långsiktigt kan urholkas och att resurserna inte används på bästa sätt.

Jag är medveten om att detta är en fråga som rör kommunerna, men det skulle ändå vara intressant att höra statsrådets synpunkter. Finns det ambitioner att från regeringen stimulera kommunerna till samverkan när det gäller gymnasieskolan?

Anf. 73 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Lennart Gustavsson tar upp en mycket väsentlig fråga, tycker jag. Tidigare beslutades centralt om hur många gymnasieskolor som skulle finnas ute i landet. I dag får kommunerna själva bestämma om de vill starta en gymnasieskola. Så sker också – många gymnasieskolor har startats under de senaste åren.

Det är positivt att man vill ta sitt eget ansvar ute i kommunerna. Jag tror också att man ser att det är en förmån att kunna ha eleverna hemma, nära sig, och kunna följa dem från de tidiga åren och upp genom gymnasieskolan. Men vi kan också se att detta gör att utbudet blir skiftande. Vissa av gymnasieskolorna är väldigt små och de kan inte erbjuda så många program. Andra är fortfarande mycket stora gymnasieskolor, där man har alla program.

Vi följer denna utveckling, och vi ser det som mycket angeläget att det sker just en samverkan mellan kommunerna. Inom en mindre region kan man också titta på vilka olika typer av programutbud man kan ha på de små gymnasieskolorna.

Anf. 74 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Jag är övertygad om att Ingegerd Wärnersson har samma uppfattning som jag, nämligen att vi ska ha en hög kvalitet på gymnasieskolan såväl i stad som på landsbygd. Jag är också övertygad om att en framtida gymnasieskola i lands- och glesbygd i stor utsträckning kommer

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Frågestund

att bygga på ny teknik. Man kommer att kunna använda en ny metodik, hitta nya lösningar och jobba på distans. Men om det ska kunna förverkligas är jag än mer övertygad om att kommunerna i mycket större utsträckning måste kunna samarbeta. De kanske kan bilda gemensamma kommunalförbund och gemensamma gymnasienämnder som går över kommungränserna.

Mina följdfrågor till statsrådet Wärnersson blir: Delar hon min uppfattning om möjligheterna att nyttja den moderna tekniken i gymnasieskolan i framtiden? Och på vilket sätt kommer regeringen att delta för att hjälpa kommunerna i samverkan?

Anf. 75 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Först vill jag ta upp en form man kan använda sig av, nämligen kommunalförbund. Jag kan också ge exempel från Göteborg och närliggande kommuner. 13 kommuner har gått samman och har ett gemensamt ansvar för gymnasieskolan. Detta har också lett till att man kan ha mycket specifika och smala utbildningar. Fast man är 13 kommuner är det kanske bara åtta elever som söker en dylik utbildning, men kommunerna har ändå tagit ansvar för att gemensamt finansiera de här utbildningarna. Även om inte alla kommuner just innevarande läsår har en elev där tar man det ekonomiska ansvaret. Det ser jag mycket positivt på.

Vi håller för närvarande på att titta närmare på distansutbildning. Jag kommer bl.a. att besöka Jämtland inom en snar framtid och där få reda på hur man ser på distansutbildning. Jag återkommer till detta.

Tinnitus

Anf. 76 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Jag har en fråga till Lars Engqvist. Jag har under flera år här i kammaren genom motioner och interpellationer arbetat för att tinnitusgåtan ska kunna lösas. För den som inte vet det kan jag tala om att tinnitus är ett högt ljud, ibland lite felaktigt kallat öronsus, i huvudet. Det är ungefär 1 ½ miljoner svenskar som har detta i dag.

Jag har fått positiva svar här i kammaren, men det händer ingenting. Eftersom man inte kan lösa gåtan har jag efterlyst bra information om hur man skyddar sig mot detta.

I Västervikstidningen för ett par veckor sedan kunde man läsa om en ung sågverksarbetare som nu har drabbats av detta. Han går ut och varnar kolleger och alla människor. Han hör ständigt ett ljud som liknar testbildsljudet på TV. Han blir aldrig fri från det, varken natt eller dag.

Min fråga till Lars Engqvist är nu: Kan Lars Engqvist bidra till att vi får en effektiv informationskampanj för att skydda framför allt unga människor från att drabbas vid t.ex. pop- och rockkonserter?

Anf. 77 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Om en liten stund ska jag svara på en interpellation i samma ärende. Men interpellanten ställer frågan med en lite annan utgångspunkt, nämligen möjligheten att lagstifta för att klara problemet. Där svarar jag att jag tror att det i stället handlar om att informera. Det är

väldigt svårt att hitta någon lagstiftning som fungerar på det här området. I interpellationssvaret säger jag att jag är övertygad om att det samhälleliga och statliga ansvaret handlar om att på ett enkelt sätt visa hur man kan skydda sig mot den här typen av miljöfaror. Men det handlar också om en information till alla arrangörer, både privata och offentliga, om vilka krav man ska ställa på dem och hur de ska arbeta för att undvika riskerna.

Även om jag inte omedelbart kan lova att vi ska starta informationskampanjen, kan jag lova att det är den vägen vi ska välja för att komma till rätta med problemet.

Anf. 78 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Fru talman! Svaret låter positivt, och jag hoppas att det är det. Men jag är orolig för att det blir samma typ av svar som jag har fått tidigare av Lars Engqvist, nämligen: Jag lovar Elisabeth Fleetwood att vi ska titta på det här.

Sedan stannar det vid detta, och det händer ingenting. Socialstyrelsen borde kunna få i uppdrag att göra någonting här. Medan vi står här är det någon ung människa som drabbas av detta och som kanske i värsta fall förlorar sin hörsel nästan helt och hållet. Jag tycker inte att vi i riksdagen kan sitta här och säga att vi ska titta på detta och se vad som händer i framtiden. Vi måste gripa tag i frågan nu.

Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ja, precis det ska vi göra.

Vägnätet i Norrlandslänen

Anf. 80 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Statsrådet Mona Sahlin berättade tidigare i frågestunden att hon hade farit runt uppe i Västerbotten och Norrbotten i början av veckan. Jag antar att hon då fick ungefär samma information som vi fick som gick på Norrlandsförbundets informationskväll i förra veckan här i Riksdagshuset, nämligen att en viktig förutsättning för tillväxt och utveckling i Norrlandslänen är att vi har ett hyggligt vägnät som fungerar. Man är mycket orolig i Norrlandslänen för att det nu håller på att degenerera fullständigt.

Tillväxtavtalen är ett mycket gott initiativ. Jag vet själv från arbetet hemma i Gävleborg att det verkligen har mobiliserat många goda krafter för att sätta i gång utveckling i länet. Det är företag, kommuner, enskilda, fackliga organisationer och andra som är med i det arbetet. Men man behöver också kommunikationer och en infrastruktur som fungerar. Som Lennart Daléus tog upp har vi sett att bensinpriset är på väg upp. Om man dessutom har mycket dåliga vägar att ta sig fram på blir förutsättningarna för tillväxt mycket besvärliga.

Jag undrar om regeringen avser att vidta några åtgärder för att förbättra vägnätet under den närmaste tiden. Man har tidigare sagt att man ska kraftsamla just när det gäller drift och underhåll, men det har inte kommit några åtgärder. Avser regeringen att ändra politik på det här området, som Centerpartiet har föreslagit?

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Frågestund

Anf. 81 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Det är självfallet så på många håll i landet, inte bara i Norrbotten och Västerbotten, att en av de viktigare förutsättningarna för att kunna öka den regionala tillväxten är kommunikationerna på vägar och järnvägar. Och även den digitala infrastrukturen växer fram som en allt viktigare fråga. Detta är en av de större frågorna inom regionalpolitiken och i tillväxtpolitiken allmänt sett.

Det är dock Björn Rosengren som är ansvarig minister för de frågor som frågeställaren tar upp. Jag vet att det förbereds många initiativ på departementet som kommer att beröra de här frågorna. Jag kan inte svara mer i detalj i dag än att utbildning, tillväxt och infrastruktur är tre av hörnstenarna för den regionala utvecklingen.

Anf. 82 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Det är gott och väl med en välutvecklad retorik. Det är regeringen duktig på. Men det behövs ju också åtgärder i praktiken, och det är det jag efterlyser.

För två år sedan i trafikdebatten här i kammaren sades det i klartext i en proposition att vi skulle kraftsamla när det gällde drift och underhåll eftersom det är jätteviktigt. Resultatet under de tre år som har gått sedan dess har blivit att det har kommit 4 ½ miljarder kronor mindre till den här sektorn. Det har framför allt drabbat på länsplanet. Det är därför man nu står i kö utanför trafikuskottets kansli här uppe i huset och vill uppvakta från alla möjliga håll. Det gäller inte bara skogslänen, utan även Dalsland, Småland och andra ställen. Det är alarmerande om man underminerar vägnätet på det här sättet.

Därför skulle det vara väldigt välkommet med några konkreta signaler och besked, gärna i vårpropositionen. Jag lovar att regeringen kan förvänta sig ett 100-procentigt stöd från Centerpartiet för ett förslag att verkligen öka anslaget till vägnätet. Det är mycket angeläget. Det är den viktigaste frågan tillsammans med en satsning på den digitala infrastrukturen.

Anf. 83 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Det är alltid viktigt med god retorik, men det bygger självfallet inga vägar. Det inser hela regeringen. Men detta är inte bara retorik. De åtgärder som nu vidtas konkret i verkligheten, inte på papperet, genom tillväxtavtalen handlar om att förbättra villkoren för företagande, tillväxt, välfärd och boende också i glesbygden.

Jag vill understryka att regeringen också tycker att infrastrukturen på vägar, järnvägar och i det digitala nätet är bland de viktigaste bidragen som staten kan och måste ta ansvar för när det gäller tillväxten. Det kommer initiativ, och det har gjort det under året. Jag tycker att frågeställaren ger en väl mörk bild av att ingenting har hänt och att allt bara blir eländigare. Det ska komma en större kraftsamling runt infrastrukturen. Det ansvaret har Björn Rosengren, och det kommer han också att ta under våren.

Anf. 84 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till socialministern i hans egenskap av ansvarig för sjukvården inom regeringen. Det gäller en av de värsta bristerna i svensk sjukvård, nämligen de långa köerna till operationer och behandlingar.

På ett annat bristområde inom sjukvården har socialministern glädjande nog svängt om från en lång tids socialdemokratisk negativism. Jag tänker då på husläkarfrågan. Det har visserligen inte hänt så mycket ännu, men jag har noterat positiva uttalanden.

Vårdköerna är väldigt mycket längre nu och har växt under den tid som vi har haft en socialdemokratisk regering. Under dessa fem år har tiotusentals människor fått vänta mycket länge på vård. Jag tog fram siffror i den senaste statistiken på hur många som just nu väntar på en gråstarrsoperation. Det är över 30 000 människor, framför allt äldre människor. Det är ungefär en fördubbling sedan Socialdemokraterna tog över ansvaret i vårt land.

Min fråga är nu om de som köar och vill ha hjälp har anledning att ha några förhoppningar om att sjukvårdsministern tänker svänga om vad gäller den nationella vårdgarantin på ett liknande sätt som han har svängt om i husläkarfrågan.

Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Bara upplysningsvis om husläkarfrågan: Jag har sagt – och jag upprepar det gärna igen – att tanken bakom Folkpartiets och den borgerliga regeringens förslag om husläkare, att etablera en personlig relation mellan medborgaren, patienten och läkaren, var ganska god.

Däremot har jag sagt – och det upprepar jag gärna igen – att såsom förslaget utformades, med fri etableringsrätt, höll reformen på att förstöra en del av svensk sjukvård. Men tanken var viktig och den ska vi försöka vidareutveckla i den sjukvårdsplan vi har.

När det sedan gäller diskussionen om vårdgarantier har det faktiskt gjorts ganska omfattande studier och analyser av vad den typen av garantier betyder. Man kan konstatera att det inte enbart är till fördel att politiker ställer ut garantier. Risken är att man fördelar resurser på ett felaktigt sätt. Vi får en felaktig prioritering inom vården. Det finns problem inom sjukvården som inte kommer att uppmärksammas.

I stället för att lova ut garantier tycker jag att det viktigaste är att man ser till att det finns resurser till sjukvården så att vi kan arbeta bort köer med mer personal och mer resurser.

Anf. 86 BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Vad gäller husläkarfrågan berömde jag socialministern. Jag förstår att han är ovan vid det och har svårt att hantera det. Men jag tyckte att det fanns skäl att göra det. Efter 25 års socialdemokratisk negativism finns det åtminstone en viss ljuspunkt på det här området.

Sedan har han helt fel i det här med etableringsfrihet. Vad gäller husläkarna var det ju fråga om att göra det inom ett system där läkarna fick betalt efter hur många patienter de hade. Det blev inte fler svenskar för

att man hade fler husläkare. Men det kan vi ta i ett annat sammanhang, socialministern.

Så till studien av vad som händer med vårdgarantin. Socialministern säger att man vet vad som händer. Ja, det gör man. Vi hade långa socialdemokratiska köer innan vi fick en borgerlig regering. De försvann i praktiken när vi hade en borgerlig regering. De har kommit tillbaka under en socialdemokratisk regering.

Den stora utredning som socialdemokraterna tillsatte, Hälso- och sjukvårdsutredningen, med en socialdemokratisk ordförande och socialdemokratisk majoritet, landade på samma ståndpunkt som jag, att det var bättre att ha en vårdgaranti av den typ vi hade än att ha en s.k. behandlingsgaranti.

Verkligheten och en analys gjord av en utredning med socialdemokratisk majoritet har landat på min ståndpunkt och inte på socialministerns.

Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag ska börja med att säga att tanken bakom husläkarsystemet faktiskt var god. Det var avsett som beröm till Bo Könberg.

Diskussionen om garantier tror jag alldeles uppriktigt har förstörts av den enorma mängd garantier som ställs ut runt om av sjukvårdshuvudmännen. Jag tror att någon har räknat ut att det har ställts ut löften om nio olika garantier. Det är värdighetsgaranti, behandlingsgaranti, kontaktgaranti, osv.

Jag tror att vi förstör trovärdigheten i sjukvårdspolitiken om vi förväxlar vårt ansvar att ge resurser för att sjukvården ska fungera med vår möjlighet, apropå retorik, att ställa ut tomma löften om garantier.

Jag har sagt att det viktigaste nu är att vi kan redovisa en plan för hur vi för resurser till sjukvården så att vi kan arbeta bort köerna och göra sjukvården tillgängligare. Jag tycker att det är bättre än att utlova nya garantier.

Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan

Anf. 88 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill knyta an till Kalle Larssons fråga, men från en annan synvinkel.

Det var skrämmande med filmen *Shocking truth*, som visar hur porrfilmerna urholkar människovärdet. Radio- och TV-lagen saknar t.ex. incitament om sexuellt våld, sexuellt tvång eller kränkning. Statens Biografbyrå har problem med tolkningsfrågor och har heller inte en lagstiftning om kränkning. Den statliga godkändstämpeln leder till en normering.

Jag vill ställa ytterligare en fråga till skolminister Ingegerd Wärnersson. Jag tyckte inte att det riktiga blev tid till en utvidgning. Om man tänker på skolans möjligheter att skapa motbilder blir det ett alltmer krävande arbete för skolan. Ingen skulle kunna tänka sig att sätta upp en porrscen liknande *Shocking truth* i skolan. Det skulle bli ett ramaskri bland föräldrarna. Men vi kan inte skydda familjerna i våra hem.

Ta den granskning som Kalle Larsson hänvisade till. Hur vill skolministern arbeta för att få till stånd en undervisning i sex och samlevnad om en hälsosam sexualitet med kärlek och ansvar som motbild?

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Frågestund

Anf. 89 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Att möta unga människor i något så viktigt som sex och samlevnad är en svår men oerhört viktig uppgift. En rapport visar att alla som i dag finns i skolan kanske inte har de personliga egenskaper som behövs just i det mötet.

Under arbetet med värdegrundsprojektet har jag också haft ett ungdomsråd. En av uppgifterna för ungdomsrådet har varit att fundera över hur vi ska utforma den framtida sex- och samlevnadsundervisningen. Vi kommer i mitten av mars att vara färdiga med arbetet. Då kommer vi också att lägga fram en rapport där även det här området kommer att belysas.

Som jag tidigare svarade Kalle Larsson ser vi nu över detta även i kursplanerna. En framtida uppgift – det är en öppen fråga där jag inte vet svaret – får vara att fundera över om detta ska vara ett eget ämne eller om det ska ingå i andra. För närvarande har rektor ett övergripande ansvar att se till att det finns inom en lång rad olika ämnen.

Anf. 90 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag tackar för svaret och känner mig tryggare med det.

Jag har nyligen haft en diskussion med ungdomsminister Ulrica Mesing om veckotidningarnas stilbildande roll. Jag ställde då en fråga till henne om forskning för att få veta mer om varifrån ungdomar hämtar sina förebilder. Hon sade då att hon skulle ta med sig frågan till sin kollega. Det kanske är Ingegerd Wärnersson eller kulturministern som ska ta tag i denna forskning. Det finns väldigt lite.

Språket i skolan blir oroande om man tar efter nedsättande och nedvärderande attityder från den här typen av filmer. Man kunde införa begreppet empati att arbeta med i skolan. Vi har också den förlorade föräldrarollen och egentligen även statsministerns tystnad om familjen i regeringsförklaringen.

Jag tackar skolministern för att detta arbete går vidare och för att vi i värdegrundsarbetet kan fortsätta med samlevnadsundervisningen på ett positivt sätt.

Anf. 91 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt, och det tycker hela regeringen, att familjen är delaktig när det gäller den fostran av barnen som skola eller förskola står för. Jag har också tidigare sagt att värderingsfrågor inte kan gälla separat för skolan. De gäller för samhället och de gäller för föräldrarna.

Frågor om sex och samlevnad kan ur många aspekter, som jag tidigare sade, vara känsliga. Det kan handla om etisk bakgrund, det kan handla om att man själv inom familjen inte pratar om sådana frågor. Det är en viktig uppgift för skolan att fundera över hur vi möter föräldrarna, över frågan om på vilket sätt vi kan både informera och våga prata om dylika saker. Det är viktigt att diskutera det som finns tillgängligt för

barn i olika skrifter och på våra kanaler eller i det som finns att hyra. Det är viktigt att vi vuxna vågar se det som vi kanske ibland blundar för.

Försvarsnedläggningar

Anf. 92 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag har en fråga till försvarsministern.

Hur ser försvarsministern på det faktum att ledningen för Försvarsmakten, Högkvarteret, redan innan ett eventuellt riksdagsbeslut fattas den 23 mars ger tydliga order till förband som regeringen har föreslagit ska avvecklas om att man snarast med full intensitet ska påbörja avvecklingen av såväl personal som materiel? Det framgår tydligt av ÖB:s förberedande omstruktureringsorder som nådde förbandscheferna i anslutning till årsskiftet, dvs. mer än tre månader innan eventuellt riksdagsbeslut fattas.

Är det verkligen upp till militärledningen att ta initiativ av den kalibern?

Anf. 93 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Jag känner inte närmare till utformningen av den order som överbefälhavaren har gett till förbandscheferna. Regeringen kommer efter det att regeringen har erhållit riksdagens beslut att i ändring av regleringsbrev eller på annat sätt ange för Försvarsmakten hur och att riksdagens beslut ska genomföras. Jag kan inte ge bakgrunden till överbefälhavarens förberedelser för detta när det gäller vilken legal status överbefälhavaren där stöder sig på.

Anf. 94 INGVAR ERIKSSON (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Men i praktiken håller ordern redan på att verka fullt ut ute på vissa berörda förband. Mängder av officerare slutar, och det gäller inte bara de förband som föreslås bli avvecklade utan även andra förband.

Jag tycker, herr försvarsminister, att detta är väldigt olyckligt. Inte minst anser jag att det är demokratiskt oacceptabelt att man negligerar den demokratiska processen i detta avseende.

Anf. 95 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s):

Fru talman! Regeringen kommer att ge anvisningar till myndigheterna efter riksdagens beslut. Det som sker i dag i Försvarsmakten sker på Överbefälhavarens order, och det är också han som har anledning att då redovisa vilka rättsliga och andra utgångspunkter som han har.

Anf. 96 ANDRE VICE TALMANNEN:

Det var sista frågan vid denna frågestund. Jag vill tacka regeringens ledamöter liksom riksdagens ledamöter för er medverkan. Jag vill även tacka er på åhörarläktaren som har intresserat er för frågestunden. Därmed är frågestunden avslutad.

Kammaren beslutade kl. 15.00 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 15.03 då interpellationsdebatterna skulle återupptas.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 15.03.

6 § (forts. från 4 §) Svar på interpellation 1999/2000:123 om ämnet religionskunskap i grundskolan

*Svar på
interpellationer*

Anf. 97 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det är klart att regeringen formellt har rätt att fastställa förändringar i de kursplaner som man har i den svenska skolan. Frågan om deras förändringar är mycket viktig och måste diskuteras brett. Kursplanerna har ju läroplanen som grund, och om det blir en väsentlig ändring i kursplanen kanske det t.o.m. strider mot det som står i läroplanen och mot läroplanens anda. Då är det naturligtvis inte acceptabelt att detta beslutas bara i regeringen.

När detta sätt att arbeta genomfördes 1992, att regeringen skulle fastställa kursplanerna och riksdagen beslutade det, stod det i propositionen att man tänker sig att en kursplanekultur ska utvecklas som innebär att det är en bred diskussion om eventuella förändringar i kursplanerna.

Det exempel som Beatrice Ask har tagit upp här tyder inte på att en sådan kursplanekultur med breda diskussioner har tillämpats. Det har varit mycket sparsamma breda debatter om religionskunskapsämnets förändringar. Det är klart att om man gör en så stor förändring att man rent terminologiskt döper om ett ämne eller tonar ned undervisningen i de olika religionerna – i detta fall kristendomen – och i stället betonar att det är släktskapen som man ska diskutera, vilket man naturligtvis har diskuterat i undervisningen tidigare, men inte betonar motsvarande förändringar när det gäller de andra religionerna, då verkar det som om detta skulle vara någonting som skulle behöva diskuteras mer, eftersom riktlinjerna i läroplanen inte var skrivna på det sättet.

Nu gäller detta inte bara religion. Jag har fått många reaktioner från matematiklärare på t.ex. gymnasiet som beskriver hur kursplanerna inte hänger ihop och att de skulle ha velat vara med och diskutera moment på lägre nivå som man inte behöver läsa. Ändå måste man läsa dem trots att man kanske inte läser de frivilliga högre kurserna, osv. Det finns massor av saker som skulle behöva diskuteras.

Min slutsats blir att denna kursplanekultur som man så stolt talade om i början av 90-talet inte har utvecklats. Förra året lades förslagen till reviderade kursplaner ut på nätet under sommaren. Många lärare jobbar i skolorna på sommaren men inte vid samma tid och inte samtidigt, och många är på andra håll. Det var därför den absolut sämsta tänkbara tiden för en bred kursplanediskussion. Och över huvud taget har vi inte sett att

Skolverket har initierat några ordentliga seminarier, arbetsgrupper, fortbildningsdagar eller konferensdagar där lärarna och de professionella får vara med i debatten.

Jag skulle också vilja höra en tydlig deklaration från skolministern hur hon tänker se till att professionella skolmänniskor, allmänheten och politiker i framtiden inte får uppleva att de i efterhand får reda på viktiga kursplaneförändringar.

Anf. 98 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Denna interpellation, och interpellanterna, berör egentligen två delar. Den första delen handlar om huruvida vi ska ändra på gällande förordning, dvs. det sätt som vi har att hantera kursplaner, att det är Skolverket som tar fram dem och att det därefter är regeringen som fattar beslut.

Det som jag har gjort är att helt ha den inriktning som Beatrice Ask fastställer. Är det så att riksdagen vill ändra på detta, tror jag inte att det räcker att föra den debatten enbart vid en interpellationsdebatt. Frågan är av större art. Men jag har givetvis lyssnat på vad interpellanterna har sagt.

Sedan kommer vi till frågan om de olika kursplanerna. Skolverket har i sitt arbete med revideringen av kursplanerna samarbetat med experter och referensgrupper samt haft ett stort och brett remissförfarande.

I arbetet med religionskunskapsämnet har undersökningen om tillämpning av nuvarande kursplan genomförts av högskolorna i Jönköping och Luleå. Experter vid Skolverket har sedan utarbetat förslag som presenterats för en referensgrupp som lämnat synpunkter. Referensgruppen ansåg att förslaget var bra, eftersom det lämnar utrymme för lärarens professionalitet. Gruppen såg det som positivt att förslaget betonade religionens upplevelsemässiga och estetiska dimension och ville att kunskaper om världsreligioner skulle lyftas fram tydligare. Det betonades dock att kursplanerna inte får tappa tonvikten på svenska förhållanden.

Därefter har förslagen gått ut på remiss i form av utskick direkt till utvalda remissinstanser. Även, som det alltid är när något går ut på remiss, andra har beretts möjlighet att komma med synpunkter. Förslagen har också funnits på Internet. Sedan har synpunkterna bearbetats av Skolverket och sedan lämnats till regeringen för beredning och beslut. Nu är detta hos regeringen.

I de inlägg som de olika interpellanterna nu har gjort i ämnet ser jag en del av den bearbetningsfas som jag befinner mig i nu på departementet.

Vi ska lämna ifrån oss vårt förslag den 2 mars. Det är givetvis så att vi också har följt den allmänna opinionen och att vi till departementet får in olika människors uppfattning och syn. Det gäller då inte bara ämnet religionskunskap utan det gäller över huvud taget många av de olika kursplanerna.

Anf. 99 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Ja, interpellationen handlar om två saker. Det skulle dock vara mig främmande att föreslå en ändring i ordningen när det gäller hur man ska arbeta med att ta fram kursplaner. Det påpekar jag också i interpellationen.

Däremot är det naturligtvis så att om man principiellt ändrar grunden för ett ämne, som det uttrycks i läroplanspropositionen, kan regeringen, anser jag, inte ändra det utan att riksdagen ånyo får ta ställning till den principiella grund som funnits för läroplanen och beskrivningen av de ämnen som det ska ges undervisning i.

Därmed kommer vi till fråga 2 när man ska titta på förslagen. Det är min uppfattning att det finns mycket som talar för att man just när det gäller de förändringar som föreslås för ämnet religionskunskap är så att säga i kanten av, mycket nära, att bryta mot den grund som riksdagen ändå har slagit fast. Dessutom var det här ett av de ämnen som diskuterades allra mest när läroplanen och läroplansarbetet bedrevs inför Lpo 94.

Skolministern säger nu att i beredningen av det här fanns synpunkten att Skolverkets förslag var bra därför att det ger utrymme för lärarnas professionalitet. Jag var lite grann inne på detta i mitt förra inlägg. Det är just här som vi har problemet. De flesta lärare som ska undervisa i religionskunskap och använda kursplanen är inte professionella i ämnet – de har inte en religionskunskapsutbildning i botten.

Jag tror att en del av vad experterna här har kommit fram till krånglar till det hela. Jag gav ett exempel. Jag är inte tvärsäker på att flertalet lärare i den svenska grundskolan på rak arm tänker till kring vad det handlar om när man pratar om abrahamitiska traditioner. Invändningar från många kristna organisationer handlar om följande: Om man ska peka på det mångkulturella samhället, varför har man då helt plötsligt glömt bort en rad religioner? Det kan man ju undra, för detta är knappast rimligt.

Jag har också tittat lite grann på webben för att se vad Skolverket säger. Det visar sig att man är ute efter ganska stora förändringar. Bl.a. föreslås, enligt den version som jag har läst, i en skrivning att man ska ändra från ”kristendom” till ”de religiösa traditioner som dominerat Sverige”; detta därför att man vill få med exempelvis fornnordisk tro och judendom.

Jag vet att vi haft en fornnordisk tro och jag vet att judendom har förekommit i viss utsträckning också i Sverige men det är svårt att påstå att det här är den dominerande religiösa kraft som bildat vårt kulturarv. Där är ju kristendomen bra mycket starkare. Jag tycker att man måste ta intryck av det.

I andra skrivningar sägs det att man vill gå bort från detaljer. Där har man lyckats med konststycket, vilket fascinerar mig, att radera ut hela Bibeln. I den ursprungliga kursplan som finns och som jag tycker är riktig, sägs det att när man har gått nio år i den obligatoriska skolan ska man kunna några berättelser eller något om kristendomen utifrån Bibelns bok. Detta har vi lagt ned mycket resurser på. Vi vet att detta har stor betydelse. Jag tycker inte att det är en liten detalj. Här går Skolverket lite väl långt. Jag känner att det är nödvändigt att ändå få ett besked om vad som är regeringens avsikt.

Man kan botanisera på det här sättet och jag tycker att man ska göra det därför att i den målstyrda skola som vi har i dag är kursplanerna oerhört centrala. Det är ju det som lärare och andra har att hålla sig till. Jag vill inte att vi ska gå in och beskriva detaljer men jag tycker att Bibeln, kristendomen och en del annat är oerhört centrala saker. Jag är rädd för att vi, om det hela nyanseras för mycket, riskerar att tappa bort funda-

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

menta. Det är, tror jag, väldigt viktigt att barn och ungdomar får goda kunskaper om religion och annat.

Sedan finns det en formulering i sammanhanget som är helt fantastisk. Tyvärr hinner jag inte ta upp den nu men det handlar om att man vill gå ifrån att prata om kristna värderingar för att i stället diskutera livsåskådning – men det är ju vad religion handlar om.

Anf. 100 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag skulle vilja vädja till skolminister Ingegerd Wärnersson om att se över det här i Regeringskansliet och behålla kristendomens särställning. Slutjusteringen i det nyaste dokumentet skrämmer mig. Det står där: I målen att uppnå görs skrivningarna om kristendomens påverkan värdemässigt neutralt. Jag menar att det inte är förenligt att ha ett värdegrundsarbete och sedan vara värdemässigt neutral.

Om lärarna har sagt att det är stora krav – om kraven alltså anses vara för högt ställda – bör man titta närmare på tillämpningen, på hur mycket tid som avsätts i skolan för just religionsundervisningen. I tidigare utredningar har jag sett att den saken ibland fuskas bort. Får man inte tid blir det ju svårt att hinna med.

Ingegerd Wärnersson och jag var under frågestunden inne på detta med stilbildande. Jag tycker att jag fick ett mycket bra svar. I dag håller det på att bli fråga om allt annat än kristna traditioner. Den gyllene regeln om kärleksbudet understryker empatin. Våra ungdomar hamnar i ett vakuum och får sin normbildning t.ex. genom Rederiet och Vecko Revyn. Bibeln sopas under mattan. Då blir vi avtrubbade. Det är i en sådan miljö, i en miljö utan värden, som jag menar att gruppvåldtäkterna blir ett faktum till följd av det grova porrutbudet. Eleverna får inte chansen att bygga upp ett självförtroende och en förmåga till empati och fantasi.

Om ungdomarna inte får tillgång till den religion som svensk tradition bygger på blir det mycket svårt att relatera till andra religioner och att göra jämförelser. Det här är ett måste för att motverka mobbning, främlingsfientlighet, rasism och nazism. Tack!

Anf. 101 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det är mycket som är sunt som sagts här. Om skolministern tar med sig allt detta får vi nog en förändrad produkt när det gäller kursplanen för religionskunskapsämnet.

Jag kan inte låta bli att koppla detta till den forskning som finns om människans grundläggande behov. På många håll inom den pedagogiska forskningen, som är det som jag mest känner till, har man lyft fram att varje människa består av ande, kropp och själ. Man upplever saker som inte kan förtydligas med personligheten och rent kunskapande i form av närvaro, i relationer och i den skolanda etc. som finns. Det är väl det här mer djupa i mänskliga relationer som man i värdegrundsarbetet också jobbar med.

Här har religionen en stor betydelse när det gäller att lägga fast referenspunkter – att man behandlar andra som man själv vill bli behandlad, att man talar om vikten av att det finns kärlek och värme omkring oss osv. Det är där som vi bygger upp tryggheten.

På något vis känner jag att med värdegrundsarbetet skulle religionskunskapsämnet, kopplat till kristendomen, ha fått en starkare position än

som jag, och många med mig, nu befarar blir fallet, nämligen att den kristna traditionen får en svagare position i religionskunskapsämnet i och med det förslag som föreligger.

Därför skulle de kristna traditionerna snarast vara baskunskapen för religionskunskapsämnet där man utgår från de referenspunkter som där finns och också, självfallet, speglar andra religioner och utvecklar kunlandet kring det här.

Hur tänker skolministern kring detta? Finns det en möjlighet till ökning – att våga sig på att skriva om kristendomen som ett slags baskunskap i religionskunskapsämnet? Bibeln är faktiskt en bra lärobok när de här viktiga angreppspunkterna ska tas upp. Tack!

Anf. 102 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Det är första gången som vi reviderar kursplanerna. Ulf Nilsson har tidigare tagit upp med mig att när vi tittade på gymnasieskolan var det materialet ute under sommartid; det fungerade inte. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi tar lärdom nu första gången vi justerar kursplanerna. Kanske kan vi också förbereda oss före. Nu när processen så att säga är genomförd hör jag många tankar och idéer.

Senast i går talade jag med Mats Ekholm på Skolverket och sade: Nu har vi den här uppgiften. Det som har varit bra fortsätter vi med och de delar i den här hanteringen som varit dåliga noterar vi. Vill vi ha tydliga politiska besked före ska vi också ge sådana. Jag är alltså helt öppen för att också ta emot synpunkter.

I dag ska jag inte berätta hur kursplanen i kristendom kommer att se ut. Det var ju också en uppgift för regeringen att göra ett ställningstagande; det är ju inte en produkt som ska gå från Skolverket och som rakt ut ska beslutas.

Då får jag be interpellanterna att ännu så länge ha förtroende för mig när jag nu tittar på samtliga kursplaner. Jag gör det med det perspektivet att lyssna på remissopinionen, andra delar som jag själv kanske har saknat, osv. Det kommer att vara förändringar, kanske inte i alla kursplaner men i vissa. När de har fastställts den 2 mars och man känner att det gick för långt, som Beatrice Ask sade, får vi återkomma till den här debatten.

Min bedömning i dag, med tanke på var vi just nu befinner oss med arbetet kring kursplanerna, är att jag tror att kanske inte alla men de flesta kommer att se att det fanns en ambition hos regeringen och hos Skolverket, men att det ändå är den politiska hanteringen som var den sista när det gäller kursplanerna.

Anf. 103 BEATRICE ASK (m):

Fru talman! Jag har förtroende för regeringens arbete med detta. Det jag inte fått svar på är vilken inställning man har till riksdagens ställningstagande om de grundläggande principerna för ämnenas bas. Förut satt att man är överens om det är jag inte ett dugg orolig. Men det är det jag inte fått något besked om.

När man tittar på detta hoppas jag att ministern som tidigare rektor tar till sig att det faktiskt är mycket mer begripligt i ursprungstexten än i en del av de förändringar som Skolverket har föreslagit. Det står t.ex. – det är inte fler punkter – att eleverna efter nio år ska ha kunskaper om kristna traditioner som de visar sig vid högtider i Sverige. Det är väldigt bra om

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

man vet varför vi firar pingst, eller vad det nu kan vara, vare sig man är muslim eller någonting annat. Det blir väldigt mycket svårare för många att begripa vad det handlar om när det bara står att man ska ha kunskaper om kristendomens påverkan på det svenska samhället och traditioner.

Det finns en konkretion som ändå inte är detaljstyrande och styr det professionella men som ändå gör det hela begripligt och som jag tror att man ska vara rädd om. Jag tror att det finns anledning, när man ser Skolverkets förslag, att ändå slå fast att vi har en ganska stark bas i det här landet i kristendomen. Det är viktigt att inte tappa bort det, av det enkla skälet att så mycket omkring oss påverkas av det. Det är det som gör att vi får en bas för det mångkulturella samhället.

Sedan finns det synpunkter från andra kyrkor som gäller detta men som också gäller att man tycker att man fuskar bort de andra religionerna. Man har t.ex. glömt bort en del i Skolverket enligt en del av de brev som jag har fått. Det tycker jag är oroväckande. Det är inte bara judendom och islam som förekommer utöver kristendom i Sverige. Det är viktigt att man får ett bredare spektrum i undervisningen.

Som sagt har jag förtroende för regeringen, förutsatt att man inte tänker ändra på det som jag tycker är en självklarhet, nämligen att i grunden gäller riksdagens beslut om läroplanen.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellationerna 1999/2000:128 och 160 om idrott och fysisk aktivitet i skolan

Anf. 104 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Roy Hansson har frågat vilka åtgärder jag avser vidta för att säkerställa att idrott och fysisk rörelse i skolan får en betydelsefull roll i undervisningen i den svenska skolan. Vidare har Birgitta Sellén frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att förbättra elevernas hälsa.

Ämnet idrott och hälsa är i dag ett ämne som ska ge eleven kunskaper om livsstil, livsmiljö, hälsa och vikten av motion, rörelse och friluftsliv. Ämnet ska utveckla elevens insikt i hur viktigt det är med ett allmänt sunt leverne och behovet av näringsriktig kost. Ämnet är i dag inte ett prestationsämne i samma utsträckning som förr utan har ett brett hälso-perspektiv. Eleverna ska få en ökad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur man genom goda matvanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan förbättra sitt fysiska och psykiska välbefinnande. Detta förändrade synsätt på ämnet föreslogs för övrigt redan av Läroplanskommittén 1992.

I grundskolans kursplan för ämnet idrott och hälsa framhålls att vår kropp är byggd för rörelse och aktivitet. För det växande barnet är det därför viktigt att dess hem-, skol- och fritidsmiljö ger möjlighet till motion och fysisk aktivitet och träning. Det är således en uppgift för skolorna att utforma undervisningen på ett sådant sätt att lusten att röra sig och viljan att motionera även på fritiden bejakas. En av ämnets viktigaste uppgifter är att stimulera till att fortsätta med egna motions-, rörelse- och idrottsaktiviteter även efter det att ungdomarna lämnat skolsystemet och gått vidare i livet.

När det gäller Roy Hanssons påstående om att regeringen föreslagit att ta bort ämnet som obligatorisk kurs från natur- och samhällsvetenskapsprogrammen vill jag upplysa Roy Hansson om att utbildningsutskottet behandlat regeringens proposition 1997/98:169 *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet* utan reservationer och att riksdagen röstat igenom densamma. I propositionen föreslogs bl.a. att kärnämneskursen idrott och hälsa A, med anledning av det nya poängsystem som nu införs, skulle få en omfattning av 100 poäng för alla elever på nationella program. Vidare föreslogs att den tidigare endast på vissa program valbara kursen idrott och hälsa B ska erbjudas alla elever som ett individuellt val. Det är alltså detta som gäller efter riksdagens beslut. Jag skulle inte vilja beteckna detta som en nedmontering av idrottsämnet. Att ta bort kärnämnet idrott och hälsa som ett obligatoriskt ämne har över huvud taget inte diskuterats och är definitivt inte regeringens ambition.

Beträffande Birgitta Selléns fråga vill jag hänvisa till vad jag tidigare sagt om idrottsämnets karaktär och innehåll. Jag vill dock i detta sammanhang påpeka att ett hälsofrämjande arbete i skolan förutsätter insatser på både nationell och lokal nivå. I läroplanerna och i kursplanerna anges vissa övergripande mål för skolans folkhälsoarbete. Inom Statens skolverk pågår ett arbete med utgångspunkt i en helhetssyn på hälsa, den enskilda individens utveckling samt barnomsorg och skola som hälso-miljö. Bl.a. har Skolverket under 1999 haft en rad olika seminarier kring hälsofrågor och givit ut referensmaterial om hälsoundervisning i skolan. Den lokala nivån, skolor och kommuner, har ansvaret för att förverkliga målen i läroplaner och kursplanerna för att därigenom lägga grunden för ett hälsofrämjande synsätt inom skolan.

Jag anser att ämnet idrott och hälsa, som bl.a. syftar till att eleven får förståelse och ett bestående intresse för regelbunden fysisk aktivitet, stärker idrottens och de fysiska aktiviteternas betydelse i den svenska skolan. Jag har även fullt förtroende för idrottslärarnas kunskaper och förmåga att stimulera eleverna till fysiska aktiviteter även utanför skolan.

Mot bakgrund av den beskrivning jag nu gjort om det arbete som pågår är jag inte beredd att vidta några ytterligare åtgärder.

Anf. 105 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Jag tackar för svaret, även om det varit ett långt dröjsmål. Jag lämnade in min interpellation den 1 december föregående år. Med en så lång tid hade jag hoppats på ett bättre svar. Svaret innehåller inte någon av de åtgärder jag efterlyser i min interpellation, utan det är en redovisning av gällande bestämmelser.

Skälet till min interpellation var den diskussion som var i november och där det just kom ut signaler om att man skulle minska idrottens omfattning i skolan. Alla minns säkert debatten i slutet av november som var föranledd av det, och det var därför jag framställde interpellationen.

Nu hänvisar skolministern till tidigare åtgärder i riksdagen från 1998, men det var som sagt det som var i höstas som är bakgrunden till detta.

Jag tror att vi alla har tagit del av pressmeddelandet från Riksidrottsförbundet, som tycker att det är snurrt att demontera ämnet i skolan. Sedan hänvisar regeringen till att inte regeringen har haft den ambitionen. Men det var faktiskt så att Skolverket gick ut med signaler, och vi har

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

hört i tidigare debatter att det är regeringen som fastställer planer, så det har väl skett med deras välsignelse.

Än värre blev det förra veckan när skolministern var ute och talade om att man skulle förändra förhållandet mellan idrotten och skolan. I höstas hade vi en lång debatt om idrotten och fattade långsiktiga beslut om idrottens betydelse och medel till idrotten. Då kan man inte ändra på det några månader senare och hänvisa till att man ska ta pengar från idrotten och ge till skolan. Det är en sak med idrotten. Idrotten når – jag kontrollerade det på Gotland i förra veckan – 70 % av pojkarna och 60 % av flickorna. Men skolan ska nå alla i det här avseendet. Det är två helt skilda saker som man inte kan blanda ihop. Det var en olycklig koppling som skolministern gjorde föregående vecka.

Fru talman! Det finns anvisningar i kursplanen för detta. Jag tillåter mig att tycka något konstigt.

I lördags när jag förberedde den här debatten talade jag med en 10-åring och fick då reda på att skolan avsätter 50 minuter i veckan för idrott. Det är inte mycket för en 10-åring med spring i benen. Jag hade hoppats att interpellationssvaret och debatten i dag skulle ge anvisning om att man skulle ta till vara alla möjligheter för att få rörelse och aktivitet för våra ungdomar. 50 minuter är inte någon speciellt stor omfattning av rörelse och fysisk fostran. Man kan, som sagt, lägga kursplanen så att man får betydligt mer av detta.

Den debatt som har förts under de senaste veckorna har tydligt visat på det. I den här delen sägs ingenting i interpellationssvaret.

Skolans uppdrag är att lära. Jag tror att vi alla – åtminstone all vetenskap – är överens om att det är väsentligt att barn och ungdomar får röra sig för att de ska kunna hänga med i den övriga undervisningen. Det finns ett aktivitetsbehov som man inte får missa. Det borde vara skolministerns ambition att se till att man ökar detta i så stor utsträckning som möjligt. Jag hade faktiskt väntat mig någonting med den här inriktningen i dag.

I stället kom det i november olyckliga signaler om att ämnet inte var så viktigt. Man skulle minska på vissa kurser.

Skolministern försöker att skjuta över ansvaret på någon annan, men det är regeringen som fastställer kursplaner. Det ansvaret är helt och odelat. Och det är Skolverket som tar fram dem, men självfallet står Skolverket under regeringen.

Jag tycker att det var beklagligt att man förra veckan försökte blanda in idrotten. Alla som deltog i den debatten var överens om att idrotten har sin roll och skolan har sin roll, och det har betydelse för skolan att man utvecklar det här. Statsrådet Messing, som företrädde majoriteten, sade exakt samma sak. Därför hade jag väntat att det skulle bli något mer i den riktningen. Nu kom det ingenting.

Anf. 106 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Tack, skolminister Wärnersson, för svaret.

Fysisk inaktivitet är den stora boven när det gäller ohälsa. Vi är skapade, sedan urminnes tider, med en genetisk kod som ska användas till fysiska aktiviteter.

För att få ett så bra skelett som möjligt måste det byggas upp genom aktiva rörelser, som t.ex. att klättra, att klänga och att krypa. Vi kan på-

verka uppbyggandet av skelettet upp till 20–25 års ålder. Under större delen av dessa år kan vi vuxna inte begära att barn och ungdomar själva ska förstå vikten av detta. Därför är det vår uppgift som vuxna att ge våra unga så goda framtidsmöjligheter som tänkas kan, och detta gör vi genom att ge dem möjlighet till aktiva rörelser i skolan.

När den senaste läroplanen för grundskolan kom ändrades ämnet skolidrott till att kallas idrott och hälsa. Det innebar att nästan en tredjedel av ämnet handlar om teoretisk utbildning. Med teori bygger man varken skelett eller muskler, muskler som ska hålla upp rygg, mage, ben och armar, skelett som ska motverka benskörhet i framtiden.

Vi måste komma ihåg att skelettet börjar att brytas ned efter 25 års ålder, och om vi inte har ett bra skelett då ökar risken för benbrott och höftledsfrakturer när vi blir gamla. Redan nu ser vi en ökning av antalet höftledsfrakturer från 1986 när det opererades 15 000 till i dag när det opereras ca 30 000.

Hur mycket aktiva rörelser behöver man då under de år man växer? Forskare säger: Minst tre halvtimmar i veckan, men då ska de vara aktiva halvtimmar. Försök visar också att om man motionerar varje dag presterar man mer under skolans teoretiska lektioner – uppgifter som säkerligen är välbekanta för statsrådet Wärnersson.

Därför är jag lite besviken över att jag i dagens skoldebatt inte hörde någonting om vikten av att röra sig. Det negligerades helt och hållet. Skolministern nämnde satsningar som riktas mot barn som behöver mer hjälp än andra. Då borde det ha varit naturligt att även nämna att man behöver hjälp med att röra sig. Forskare vet, och jag vet, att mer fysisk rörelse är en god hjälp för barn som är i stort behov av hjälp.

Det finns mycket att säga om vikten av fysisk träning under uppväxtåren, inte minst att inläring av baskunskaper underlättas.

Den välkände hjärnforskaren Matti Bergström sade i TV-sporten förra veckan: För att få ordning i barns hjärnor måste de utsättas för kaos genom rörelser, och det får de genom lek och rörelser. Barnen måste alltså klättra, klänga och krypa.

Värt att tänka på är att teoretiska kunskaper kan man inhämta efter 25 års ålder, men skelett och muskelmassa måste byggas upp tidigare.

I dag sitter ungdomar stilla upp till 10 timmar per dygn, och därför måste skolan fånga upp intresset för fysiska aktiviteter. Vi vet att en tredjedel av eleverna inte är medlemmar i idrottsföreningar. Det är dessa barn och ungdomar som riskerar att tillhöra gruppen som populärt brukar kallas tjocka Lisa och som gör sig illa nio gånger oftare än den rörliga Lisa.

Jag kan bara beklaga att skolministern inte är beredd att vidta ytterligare åtgärder för att öka antalet idrottslektioner i skolan.

Anf. 107 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är väldigt angeläget att barn tidigt får stimulans att föra ett hälsosamt liv. De riktigt små barnen rör sig av sig själva. Det finns inga möjligheter att hålla dem stilla. Men redan när barnen blir lite äldre behövs det ibland en puff, en stimulans för att de ska föra ett hälsosamt liv. Ämnet idrott och hälsa i skolan är oerhört viktigt för att vidmakthålla lusten att röra sig och upptäcka glädjen i idrottandet tillsammans med andra.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Detta var anledningen till att vi på vår tid motsatte oss den neddragning av idrottsämnet i skolan som Beatrice Ask och den borgerliga regeringen gjorde när den läroplan som vi arbetar med nu fastställdes. Det var också anledningen till att vi ökade på timantalet i läroplanen för idrott och hälsa när vi kom tillbaka i regeringsställning. Då gick av någon outgrundlig anledning både moderater och folkpartister emot den förändringen.

Sedan dess har vi också fått en förändring till stånd när det gäller gymnasieskolan som gör att alla elever, oavsett vilket program de har valt, har idrott och hälsa på sitt schema. Om detta var vi överens, och det tycker jag är bra.

Det är oerhört viktigt att säga att skolan aldrig kan tillgodose barns och ungdomars hela rörelsebehov inom ramen för schemat. Det finns raster, och det är viktigt att skolgården är utformad på sådant sätt att den stimulerar till rörelse. Det är viktigt att skolan har en policy som gör att barn och ungdomar går ut på sina raster. Då är det svårare att sitta still. Men vi kan nog inte lägga in hela rörelsebehovet i schemat.

Därför är barns och ungdomars fritidsaktiviteter så viktiga. Här kommer föräldrarnas roll och deras insikt om barnens rörelsebehov in. Men idrottsrörelsen måste också vara beredd att ta emot barn och ge förutsättningar för de barn och ungdomar som vill vara med. Det måste finnas en bredd. Idrotten måste vara på lek. Den får inte bara vara inriktad på tävling och prestation av resultat.

Det är mot den bakgrunden som regeringen för något år sedan tillsatte en idrottsarbetsgrupp som fick 60 miljoner kronor under tre år att fördela till idrottsorganisationer och andra som i projektform vill arbeta med lokal idrottsutveckling. Pengarna kommer från Allmänna arvsfonden. Det här tycker jag är ett tydligt bevis på att regeringen tar både idrottens frågeställningar och barns hälsa på allvar.

Jag sitter i arbetsgruppen och fungerar som dess ordförande. De allra flesta ansökningar där handlar faktiskt om barn och ungdomar och om samverkan mellan idrottsrörelsen och skolan, just för att hitta den punkt som man kan samverka om och för att ge barn den stimulans som behövs för ett fortsatt idrottande och ett fortsatt hälsosamt liv, även sedan de första småbarnsårens lust att röra sig har avtagit.

Jag tycker att den svartmålning som sker i dag av både våra motståndare här i riksdagen och från andra håll, att vi nu monterar ned idrottsämnet, är överdriven. Vi borde hjälpas åt att sprida korrekt information i stället för att vidareföra detta.

Anf. 108 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag har tidigare debatterat med Lars Engqvist om folkhälsofrågor, och en stor del av den debatten ägnade vi också åt skolan och den roll som skolan har i detta arbete.

Upprinnelsen till att jag har engagerat mig i dessa frågor är bl.a. de larmsignaler som kom i december, då man vid en läkarstämma här i Stockholm påtalade hur mycket vanligare övervikt har blivit i dag bland barn. Det handlar inte bara om övervikt, utan det handlar också om, som andra har vittnat om här, problem med benskörhet, rörelseorgan som inte utvecklas osv. Vi befärar faktiskt att hälsomässigt få ett A- och ett B-lag. Jag tycker att detta är ganska viktigt att ta med sig.

Jag skulle vilja bredda frågan lite grann och se den mer ur ett brett folkhälsoperspektiv. Detta är ju mycket en livsstilsfråga. Det handlar om våra barn, och det handlar om oss allihop. Barnen gör ju som vi gör och kanske inte så mycket som vi säger. Det är man väldigt medveten om ifall man själv har haft små barn som vuxit upp. Faktum är att vi också beter oss på ett sådant sätt att vi kanske hellre tar bilen än går till jobbet och är lite grann bekväma.

I någon mening blir det också en ekonomisk fråga, en sjukvårdsfråga. Det blir ju en oerhörd belastning på sjukvården när människor i alla åldrar rör sig mycket mindre. Vi är egentligen inte skapta för att röra oss så lite som vi gör i dag.

Precis dessa tankegångar har också Folkhälsoinstitutet fört fram, och man vill se lite vidare på detta med behovet av att röra sig, hur vi mår, ohälsan i landet osv. Man har också fått belägg för att ohälsan är väldigt starkt kopplad till en ren klassfråga, alltså vilka sociala och ekonomiska förutsättningar vi har, vilka arbetsmiljöförhållanden vi lever under osv.

Nästa år kommer Folkhälsorådet att starta en kampanj för att vi ska röra oss mer. Det förekommer ofta kritik mot sådant som har ett perspektiv ovanifrån. Jag diskuterade detta med Lars Engqvist och ställde då frågan till honom om man inom Regeringskansliet tänker göra något, t.ex. röra på sig. Jag utmanade honom, och han kunde mycket väl tänka sig att vi skulle göra något för att röra på oss. Jag sade till honom att jag kan ställa upp från riksdagens sida. Lars Engqvist uppmanade då talmännen att göra något i frågan. Nu ställer jag frågan vidare här till Ingegerd Wärnersson. Vill kanske Ingegerd Wärnersson också följa med på joggingsrundan eller vad vi nu hittar på?

För att inte skämta bort det här som faktiskt är väldigt allvarligt, vill jag säga att vad vi gör har stor betydelse för vad våra barn gör.

Anf. 109 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Jag kan också ställa upp på Marie Engströms joggingsrunda.

Det är inte ofta jag kan stå här i riksdagen och hålla med vänsterpartister helt och hållet, men i den här frågan delar jag väldigt mycket av det som Marie har sagt om vikten av idrott i skolan.

Vi hade en debatt i november här, då ministerns kollega var här och sade att det inte fanns någon som helst åstundan att minska antalet idrottstimmar. Nu var det i och för sig inte ministern utan Eva Johansson som sade att vi från oppositionen kritiserar detta. Men den skarpaste kritiken kommer ju inte från oss. Det är faktiskt Arne Ljungqvist som står för uttalandet: Snurrtigt minska tiden för idrottsämnet på gymnasiet.

Han säger bl.a. i sitt pressmeddelande: Under 90-talet har forskare, läkare, lärare, myndigheter och inte minst idrottsrörelsen fört fram kritiska synpunkter till Utbildningsdepartementet om nedmontering av idrottsämnet i skolan. Därför är det helt snurrtigt att man nu tar bort idrottsämnet som obligatorisk B-kurs på natur- och samhällsvetenskapsprogrammen.

Det är en kommentar till innehållet i Skolverkets nya kursplan för gymnasiet som ska gälla fr.o.m. hösten år 2000.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Detta innebär, säger Arne Ljungqvist, en reducering av ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan. Friheten att välja idrottsämnet för den som önskar löser inte problemet.

Och nu kommer det som jag tycker är det viktigaste: Det är de elever som saknar idrottsintresse och därmed inte väljer idrottsämnet som drabbas. Den utveckling vi redan ser mot ett hälsomässigt A- respektive B-lag bland våra gymnasister kommer att ytterligare påskyndas. Vid en europeisk jämförelse av idrottsämnet i skolan för några år sedan låg Sverige näst sist i statistiken. Med det nu framlagda förslaget försämrar bilden ytterligare. Det hela är pinsamt, avslutar Arne Ljungqvist.

Som sagt var borde ministern kanske ha tagit detta till sig. Pressmeddelandet kom för en tid sedan. Men jag ser ingenting i svaret som talar om att man från regeringens sida är villig att göra förändringar. Det är ju faktiskt, som Arne Ljungqvist säger och som vi sagt tidigare i debatten, inte de idrottsintresserade som är problemet. De får hur mycket idrott de vill. Det är de som inte är så idrottsintresserade, som är i behov av gymnastiken, som nu inte kommer att få det här ämnet.

Jag konstaterar att benskörhet liksom fetma har ökat, och det är många elever som har problem med det. Därför tycker jag att ministern allvarligt borde ta till sig vad som sägs och inte avsluta med att säga: Jag är inte beredd att vidtaga några ytterligare åtgärder.

Jag ser inte detta i första hand som en politisk fråga där vi är ute efter att ta poäng på regeringen, utan det är ett allvarligt intresse från oss att förändra situationen.

Jag ska i och för sig inte debattera med Eva Johansson här. Men i den motion som vi har väckt till årets riksdag står följande: Enligt vår mening måste ämnet idrott och hälsa ges ett större utrymme i skolan. Detta är inte minst viktigt eftersom antalet friluftsdagar har minskat i skolorna och möjligheten till fysiska aktiviteter därmed minskat. Det är framför allt viktigt att de elever som inte idrottar på fritid får fysisk aktivitet och idrott i skolan. Det ger dem goda vanor och ökar deras möjligheter att leva ett sunt liv.

Jag hoppas att ministern tar till sig detta och det allvar som det är här i kammaren kring denna fråga och inte tar bort idrottstimmar. Som Arne Ljungqvist sade: Det är snurrigt.

Anf. 110 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! Det är klart att fetma, ohälsa och barns möjligheter till fritidssysselsättning i grunden är en klassfråga. De flesta av oss har tagit del av välfärdsbokslutet och ser där att barnen har fått ta mycket stryk under 90-talet och att vissa barn har fått ta mer stryk än andra.

Lite grann om idrott och hälsa, som ämnet heter. Ibland känner jag att jag kan tala om idrott och hälsa, eftersom jag har jobbat i 20 år som idrottslärare och speciallärare.

Det är mycket riktigt, som det står, att ett av ämnets viktigaste uppgifter är att ge goda vanor och befästa en positiv inställning till fysisk aktivitet. Sedan ska ämnet också ge möjlighet till fysisk aktivitet inom skolans ram. Skolan har ju en unik chans att påverka attityder och värderingar och också att ge möjligheten till rörelse, som alla så väl behöver. Jag tror att det råder en fullständig politisk enighet om att barn behöver röra sig. Barn har spring i benen – ibland, tycker man, nästan för mycket.

Sedan ska vi komma ihåg, eftersom den här debatten mycket har kommit att handla om idrottsämnet i gymnasieskolan, att mycket av de attityder och värderingar som vi vill åt grundläggs i de tidiga skolorna, kanske t.o.m. i förskolan. Därför är det otroligt viktigt med kunnig och kompetent personal även under de tidiga skolorna.

Ska den fysiska aktivitet och rörelse som alla behöver kunna bejaktas och utvecklas måste, menar jag, hela skolan inse vikten av rörelse och fysisk aktivitet och den glädje som är förknippad med detta.

Idrottsämnet har under en lång tid fått ta till sig en hel del andra saker, t.ex. olika teoretiska moment. Detta är i och för sig ganska bra. Men samtidigt har vi inte sett det omvända, dvs. att övriga skolorna har tagit till sig behovet av rörelse och fysisk aktivitet. Jag tycker att det är intressant att Ingegerd Wärnersson har förtroende för idrottslärares kompetens och kunnande – en kompetens och ett kunnande som jag är övertygad om i betydligt större utsträckning skulle kunna komma hela skolorna till del.

Jag ska avsluta med en frågeställning till Ingegerd Wärnersson. Det finns ju ett beslut om att genomföra ett försök med slopad timplan, ett försök som många ställer upp på och som jag tycker är bra. Jag tycker att det ska bli intressant att följa. Jag och många av de idrottslärare och idrottslärostuderande som jag har pratat med ser möjligheter i det här försöket. Vi ser en möjlighet för idrottslärares kunnande och kompetens att på ett helt annat sätt genomsyra det vardagliga arbetet i skolorna. Men många känner också ett hot. Kommer detta att innebära att de så viktiga teoretiska ämnena trycker tillbaka de praktisk-estetiska ämnena och därmed också ett ämne som idrott och hälsa?

Min fråga till Ingegerd Wärnersson blir: Kommer man från ministerhåll att följa upp försöken med slopad timplan med speciellt avseende på hur de praktisk-estetiska ämnena klarar sig och, med tanke på den debatt vi har i dag, hur ämnet idrott och hälsa klarar sig?

Anf. 111 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Låt mig först instämma med alla debattörer här och säga att även jag ser idrotten som oerhört viktig. Jag är fostrad inom idrotten och är kanske inte så bra men ändå fortfarande lite, lite motionär. Men jag vill också understryka att det faktiskt är två områden som riksdagen beslutar om. Det ena området är timplanen i grundskolorna och hur timmarna ska fördelas inom respektive ämne. Det andra är motsvarande för gymnasieskolorna, där vi kallar det för gymnasiepoäng.

När jag nu svarar att jag för närvarande inte är beredd att vidta ytterligare åtgärder är det faktiskt riksdagens fel. Så sent som i maj månad fastställde riksdagen hur många poäng gymnasieskolorna skulle ha inom de olika ämnena. Det fanns ingen reservation, utan man var fullständigt enig. Jag vet att precis samma resonemang som har förts här och samma synpunkter på vikten av att röra sig, kost och hälsa har hörts vid uppvaktningar till utskottet då man fick all denna information. Ändå är alla partier överens: Det vi har satt upp och beslutat om, så ska det vara.

Nu, några månader senare, kommer några från några partier och säger att vi ska ändra på detta. Då är min fråga tillbaka: Är det så att partierna nu vill riva upp liggande timplan och det som vi beslutade om i maj månad? I så fall är jag beredd att lyssna. Jag tycker att det är oerhört viktigt att vi är överens om hur vi vill fördela de olika ämnena.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Är då idrotten speciellt illa behandlad? Låt mig jämföra med övriga ämnen i grundskolan. Av de 6 665 timmar som man har fastslagit ska finnas inom grundskolans timplan är det faktiskt bara svenska och matematik som enskilt har mer tid till sitt förfogande än idrott och hälsa. Tittar vi på poängplanen i gymnasieskolan ser vi att endast svenska och svenska som andraspråk av kärnämnen har en större omfattning än idrott och hälsa. Andra kärnämnen har lika stor omfattning som eller mindre omfattning än idrott och hälsa. Det är alltså, vill jag påstå, ett av riksdagen mycket starkt prioriterat ämne. Precis som alla debattörer här har framfört ser vi denna betydelse för våra unga människor.

Detta är ju minimigränser som kommunerna har att hantera. Det finns ingenting som hindrar att man ökar på. Inom grundskolan har vi t.ex. det som kallas elevens val. Det finns möjlighet för eleven att välja idrott och hälsa inom elevens val. Dessutom kan en hel skola profilera sig inom detta område. Då ger det så mycket som 20 % av vad timmarna i timplanen kan jämkas med. Det är alltså inte lite tid som man inom skolan ytterligare kan tillföra om man så vill.

Dessutom har vi friluftsdagarna. De finns fortfarande i grundskoleförordningen, men de är inte reglerade på samma sätt som de var tidigare. I dag är detta rektors ansvar. Därför har jag bett Skolverket att följa upp att friluftsdagarna verkligen används i skolan.

Anf. 112 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Det här är naturligtvis en viktig debatt. Det visar inte minst antalet deltagare i debatten. Jag tror att både Birgitta och jag är glada över att det blev en sådan här uppslutning kring debatten.

När Eva Johansson tog till orda fick jag helt plötsligt för mig att vi nu hade två skolministrar här i kammaren. Men det är ju inte det hon tog upp som diskussionen handlar om. Det är det som har hänt den senaste tiden som har föranlett den här diskussionen. Det är det som Kent Olsson redovisade att RF hade reagerat emot som är det intressanta, och det är det diskussionen rör sig om. Det gäller alltså hela rörelsebehovet, idrotten och andra aktiviteter i skolan och inte bara de minuter som man talar om.

Eva Johansson hänvisar vidare till idrottsföreningarnas ansvar. Det är klart att de har ansvar för sina medlemmar. Som jag sade när på Gotland idrotten 70 % av pojkarna och 60 % av flickorna. Men skolans ansvar är naturligtvis 100 % av pojkarna och 100 % av flickorna.

Eva Johansson sade också att vi inte skulle svartmåla och inte vara motståndare. I så fall är det idrottsrörelsen med RF, forskarna som har studerat det här och lärarna i våra skolor som är motståndare till detta. Det tycker jag alltså var att ta i.

Lennart Gustavssons redovisning som idrottslärare var naturligtvis alldeles utmärkt. Det var en bra redovisning, och det är så det ska vara. Det gäller att utnyttja den här tiden. Jag tror att det är många duktiga idrottslärare som gör ett gott jobb, men det gäller också att ha stöd i det man gör. Jag tror inte att risken är så stor att man får våra barn att röra sig för mycket.

Något ska jag kommentera skolministerns inlägg. Det är klart att idrotten är viktig. Det är vi överens om. Det var ett fall framåt och ingenting nytt. Timplanen fastställdes i maj, som sades här. Men orsaken till

den här debatten var dels det som hände i november månad, när det kom signaler om att man skulle ta bort delar av gymnasieprogrammet, dels det som Kent Olsson redovisade om RF:s skrivelse. Det är det som har föranlett denna debatt, och det har naturligtvis ingenting att göra med de beslut som riksdagen fattade i maj månad.

Jag kan redovisa att jag har viss erfarenhet av detta från försvaret, efter många år som kompanichef och bataljonschef. Då räckte inte timmarna i fysisk träning till, utan då gällde det att ta till alla möjliga trick för att få de pojkar som kom in att röra sig – pojkar som skolan hade misslyckats med i många fall. När man lade upp utbildningen lite klokt fick man de allra flesta att röra sig. På den tid man hade dem fick man många att börja bygga på sina muskler, och många blev intresserade av idrott. Jag kan säga att det inte lyckades med alla, men det finns alltså goda möjligheter – precis som Lennart Gustavsson redovisade och som jag tror att alla mina kolleger i försvaret ser varje dag.

Det gäller som sagt inte timplaner hit och dit, utan det är fråga om vad man gör för någonting. Jag hade efter den här debatten förväntat mig att regeringen och skolministern skulle komma med initiativ och anvisningar till skolan. Det vi fick höra nu var att man hänvisar till elevens val. Det är ju precis det som är galet. De som väljer idrott frivilligt är ju de som redan idrottar. Det är de som är i föreningsrörelsen. De som väljer bort idrotten i fria val är de som behöver den allra mest. Detta är alltså inte någon speciellt framkomlig väg.

Det som gäller för regeringen och Skolverket är att uppmuntra enskilda skolor att se till att göra det här, att ge ökade möjligheter, att öka idrottslärares möjligheter göra det och att lägga in idrott och rörelse i alla andra ämnen – precis som jag under många år har gjort i försvaret. Jag är besviken på att ministern inte avser att göra någonting åt det här viktiga ämnet.

Anf. 113 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Jag anser att vi måste ge alla samma fysiska basnivå. Det sparar vi pengar på i framtiden genom lägre sjukvårdskostnader, precis som Marie Engström var inne på i sitt inledningsanförande. I dag kan vi se att barn ända ned till 12 års ålder går på sjukgymnastik, eftersom de har fått belastningsbesvär. Musklerna är för svaga, knäna värker. Och 17-åringar har diskbräck. Då är det någonting som har blivit fel.

Jag blev också något bekymrad över Eva Johanssons inlägg om att socialdemokraterna hade ökat på ämnet idrott. Men det blev faktiskt den teoretiska biten som ökade. Det har inte ökat när det gäller rörelser, det har minskat.

Visserligen är det sant som Eva Johansson säger att skolan inte ska täcka hela rörelsebehovet. Men den måste vara med och se till att alla får möjligheter, eftersom, som flera talare har varit inne på, en tredjedel av våra ungdomar inte rör på sig, inte är intresserade. De sitter hellre framför datorn. Det är de som drabbas av belastningsbesvär och diskbräck i tidig ålder.

Skolminister Wärnersson tror på idrottslärares kunskaper, stod det också i svaret. Det är glädjande och bra. Dessvärre har det figurerat tjänstemän från Skolverket som har gett helt andra signaler. De har talat om

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

att idrotten är alldeles för tråkig i skolan. Man ska ha inlines osv. Det tycker jag visar på okunskap från Skolverkets sida.

Lennart Gustavsson var inne på att grunden ska läggas i tidig ålder. Det håller jag fullständigt med om. Det är *jätteviktigt*. Därför måste vi se till att få alla, hundra procent, intresserade av att röra på sig.

Jag vet att idrottsrörelsen är redo att ta emot varenda liten parvel som vill komma dit och röra på sig. Den tar emot alla. Den tar träning på lek och fungerar på ett utmärkt sätt. Men fortfarande har vi problemet att en tredjedel av eleverna är ointresserade. Dem måste vi rädda.

Anf. 114 EVA JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är bra att vi är överens om att avfärda de rykten och rubriker som har dykt upp om att idrottsämnet har rustats ned och att det ska rustas ned. Då är vi klara med den debatten. Då kan vi ägna oss åt framtiden och fundera över hur vi kan medverka till att ge unga människor bättre förutsättningar och större stimulans för att röra på sig på ett sunt och riktigt sätt.

Skolans roll är viktig. Jag skulle vilja ställa frågan till framför allt moderaterna, som tidigare har gått emot utvidgningen av ämnet idrott och hälsa, inte enbart den teoretiska delen, utan ämnet idrott och hälsa. Ni som har gått emot det och som nu vill öka på det här ämnet, var vill ni ta den ökningen? Vill ni ta den från något annat ämne eller vill ni öka ut skolans ansvar och lägga på ytterligare timmar? Det tycker jag skulle vara bra att få reda på.

Snurrtigt eller något sådant har det stått i ett pressmeddelande från RF. Ja, men det byggde på lösa antaganden, rubriker och rykten. Det har inte funnits och finns inte någon anledning att ta sådant på allvar, tycker jag. Man behöver inte vara skolminister för att tycka att det är viktigt att upplysa om det i riksdagen eller på något annat ställe. Jag tycker att jag som riksdagsledamot har ett ansvar för att upplysa om vad den politiska debatten handlar om och vilka förslag som finns både från regeringssidan och från andra partier.

Skolans ansvar är viktigt, men idrottsrörelsen har också ett ansvar. Det är därför idrottsrörelsen har ett rejält stöd från samhällets sida för sin verksamhet. Det stödet går ut på att man ska förse framför allt unga människor med vettiga möjligheter att idrotta.

Jag tycker att många idrottsorganisationer och föreningar gör ett fantastiskt fint arbete. Jag tycker också att det är bra att de får ytterligare stöd för att utveckla metoderna för att få med helst alla barn i sin verksamhet, även om det är något av en utopi. Men det är ingen tvekan om att skolan har sitt ansvar och idrottsrörelsen har sitt.

Anf. 115 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Alla vi som går upp i talarstolen är rörande eniga om idrottens betydelse och betydelsen av att vi rör på oss. Vi är också eniga allihop om att skolan har ett stort ansvar och att idrottsrörelsen har ett stort ansvar. Naturligtvis är det på det sättet.

Jag vill precis som föregående talare instämma i att idrottsrörelsen faktiskt gör ett jättejobb med unga människor i dag. Problemet är att den inte kan nå alla. Men de som jobbar, många gånger på ideell basis, gör ett

jättejobb. Det är väldigt många som ska ha en eloge för det. Det är många föräldrar som gör en jätteinsats.

Jag känner ändå lite grann i debatten att alla tycker att det här är viktigt, att alla tycker att någonting ska göras. Men det får heller inte bara bli en läpparnas bekännelse av hur vi ska komma vidare på skolans område. Det bästa är kanske att frågan har väckts, man har tagit fram problematiken. Den finns med hela tiden i diskussionerna.

Jag är säker på att när frågan diskuteras som nu och även i medierna, många är inblandade, förs också diskussionen ned dit där den faktiskt ska vara, i kommunerna och i skolorna. Man ser då också över arbetssituationen. Man ser över vad man faktiskt kan göra i det praktiska skolarbetet. Det tror jag är ganska bra.

Det kanske lät skämtsamt när jag förut ställde frågan till Ingegerd Wärnersson, men jag menade ändå något slags allvar med min fråga. Menar vi någonting med att vi ska göra någonting allihop ska vi också ställa upp och inte bara säga att vi har ett ansvar för det här allihop och sedan bara gå och sätta oss.

Anf. 116 KENT OLSSON (m):

Fru talman! Får jag först börja med att ge skolministern en eloge för att hon sade att hon ska följa upp idrottsdagarna. Det tycker jag är bra, så att man utnyttjar dem på ett bra sätt i skolorna.

Tyvärr kan jag inte ge samma eloge till Eva Johansson, som på något sätt försöker politisera den här debatten, som jag har en känsla av att vi allesammans har ett stort intresse för.

Eva Johansson säger att man inom idrottsrörelsen, som jag också tycker gör ett fantastiskt arbete, inte har läst på. Det är precis detta vi diskuterar i dag, Eva Johansson, att de elever som saknar intresse för det här ämnet inte kommer att få den tid de behöver. Det är det idrottsrörelsen är orolig för, den idrottsrörelse som Eva Johansson alldeles nyss berömde. Man är där faktiskt orolig för just detta. Det är det som tas upp i den interpellation som Roy Hansson har ställt, just denna oro.

Man har inga bekymmer över huvud taget för dem som är idrottsintresserade, som jag sade i mitt förra inlägg. Det är inte alls några bekymmer. De kommer att få den motion de behöver. De kommer att gå på gymmen, de kommer att göra allt som behövs. Det är de som inte får den tiden som vi är oroliga för. Det är det som Arne Ljungqvist är orolig för. Jag blev lite oroad när Eva Johansson sade att Arne Ljungqvist inte hade läst på. Det har jag i det pressmeddelande han har skickat ut uppfattat att han verkligen har gjort.

Får jag sedan bara bemöta det som sades om moderaternas syn. Vi har en motion i det här ämnet som är undertecknad av 17 personer. Där säger vi att ämnet idrott och hälsa måste ges ett större utrymme i skolan. Vi känner en oro för de ungdomar som inte tar till sig möjligheterna. Det är dem vi är oroliga för, inte dem som är idrottsintresserade. Det är de som inte är det men som har samma behov av att röra på sig, att inte sitta still och titta på TV, att inte låta bli att gå ut på rasterna. Det är för dem vi känner att något måste göras.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Anf. 117 LENNART GUSTAVSSON (v):

Fru talman! När vi diskuterar timmar och timplanens fördelning är det klart att man, om man säger att man ska ha mer av någonting, har ett ansvar för att också tala om vad man ska ha mindre av eller om man menar allvar med att utöka helheten. Det var inte det jag skulle prata om.

Jag tänkte fortsätta lite grann på mitt resonemang om vilket ansvar skolan som helhet har för barns och ungdomars fysiska aktivitet och rörelse. Ibland tenderar ansvaret att åvila enbart ämnet idrott och hälsa. Men om vi har kunskapen om vad barns motoriska utveckling betyder för hela deras inläring, för alla barns sätt att ha ett bra liv, borde det vara en självklarhet för skolan som helhet att bejaka fysisk aktivitet och rörelse. Därför vill jag fortfarande höra Wärnerssons synpunkt om uppföljningen av den slopade timplanen med tanke på framför allt de praktisk-estetiska ämnenas roll. Hela skolan måste inse – det gäller alla ämnen, svenskämnet, engelskämnet, SO-ämnena – vikten av att ha fysiskt aktiva och rörelseglada barn och ungdomar. I det sammanhanget finns det stora möjligheter att inom skolans ram nyttja idrottslärares kunskap och kompetens, så att den inte bara sätter sin prägel på skolarbetet under de timmar som är avsatta för idrottsämnet. Det finns mycket annat att göra.

Jag går sedan över till Roy Hansson, som har chans att ta en replik. Vi ska vara försiktiga med kopplingen mellan ämnet idrott och hälsa och militär. Det finns en tendens att se den gamla tidens idrottsämne, gymnastik, med bocken och plinten som alla skulle över. Vi behöver inte den kopplingen mellan militären och ämnet idrott och hälsa.

Anf. 118 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Vi kan väl konstatera att vi är överens om att det inte finns några signaler om att skära ned ämnet idrott och hälsa. Roy Hansson sade att det fanns en oro före jul, och det var därför interpellationen väcktes. Jag vet inte hur detta rykte uppstod. Det som beslutades av riksdagen i maj månad gäller. Timplanen på 6 665 timmar gäller.

Att jag inte har besvarat interpellationen beror på att det var stopp från riksdagens sida att besvara interpellationer när Roy Hansson väckte sin interpellation. Sedan har jag haft ytterligare ett tjugotal interpellationer att besvara, och vi har så gott vi kan försökt att fördela dem i jämn ordning.

Ja, Lennart Gustavsson, det är oerhört viktigt att följa upp de praktisk-estetiska ämnena. Oron har gällt ämnet idrott, fastän Lennart Gustavsson har visat på en möjlighet. Den har också förts fram av lärare inom slöjd. Det är ett av de områden som ska bevakas speciellt i uppföljningen av slopad timplan.

Kent Olsson tog upp sin gamla yrkesroll. Jag tänkte ta lite från min gamla yrkesroll. Många har berört att rörelse inte bara ska vara knuten till idrott och hälsa. Jag har också varit skolledare. Det var då fråga om att för första gången fördela timplanen. När ska timmarna ändras? Tidigare var de uppdelade på låg-, mellan- och högstadium, och det var detaljerat från statens sida hur timmarna skulle fördelas på varje stadium.

Jag ser det som oerhört viktigt att rörelse finns inom alla ämnen. Det finns all möjlighet för lärarna i dag att verkligen se till den saken. Små barn behöver röra på sig. Vi har kunskapen om att båda hjärnhalvorna måste stimuleras. Man kan inte sitta still en hel dag i skolan. Därför sade

jag när vi skulle fördela timmarna inom vårt rektorsområde att det är viktigt att lägga många av timmarna på årskurserna 7–9, där många gånger kroppen och tonåren säger: ”Jag vill inte.” Vi vet att det är naturligt att röra sig för de små barnen. Vi vet att lärarna skickar ut dem, de rör på sig och de springer betydligt mer i skogen. Att se till sin gamla yrkesprofession är ett sätt att hantera frågan. Jag vet att många resonerar på samma sätt.

Birgitta Sellén undrade varför jag inte tog upp idrott och hälsa i dag i mitt anförande. Jag vet att i dagens specialpedagogik ingår rörelse i utbildningen. Man vet att man måste träna med båda hjärnhalvorna, man vet rörelsens betydelse.

Jag har mött en speciallärare som arbetar bl.a. med barn som är dyslektiker och som har flera av timmarna i idrottshallen. Jag har i min debatt tidigare i dag prioriterat satsningen på specialpedagogiken och satsningen på läs- och skrivsvårigheter. I det ligger givetvis det moderna sättet att se på vad undervisningen ska innehålla.

Massage förs också fram, och man kan undra var den ska läggas in. Ingen har nämnt det ordet i dag. Men företrädare för idrotten har fört fram till mig att på det sättet ser man till att blodomloppet och kroppen rör på sig och stimulerar hjärnan. Man har sett att massage och läsinläring har stor betydelse för eleverna.

När vi nu summerar alla dessa infallsvinklar kan jag inte se att jag har fått några förslag på förändringar i timplanerna. Moderaterna har fört fram att man vill ha mer. Men vill man då utöka de totala 6 665 timmarna eller vill man ta bort något? Jag förväntar mig att den diskussionen kommer att vara i utbildningsutskottet, och så får man se vad som kommer fram.

Jag har understrukit att jag är öppen för förändringar i timplanen. Vi har en försöksverksamhet med slopad timplan – just för att jag förlitar mig på professionen. Men jag tycker att förändringarna ska stödjas av riksdagens samtliga partier.

Anf. 119 ROY HANSSON (m):

Fru talman! Det jag efterlyste i mitt första inlägg, Eva Johansson, var att ta till vara möjligheterna till rörelse i skolan. Man sänder ut signaler från centrala verk och regering till skolor om hur detta ska hanteras. Jag skulle vilja ge ett tips till skolministern att ta råd av försvarsministern, för på hans område har man lyckats. Jag har viss erfarenhet därifrån. Jag tror att även skolan klarar detta – om signaler och anvisningar ges.

Jag tycker att anvisningen att en tioåring ska ha 50 minuter idrott i veckan inte är en bra anvisning. Det är inte lysande att stå med klockan och mäta att vi nu har gjort veckans idrott. Den flickan som jag talade med tyckte inte heller att det var speciellt bra.

Skolan har ett ansvar för helheten, alla ämnen. Det ska kombineras så att man får ut största och bästa effekten, både vad gäller teoretisk undervisning – matte, läsning, engelska – och vad gäller rörelse. Det går att kombinera i det allra mesta så att det går att få ut maximalt av de timmar som står till förfogande. Vi vet alla att det finns ett visst givet antal från början.

Jag delar Marie Engströms uppfattning att planeringen ska föras ned till skolorna. De kan hantera den bäst. Det är skillnad mellan en skola i

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Norrland och en skola i Skåne; inte minst klimatet gör att man kan röra sig på olika sätt. Det går inte att hantera lika bra i Stockholm. Däremot ska Stockholm medge möjligheten för skolorna att sköta planeringen.

Vi är helt överens om helheten, Lennart Gustavsson, och även i fråga om inriktning har vi likartade erfarenheter. Jag ser inte någon koppling mellan artonåringar och åttaåringar – det var bara en möjlighet.

Slutligen vänder jag mig till skolministern. Det är utmärkt att det inte finns någonting. Men det blev en debatt i november. Någonting var det – ingen rök utan eld. Vi har klarat ut att det inte finns någonting, och det är bra. Men jag hörde i debatten att det fanns signaler.

Jag efterlyser initiativ för att se till att öka rörligheten totalt i skolan. Det har inte kommit några initiativ. Initiativen som lades fram i förra veckan om att ta tid och pengar från idrottsrörelsen till skolan var inte något bra inspel från skolministern i frågan.

Anf. 120 BIRGITTA SELÉN (c):

Fru talman! Det sägs att barn har 100 språk och att man berövar dem 99. Genom att ge dem mycket rörelser kan vi ge dem något språk mer. Barn som har rört sig aktivt orkar sitta stilla och lyssna och arbeta med teoretiska ämnen på ett bättre sätt. Det är av den anledningen jag hävdar att teoretiska ämnen kan vi lära oss när vi är vuxna, men före 20–25 års ålder måste vi se till att bygga upp våra muskler.

Dessvärre låser timplanen oerhört mycket. Som skolministern vet har jag själv jobbat i skolan och jag vet precis hur låsningen har varit. Varje lärare värnar om sin bit och säger att just den lärarens ämne är så viktigt och att man inte får nalla på det. Turligt nog i de lägre klasserna på låg- och mellanstadiet finns det många kreativa och bra jobbande lärare. Precis som Lennart Gustavsson sade förekommer det många olika bra sätt att ha rörelse i andra ämnen än bara idrott. Jag har själv jobbat på en skola där drama har varit ett sätt att röra sig. Massage har naturligtvis ingått. Skolministern vet att jag kan prata så att det spottar drama ur munnen på mig. Musik och dans och att gå ut i naturen är också ett sätt att aktivera.

Det behövs signaler från regering och riksdag ut i skolorna att denna fråga är legal. Det är positivt att timplanen har tagits bort i några skolor. Jag hoppas mycket på det. Det kommer att bädda för att vi får mer rörelse i skolan.

Anf. 121 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag vill tacka alla debattörer för en givande debatt.

Jag vill bara kort kommentera mitt inlägg i Sportnytt, som många refererade till. Det var en intervju på 20 minuter, där jag hade tillfälle att prata om mycket som ligger mig varmt om hjärtat när det gäller ämnet. Det är min uppfattning att det är kommunerna själva som bestämmer över sina pengar och hur de vill använda dem. Om man klipper i ett inslag kan det bli missförstånd – det har jag förstått när jag själv har lyssnat på det som sades. Jag lägger mig alltså inte i hur kommunerna använder sina pengar.

Jag ser mycket positivt på det som sker i Bunkeflo, där man har använt de 60 miljoner som är avsatta av staten till olika samverkansprojekt mellan kommun och idrottsföreningar. Där har idrottsföreningarna gått in

i skolan, vilket ger möjlighet för eleverna att ha idrott varje dag. Jag ser oerhört positivt på det.

Jag vet också att väldigt många arbetar ideellt inom idrottsrörelsen, vilket begränsar deras möjligheter att vara inne i skolan på dagtid om det inte avsätts ekonomiska resurser. Jag är väl bekant med detta. Men jag tycker att det är positivt med samverkan.

Låt mig ändå, fru talman, sluta med någonting positivt, som jag tar från Folkhälsoinstitutets rapport om fysisk aktivitet i en studie gjord 1999. Den visar att dagens 20-åringar är mer fysiskt aktiva när det gäller motion på fritiden än vad dagens 40-åringar var när de var 20 år. Speciellt 20-åriga kvinnor är i dag dubbelt så fysiskt aktiva som 20-åriga kvinnor var under senare delen av 1970-talet.

Med detta positiva får jag väl också ge mig själv en anmodan att bli mer aktiv. Jag får diskutera med Marie Engström hur vi ska göra i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1999/2000:136 om gymnasieskolans kursprov

Anf. 122 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ulla-Britt Hagström har frågat mig dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att de nationella proven i gymnasieskolan ska bli obligatoriska, dels om jag avser att verka för att fler kärnämnen ska få obligatoriska prov. Därtill frågar Ulla-Britt Hagström om åtgärder för att förbättra gymnasieelevernas matematikkunskaper.

Redan i regeringens skrivelse *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – Kvalitet och likvärdighet* (1996/97:112) betonades vikten av ett nationellt provprogram, som bl.a. skulle kunna ligga till grund för resultat- och kvalitetsbedömningar både på lokal och på nationell nivå.

I regeringens proposition *Gymnasieskola i utveckling – kvalitet och likvärdighet* (1997/98:169) framförde regeringen uppfattningen att gymnasieförordningens bestämmelser om de nationella proven borde ändras, så att de nationella kursproven blir obligatoriska inför betygssättningen i bl.a. kärnämneskurserna i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik. I propositionen framhölls att Skolverket borde få ett nytt uppdrag angående en provbank med nationella prov för kunskapsbedömning i andra ämnen och kurser än de ovan nämnda för att stärka möjligheterna att kvalitetssäkra såväl betyg som resultatredovisning.

I september 1999 fick Skolverket ett nytt uppdrag att utveckla ett nationellt provsystem för det offentliga skolväsendet som ersätter det uppdrag verket fick den 21 april 1994. I uppdraget ingår att utveckla diagnostiskt material, ämnesprov, kursprov samt en provbank i det offentliga skolväsendet. För gymnasieskolans del innebär uppdraget att ta fram obligatoriska prov i kärnämnen i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik samt den avslutande gemensamma karaktärsämneskursen på respektive program i engelska och matematik. Vidare ska verket vidareutveckla den provbank som är under uppbyggnad. Rege-

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

ringen har genom ändringar i gymnasieförordningen infört bestämmelser om detta.

Jag kan alltså konstatera att de obligatoriska prov som Ulla-Britt Hagström frågar om redan har åtgärdats. I vilka ämnen som det i övrigt ska finnas nationella prov eller uppgifter i en provbank är en fråga för Skolverket att bedöma inom ramen för sitt uppdrag och sina resurser. Jag vill därtill erinra om att regeringen givit Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd i uppdrag den 17 juni 1999 att belysa hur skolhuvudmännen tar sitt ansvar för att betygssättningen, inklusive den betygssättning som sker vid provning, ska vara likvärdig och rättvis.

När det gäller frågan om elevernas matematikkunskaper, som de mäts i de nationella proven, är det svårt att göra jämförelser mellan gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Förutsättningar för att bedömningsgrunderna ska bli så enhetliga som möjligt är något som bl.a. skapas genom betygskriterierna. En av de viktigaste åtgärderna för att förbättra gymnasieungdomarnas matematikkunskaper är att satsa på kvalitetsförbättringar redan i grundskolan – utan en gedigen grund blir svårigheterna i gymnasieskolan uppenbara. Det är av största vikt att på ett tidigt stadium identifiera de elever som behöver stödundervisning. I det sammanhanget vill jag uppmärksamma på den förändring av gymnasieförordningen som nyligen införts i syfte att tydliggöra gymnasieungdomarnas rätt till stödundervisning.

Det kan dock konstateras att andelen elever som erhållit betyget Icke godkänd i kärnämnet matematik var 5,4 % läsåret 1998/99, vilket är en liten förbättring i förhållande till året innan. Detta innebär inte att jag är nöjd. Regeringen har i flera sammanhang aktualiserat, senast i budgetpropositionen för år 2000, behovet av ökad måluppfyllelse i gymnasieskolan. Flera åtgärder har vidtagits, bl.a. på matematikområdet. Jag kan bl.a. nämna att regeringen uppdragit åt Nationellt centrum för matematikutbildning vid Göteborgs universitet att dels genomföra forskningsbaserade utvecklingsstudier om matematikutbildning inom vissa prioriterade områden, dels utarbeta förslag till innehåll i kompetensutvecklingsprogram i matematik och matematikdidaktik för lärare.

Anf. 123 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Jag vill tacka skolminister Ingegerd Wärnersson för svaret på min interpellation om gymnasieskolans kursprov.

Vi har just i dag lyssnat till en skoldebatt begärd av Kristdemokraterna. Den senaste rapporten från Skolverket, som är bakgrunden till dagens skoldebatt, visar att 22,7 % inte nått upp till målen från grundskolan med en variation från 3,3 till 43,4 % utan betyg. Pojkar är i större utsträckning i avsaknad av betyg än flickor. Andelen obehöriga till gymnasiet är en av tio. Variationen är från 0 % till 28,3 %. Det finns skolor där var tredje inte är behörig. 36 % av elever med invandrarbakgrund når inte målen. Över 20 % av dessa är inte behöriga till gymnasieskolan.

Det innebär att skolor och kommuner bryter mot skollagen. Riksdag och regering har formulerat målen och nöjer sig med att konstatera att man inte har lyckats. Min fråga är om det inte är dags att göra en nationell aktionsplan och ta sig en funderare på hela systemet.

Mina frågor till skolministern gäller gymnasieskolans kursprov. Jag tycker att ministern har tagit väl lätt på frågorna när hon vill framhålla att

vad som måste göras redan är gjort. Så är inte fallet. Skolministern konstaterar att de obligatoriska prov jag efterlyst redan är åtgärdade. Vårterminen 1999 erbjöds kursprov i kurserna svenska B, matematik A, D och E, engelska A och B samt B-franska B och B-tyska B. Provresultatet har samlats in från ett urval av 100 gymnasieskolor och 50 komvuxenheter. Bortfallet, som varierade mellan kursproven, var i storleksordningen 15–50 % för ungdomsgymnasiet. Bortfallet beror till största delen på att proven inte har använts.

Fru talman! Fr.o.m. hösten 2000 kommer det att finnas obligatoriska nationella prov i svenska, matematik och engelska. Resten av omfattningen av nationella prov i kärnämnen överlåter skolministern till Skolverket att bedöma. Det handlar om fem kärnämnen som på detta sätt godtyckligt lämnas över från regeringens ansvar. Samhällskunskap, religion och naturvetenskap är kärnämnen som borde ha nationella prov. Risken är att de ämnen som har tillgång till obligatoriska nationella prov blir normerande för hela betygssättningen.

Kvalitetsgranskningsnämnden, som tillsattes den 1 juli 1999, har nyligen kommit i gång med sitt arbete. De kvalitetsredovisningar som ska upprättas av kommunerna och som skolorna haft två år på sig att komma i gång med har endast upprättats av 35 %. Tyvärr räcker det inte att hänvisa till regeringspropositionen om gymnasieskolan. Vi har långt kvar till rättvisa och likvärdighet.

Kursproven jag frågat om är ett hjälpmedel för lärare i betygssättningen. Provbanks uppgift måste också vara att stimulera till bättre undervisning. Kursproven för matematik A visar att andelen Icke godkänd är större än 1998 för alla program i ungdomsskolan utom omvårdnadsprogrammet. Det varierar från 65 % icke godkända på fordonsprogrammet till 2 % på naturvetenskapliga programmet.

Min fråga till skolministern är om det är rimligt att fortsätta i tron att alla ska ha högskolebehörighet när mindre än 10 % på de yrkesförberedande programmen går vidare till högskola. Vore det inte bättre att satsa mera på lärlingsutbildning och att införa en yrkeshögskola, detta också med tanke på att 22 % av flickorna sju år efter grundskolan varken har ett arbete eller studerar?

Anf. 124 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Det finns många aspekter på kvalitetsproblemen i den svenska skolan. En aspekt är naturligtvis att själva organisationen av studierna skulle kunna bli annorlunda och mera individuell, med bl.a. större möjlighet att välja mera yrkesinriktade studier. Men jag nöjer mig i dag med att kommentera just kursproven, ämnesproven och de diagnostiska proven som finns i skolan.

Det har sagts många gånger att utvärdering är väldigt viktigt. Fortfarande visar många siffror att utvärderingen inte har fungerat särskilt bra i den svenska skolan. Många undersökningar visar t.ex. att det är stor skillnad mellan de satta betygen och de verkliga kunskaperna hos eleverna. Just därför är en användning av olika typer av diagnostiska prov, ämnesprov och nationella prov mycket viktig.

Det är glädjande att regeringen har föreslagit och att riksdagen har beslutat att de nationella proven i gymnasieskolan ska bli obligatoriska. Bortfallet har ju varit oerhört stort. Jag tycker att skolministern borde gå

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

vidare och agera för obligatoriska rejäla ämnesprov långt ned i grundskolan också. All information vi får från olika håll tyder på att det är de tidiga insatserna som är viktiga och att det är viktigt att elever inte glöms bort genom grundskolan.

När den nya läroplanen för grundskolan genomfördes – när låg-, mellan- och högstadiet avskaffades – var tanken att man skulle göra en avstämning efter årskurs 5 för att se vilka åtgärder som skulle behöva sättas in och vilken hjälp olika elever skulle få. Den avstämningen har det inte blivit mycket av. Den är väl i praktiken borta nu. Jag tycker tvärtom att vi borde göra en avstämning betydligt tidigare.

Min direkta fråga till skolministern blir om hon är intresserad av att utsträcka obligatoriet när det gäller ämnesprov till att omfatta också grundskolans tidigare år. Jag tycker i första hand att man borde göra en första rejäl obligatorisk avstämning redan i årskurs 2. Om man missar eleverna så tidigt är det ofta för sent att göra någonting åt det senare.

Anf. 125 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag tycker att det är bra, liksom föregående talare har sagt, att de nationella kursproven nu blir obligatoriska i vissa kärnämnen. Sedan kan vi alltid diskutera vilka ämnen det ska bli framöver. Det är klart att det inte har varit tillfredsställande med ett så stort bortfall, som bl.a. Ulla-Britt Hagström berörde. När bortfallen beror på att man över huvud taget inte har genomfört proven är det ännu sämre, tycker jag. Det är inte acceptabelt.

Jag tycker också att det är bra med en provbank där Skolverket får komma med nya ämnen, utöver de tre kärnämnen som kommer redan i höst. Vad jag tänker på är yrkesämnen, där det är betydligt svårare att genomföra nationella prov än i t.ex. matematik och engelska. Men om vi betraktar prov och provbank ur individens synvinkel är det förstås viktigt att även sådana ämnen finns med i bedömningen. Vi måste stärka de praktiska yrkesförberedande programmen och de elever som väljer dessa program.

Jag vill höra vad skolministern säger om detta, dvs. om att inte begränsa de nationella proven till teoretiska ämnen utan även ta med de praktiska ämnena, trots att jag är fullt medveten om att det är svårare att utarbeta sådana prov.

Jag är också intresserad av hur skolministern ser på nationella prov inom vuxenutbildningen. Jag tänker inte bara på den kommunala vuxenutbildningen – på komvux – utan även på den utbildning som bedrivs av andra huvudmän i dag och i framtiden. Om komvux är den enda skolform som kan ge betyg som går att pröva får kommunen ett slags betygsmonopol för alla vuxna studerande.

Vi har uppmärksammat detta i Kunskaflslyftskommittén, där vi diskuterat om det ska vara på det sättet eller om vi vill ha en större frihet även för andra utbildningsanordnare än komvux att få avge betyg. De ska förstås också komma med på dessa prov.

Jag kan inte avkräva skolministern ett exakt svar här och nu, men tycker inte skolministern som jag att det vore bra om varje godkänd anordnare av vuxenutbildning själv får sätta betyg, så att eleverna inte behöver gå via komvux där de får träffa lärare som de inte har träffat förut? Lärare från en utbildning som eleverna har gått igenom får alltså inte ge

slutbetyg, utan det blir sådana som de inte känner till som få ge dem betygen. Dessutom kan man då utvärdera alla vuxenutbildare – inte bara de kommunala – via nationella prov. Betygssättningen ska vara likvärdig och rättvis, precis som skolministern skriver i svaret på denna interpellation.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 126 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag har tidigare i dag i debatten uppehållit mig vid hur viktigt det är med kvalitetsredovisningar och granskningar. Jag har också sagt till riksdagen att jag kommer att se över detta och återkomma.

Vi är inne i ett helt nytt skede i det svenska skolsystemet genom att det är målrelaterat, vilket ger möjligheter till en helt annan uppföljning och granskning än vad vi har haft tidigare. 1994 började vi med den typ av nationella prov som vi har i dag. Precis som flera av interpellanterna talar om finns det fortfarande brister i systemet. Det sade jag själv i debatten innan. Steg för steg får vi förbättra för att få ut de resultat vi vill ha.

Om jag tittar på de nationella proven och diagnostiska prov kan jag säga att det som gäller sedan 1994 är att det ska finnas diagnostiskt material för årskurs 2 och årskurs 7. Det ska finnas ännu så länge frivilliga ämnesprov för årskurs 5, obligatoriska ämnesprov för årskurs 9 samt kursprov för vissa kurser i gymnasieskolan. 1994 sade man också att det skulle införas en provbank.

Nu har vi obligatoriska prov, som vi har sagt innan, i kärnämnen svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik. Dessa prov är oerhört dyra att ta fram, om de ska ha den kvalitet som vi verkligen vill ha i proven. Jag kan tycka att flera ämnen skulle behöva ha sådana prov, men det är en kostnadsfråga och en prioriteringsfråga. Men jag ser positivt på dem. Jag har också sett att de utvecklar undervisningen på ett positivt sätt.

Det nya uppdraget för Skolverket är nu att ta fram ett diagnostiskt material anpassat dels för åren före årskurs 6, dels för skolåren mellan årskurs 6 och årskurs 9. Materialet för de tidiga skolåren bör i första hand utarbetas med fokus på språkutveckling och matematisk begreppsbildning, så att stöd kan sättas in tidigt. Materialet för årskurs 6 till årskurs 9 ger underlag för bedömning av var varje elev står i förhållande till uppsatta mål.

Provbanken ska i första hand omfatta ämnen och kurser i vilka det inte finns nationella prov. Provbanken ska också innehålla prov eller delar av prov samt diagnostiskt material som kan utgöra ett stöd för läraren vid bedömning av elevernas prestationer. Provbankens tekniska och innehållsmässiga uppbyggnad ska syfta till en flexibel användning för samtliga berörda skolformer. Skolor ska kunna utnyttja provbanken vid för dem passande tillfällen. Provbanken bör utformas så att den erbjuder olika forum, t.ex. Internet, för diskussion mellan lärare om provbankens utformning och användning.

Jag har fått många frågor här, och jag ser att tiden har gått.

Jag vill kort kommentera det som Lars Hjertén var inne på, om vi skulle kunna ha nationella prov i yrkesämnena. Det är en intressant fråga och, som Lars Hjertén säger, kanske också svår. Det förslag som vi nu håller på att bearbeta om en gymnasieexamen som ska omfatta 100 po-

äng är kanske inte ett direkt svar på den frågan, men det är ändå en inriktning. Det är tänkt att detta inte ska göras under en begränsad period, utan det ska löpa under en längre period. Man ska kunna ha handledare utanför, och det ska också vara en inriktning på det som är karaktären för det som man läser.

Jag ser att det här examensarbetet faktiskt är en möjlighet för just eleverna på de yrkesinriktade programmen att verkligen få visa sin kompetens. Det är inte ett prov, men det ger en möjlighet till en annan typ av erkännande än vad som har funnits tidigare.

Anf. 127 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Fru talman! Tack, skolministern! Jag tror att vi, om vi kunde uppvärdera de praktiska yrkena, lärlingsutbildning osv., skulle få mer resurser över. Nu går väldigt mycket pengar till elever som egentligen inte vill och som påtvingas en behörighet som de egentligen inte orkar med att ta till sig. De skulle kunna ha mer motivation för de teoretiska ämnena i samverkan med praktiska ämnen. Jag tycker därför om Lars Hjerténs idé om att man också ska kunna hitta nationella prov för de praktiska yrkesämnena.

Om man ser att bara 35 % av kommunerna har upprättat kvalitetsredovisningar efter två år, är det väldigt viktigt med tydliga signaler från skolministerns sida. Det är viktigt att tydligare uttrycka att de nationella proven nu är obligatoriska och även tala om att det på sikt skulle vara bra att kunna införa också obligatoriska prov i t.ex. samhällskunskap, religion och naturvetenskap. Obligatoriska och gemensamma prov minskar nämligen risken för godtycke vid betygssättningen. Vi har i dag upplevelser i vårt land av tilltagande rasism och ökande nazism. Då kan inte dessa ämnen nog värderas. Vi har ett sjunkande intresse för demokrati och ett tilltagande utanförskap för flera medborgargrupper som gör det viktigt att höja statusen ytterligare på dessa ämnen. Som jag sade tidigare finns det annars en risk att tre ämnen blir vägledande för betygssättningen i stort. Provbanken är en god lösning som ett komplement, men den är inte tillräcklig.

Jag tycker att det är lite fel att lämna frågan så mycket till Skolverket. Skolverket har inga sanktionsmöjligheter, och de skolor som inte vill använda de prov som inte är obligatoriska gör som de vill. När det gäller det högsta betyget MVG, Mycket väl godkänd, har rekommendationer tidigare inte getts för hur provet ska användas som underlag för betygssättningen. Den kritik som har framförts i det avseendet har lett till resultat. Nu är kriterier för MVG också på gång. Skolministern skulle kunna reagera på samma sätt när det gäller kritiken mot att nationella prov inte finns i fler kärnämnen.

Jag vill också återvända lite till matematiken. Skolministern säger att det är svårt att göra jämförelser mellan gymnasieskolan och gymnasial vuxenutbildning. Jag påpekade ju att resultaten var bättre vid den gymnasiala vuxenutbildningen. Jag tycker att det är positivt att skolministern har uppdragit åt Nationellt centrum för matematikutbildning att genomföra forskningsbaserade utvecklingsstudier. Det är också positivt med kompetensutvecklingsprogram och matematikdidaktik för lärare; det behövs. Men handen på hjärtat, skolministern: Kan inte förklaringen också ligga i att vuxenstuderande har motivationen och därför utvecklar mate-

matikkunskaperna? Är det inte så att vi inte klarar av att påtvinga alla elever i ungdomsskolan motivation för matematik? Det handlar ju om att ha ett arbetsklimat som ger möjlighet till koncentration. Hur kan det komma sig att spännvidden när det gäller kursproven är så märkbar mellan gymnasieskolans olika program? Det är också en fråga som jag vill ställa.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 128 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Man kan säga att kvaliteten på de tidigare centrala proven och nu de nationella proven i Sverige har gått i vågor. Vi har en period bakom oss när man dels lade ut dem på flera dagar, dels inte lät dem vara obligatoriska på gymnasieskolan. Det var tråkigt att det tog så lång tid för en majoritet i riksdagen att inse att man ska lägga ut nationella prov på samma dag. Men det är glädjande att riksdagen faktiskt beslöt förra året att vi nu ska göra det.

Nu gäller det att gå vidare och få de här olika typerna av prov att bli bra redskap. De är bra redskap för den nationella utvärderingen och för att visa hur vi lever upp till de politiska målen. De nationella proven är bra redskap för lärarna vid betygssättning. De är bra redskap för att de ska få information om hur det går för eleverna. De nationella proven är inte minst bra för eleverna. Eleverna behöver tydlig och tidig information om hur det går för dem i skolan.

Jag tycker att det är bra att Ulla-Britt Hagström har tagit upp den här debatten. För min del handlar den första prioriteringen kanske inte om att man ska vidga antalet ämnen där man har nationella prov eller ämnesprov, även om det vore positivt. Min första prioritering handlar, som jag sade i mitt förra inlägg, om att man ska få fler obligatoriska nationella prov tidigare i grundskolan. I dag får eleverna sitt första betyg på hösten i årskurs 8. Däremot garanteras de ett riktigt nationellt prov, som gör att de kan få en uppfattning om hur det går, först i årskurs 9. Jag upprepar därför min fråga till skolministern: Är hon intresserad av att diskutera obligatoriska ämnesprov – eller vad vi kallar det för – betydligt tidigare i grundskolan, helst redan efter andra året?

Anf. 129 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag tycker att det var ett bra svar när det gäller yrkesämnen. De elever som är duktiga i de ämnena bör också ha en chans. Inte sällan lyckas elever som går studieförberedande teoretiska program bra på dessa prov – om de sedan blir obligatoriska blir kanske diskrepansen ännu större – medan andra elever som går vissa praktiska program inte hävdar sig riktigt i konkurrensen. Då kan de få en möjlighet att visa att de också är duktiga i vissa ämnen som för samhället är lika viktiga. Det får väl bli något slags gesällprov eller liknande. Det ska ju inte vara ett skriftligt prov om man ska visa mycket praktik.

Jag fick inget svar på frågan om andra utbildningsanordnare än komvux skulle kunna tänkas få sätta betyg och också få vara med i den nationella utvärderingen.

Jag har en sista liten fråga. Jag förväntar mig inte något omedelbart stöd från skolministern när det gäller den. Den handlar om Skolverkets dubbla roller. Skolverket genomför nationella prov. Man sysslar alltså med utvärdering och kontroll, men Skolverket har också till uppgift att

främja, dvs. stå över verksamheten och stimulera till utbildning och bra verksamhet över hela landet. I den tidigare skoldebatten i dag sade skolministern att de här två rollerna, främjande och kontrollerande, är väl förenliga med varandra. Men är de verkligen det? Vore det inte bättre att ha ett fristående kvalitetsinstitut, fristående i förhållande till staten och det statliga Skolverket? Det är min sista fråga för dagen.

Anf. 130 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag är säker på att Lars Hjertén kommer igen med nya frågor. Men det är bra; då håller vi debatten i gång.

När det gäller de nationella proven och betygen ligger det ett uppdrag hos Skolverket att just titta på kopplingen mellan vad man har fått för resultat på de nationella proven och betygssättningen. Detta ligger alltså i Skolverkets uppdrag.

Ulla-Britt Hagström var inne på matematiken. Om vi ska få ett riktigt bra resultat på matematikundervisningen och nå de 100 % som vi verkligen vill nå, tror jag att vi ska börja tidigt i förskolan. Det gör man, som jag brukar säga, i leken, ute i naturen eller var man nu är. Det handlar om att stimulera. Barn är nyfikna och kan ta åt sig oerhört mycket. Jag tror också att vi faktiskt har mycket kvar att utveckla i skolan när det gäller de pedagogiska metoderna. Det är ett av de områden som är svåra, men det finns också olika sätt att använda matematiken. Därför har vi gett det här uppdraget till dem som vi ser som de bästa i vårt land, för att de ska komma tillbaka och för att vi ska kunna få ett väldigt bra material. Med det materialet ska vi sedan ge stöd till våra lärare, så att matematik inte blir någonting svårt eller någonting som man är rädd för utan som känns som en naturlig del i ens liv. Då kommer givetvis andelen elever som känner sig motiverade att vara fler även på gymnasiet.

När det gäller yrkesämnen vill jag säga att vi måste se att även våra yrkesämnen innehåller mycket teori. Det krävs för det samhälle vi lever i.

Det innebär givetvis att också våra yrkeslärare behöver kompetensutveckling. Jag säger ofta kompetensutveckling, och jag menar det verkligen. Eftersom förändringarna går så fort kan vi inte bara säga till lärarna att agera. Vi måste ge dem detta stöd.

Jag tror på det förslag vi har och som vi kommer att lämna medel till, nämligen lagarbete mellan lärare i karaktärsämnena och kärnämnen, och på att hitta ett annat sätt att använda svenskan eller matematiken när vi möter eleverna på de yrkesinriktade programmen.

Det är en viktig del. Jag tror inte på att vi kan sänka kraven. Det kan kännas så när man möter de elever som är skoltrötta, Ulla-Britt Hagström. Jag har stor respekt för dem som individer. Men vi måste bli bättre på arbetet i förskolan och grundskolan så att man inte känner att man har gått in i väggen när man börjar på gymnasiet.

Jag tycker att det är bra med pryoprogrammet för dem som är allra mest trötta. De får börja utanför skolan och kan när de är ute och jobbar känna vad det är de behöver kunna för att komma in igen.

Jag tror att vi gör fel om vi sänker kraven.

Jag kommer tillbaka när det gäller lärlingsutbildningen. Vi håller just på med de sista förberedelserna. I den grupp vi har för skola och arbetsliv på departementet, där alla är med, arbetstagare, arbetsgivare och representanter för olika intresseorganisationer, är det, vad jag vet, en samsyn

på hur det ska se ut i framtiden eller vad vi ska göra. Det ger mig en trygghet i något som verkade ganska lätt när vi började med försöksverksamheten med lärlingsutbildning, men som visade sig inte vara det.

När det gäller entreprenad vill jag säga att de får sätta betyg, Lars Hjertén.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 131 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd):

Tack, fru talman! Det var många synpunkter. Jag tror fortfarande att om man kan få använda teori och praktik varvat med nya pedagogiska metoder och får motivation och se vad man behöver, går matematiken lättare. När det gäller de elever, som Ingegerd Wärnersson också talar om, som har svårigheter med detta menar jag inte att vi ska sänka kraven, men jag tror att som vi nu håller på sänker vi deras självförtroende steg för steg. Jag menar att man ska ha en behörighet och kunna komma vidare, men den kanske inte behöver ges direkt på en gång. Jag ställer mig fortfarande frågan: Varför är det bara 10 % som går vidare till högskolan från yrkesförberedande program?

Detta måste börja väldigt tidigt, redan i förskolan och hela vägen. Men min interpellation handlade ju om gymnasieskolan. Därför har jag inte berört tidigare delar.

När vi nu är så olika är det då verkligen rimligt att tre ämnen blir normerande genom tillgång till obligatoriska kursprov? Vi har olika talanger. Vi skulle kunna känna större tillfredsställelse om vi kunde få mäta också andra talanger genom nationella prov, som skulle kunna jämföras för hela landet.

Vi har i vår skola i dag alltför få tillfällen att direkt låta eleverna pröva sina kunskaper.

Jag har ytterligare en fråga till Ingegerd Wärnersson.

Eftersom elever med utländsk bakgrund har större svårighet att klara proven och ibland hamnar snett undrar jag om det finns undersökningar i jämförelse med andra länder om hur man möter elever med utländsk bakgrund när det gäller studier och prov – både kursprov och nationella prov.

Anf. 132 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Jag kan inte svara på den sista frågan. Jag vet inte det. Det vi kan se i dag som skiljer oss från andra länder är att vi har en hög andel elever med utländsk bakgrund inom gymnasieskolan. Det kan jag se, men jag har inget övrigt svar.

Däremot skulle jag vilja ge ett svar till Ulf Nilsson, fastän frågan inte har kommit i dag. Den har kommit flera gånger när jag inte haft papperet med mig. Då har Ulf Nilsson frågat mig om Kvalitetsgranskningsnämndens uppdrag när det gäller betyg.

Nu har jag papperet med, och nu tänker jag läsa.

Granskningen ska visa hur prov används som stöd för betygssättning, vilka andra bedömningar lärare gör som stöd för betygssättning, hur lärare samarbetar kring betygssättning såväl på den egna skolan som mellan skolor, hur lärare informerar elever och föräldrar om grunderna för betygssättning, hur betyg utfallet diskuteras och värderas, i vilken mån skolors respektive kommuners kvalitetsredovisningar enligt förordningen om kvalitetsredovisning tar upp betygssättningen och hur betygs-

sättningen vid provning förhåller sig till betygssättning i övrigt, om betygssättning vid utbildning på entreprenad och rektors roll vid betygssättning.

Jag fick ingen fråga, men jag hade papperet med i dag.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1999/2000:169 om skolornas resurser

Anf. 133 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Ulf Nilsson har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att fristående gymnasieskolor ska ges samma rätt att anordna alla gymnasieprogram och att reglerna för stöd till elever ska kunna tillämpas lika för kommunala, statliga och fristående skolor.

Genom de behörighetsvillkor för gymnasieskolans nationella och specialutformade program som gäller fr.o.m. läsåret 1998/99 krävs att målen i svenska och svenska som andraspråk, engelska och matematik måste vara uppnådda innan en elev tas in på ett nationellt eller ett specialutformat program, eftersom dessa kunskaper är en förutsättning för att klara studierna på gymnasial nivå.

För elever som inte är behöriga att tas in på ett nationellt program eller har andra särskilda skäl finns individuella program som framför allt syftar till att stimulera eleven att senare gå över till ett nationellt eller specialutformat program.

Enligt min uppfattning är det viktigt att förbättra insatserna i grundskolan så att behovet av lösningar med individuella program i gymnasieskolan minskar. Regeringen har också under de senaste åren satsat på åtgärder som syftar till att öka kvaliteten och förbättra resultaten i grundskolan. Tyvärr fortsätter inte alla elever från de individuella programmen till nationella eller specialutformade gymnasieprogram utan avbryter sin utbildning.

Det är hemkommunen som har uppföljningsansvaret för dessa ungdomar. De individuella programmen ligger inom ramen för det kommunala uppdraget att ge alla barn och ungdomar en fullständig grundskoleutbildning. På så sätt kan de individuella programmen liknas vid en sorts basår som förbereder för studier i gymnasieskolan. På grund av detta kommunernas ansvar är det också lämpligt att det är kommunen som svarar för de individuella programmen.

Skollagens regler för stöd till elever vid fristående förskoleklasser är sådana att hemkommunen för varje elev ska betala ett bidrag som bestäms med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna förskoleklassen. Det råder således inte någon skillnad mellan fristående och offentliga förskoleklasser i bidragsvillkor för elever i behov av särskilt stöd.

Tvärt emot vad Ulf Nilsson påstår begränsas inte fristående skolors rätt till extra resurser för elever i behov av särskilt stöd i förordningen om fristående förskoleklass.

Bidragsreglerna för fristående grundskolor innebär att elevernas hemkommuner är skyldiga att bestämma det bidrag som ska lämnas för

varje elev med hänsyn tagen till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Även för de fristående grundskolorna är således principen jämförbara bidrag.

Kommunernas bidrag för elever i fristående gymnasieskolor förutsätts kunna bestämmas i förhandlingar mellan den enskilda skolan och dess elevers hemkommuner. I de fall man inte kommer överens om annat ska elevernas hemkommuner erlagga det belopp som regeringen har föreskrivit i en bilaga till förordningen 1996:1206 om fristående skolor.

Beloppen för de olika programmen beräknas utifrån en årlig redovisning från Skolverket av kommunernas kostnader per gymnasieprogram. Genom att beloppen bygger på medianvärden för riket innebär det att ersättningen till de fristående gymnasieskolorna för vissa kommuner överstiger kommunens egna kostnader för motsvarande utbildning, medan ersättningen är lägre för andra kommuner. Det finns i dag inget samband mellan hemkommunens kostnader och bidraget för dess elever som går i fristående gymnasieskolor.

Kommittén för uppföljning av resursfördelning till fristående grundskolor, Fristkommittén, har fått tilläggsdirektiv (dir. 1999:76) att utreda ekonomiska och andra konsekvenser av det snabbt växande antalet fristående gymnasieskolor samt att belysa förutsättningarna för konkurrens på lika villkor för fristående och offentliga gymnasieskolor. Utredningens arbete ska redovisas senast den 1 mars 2001.

Enligt Ulf Nilsson växer nu specialskolor upp på olika håll i landet, och det är då viktigt att dessa skolor garanteras samma möjlighet att söka statliga bidrag för specialskolor som motsvarande skolor inom det allmänna skolväsendet.

I dag finns det inte någon fristående skola som motsvarar specialskolan i Sverige.

Genom riksdagens beslut med anledning av propositionen *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd* (prop. 1998/99:105) avvecklas det nuvarande systemet med specialskolorna som egna myndigheter med var sin styrelse. I stället inrättas en gemensam myndighet, under ledning av en styrelse, som ska svara för verksamheten vid specialskolorna. Som en konsekvens av detta beslutades också att godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan ska prövas av den nya styrelsen.

Anf. 134 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Jag tackar skolministern för svaret. I min interpellation har jag ställt frågor om skillnader mellan reglerna för fristående skolor och kommunala när det gäller extra insatser för elever i behov av stöd. Det individuella programmet utnyttjas i dag i svenska gymnasieskolor för att elever som inte har behörighet i övriga gymnasieprogram ska kunna komma upp till grundskolenivå, kan man säga, så att de sedan kan gå över till de övriga nationella gymnasieprogrammen.

I de flesta kommuner har som bekant det individuella programmet vuxit, eftersom alltför många elever inte har uppnått målet i grundskolan. Jag vill redan nu säga att jag inte tycker att det individuella programmet är någon bra lösning. I de allra flesta fall misslyckas det individuella programmet med att lyfta över eleverna till ett annat gymnasieprogram.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Svar på
interpellationer

Skolministern säger i sitt svar att det är viktigt att förbättra grundskolan så att behovet av det individuella programmet minskar, och det tycker jag också. Men ska det lyckas måste grundskolan ta sitt ansvar på ett helt annat sätt än i dag, genom att sätta in stöd tidigt och anställa fler speciallärare. Det som i dag kallas individuellt program borde helt enkelt bytas ut mot mer resurser i grundskolan och kanske ett extra år för dem som behöver det.

Men i dag är hur som helst det individuella programmet den möjlighet som finns för de flesta elever som kommit efter, eftersom det inte har kommit några politiska beslut som förändrar grundskolan. En elev som går ut grundskolan med otillräckliga betyg är i dag hänvisad till det individuella programmet, om han eller hon inte ska sluta skolan vid 16 års ålder. I praktiken innebär alltså dagens regler att en elev med dåliga betyg inte kan välja en friskola, även om denna skulle vilja anordna individuellt program.

Rent logiskt, skolministern, är detta en skillnad som begränsar valfriheten och som visar att socialdemokraterna inte riktigt vill acceptera att friskolorna hör till det allmänna skolsystemet. Så länge man med någon form av hinder avhåller friskolorna från att ta emot alla elever ska man inte anklaga dem för att vara elitskolor som utesluter vissa elever.

Enligt min mening finns det en skillnad mellan kommunala och fristående skolors rätt till bidrag för elever med särskilt behov av stöd. Skolministern sade att jag hade fel i att friskolor enligt lagen har sämre villkor än kommunala, men lagen säger att kommunen inte ska vara skyldig att lämna bidrag för särskilt stöd, om betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter skulle uppstå för kommunen.

Det här är skrivningar som i varje fall lämnar fältet fritt för tolkningar. Jag menar att vi ska slå fast att kommunerna ska ge fristående skolor ersättning för elever med behov av stöd på samma villkor som till de kommunala skolorna. Detta borde formuleras tydligare.

På samma sätt borde bidragen till fristående särskolor garanteras. I dag utgår lagen från att parterna kommer överens om beloppet. En betydligt starkare garanti för fristående särskolor borde formuleras.

Det har kommit en del nya friskolor som riktar in sig på att hjälpa elever med olika speciella behov av stöd, t.ex. elever med DAMP eller Aspergers syndrom. Jag håller med skolministern om att de här skolorna inte är specialskolor i den mening som de gamla statliga specialskolorna var det, men de är inriktade på att hjälpa elever med vissa typer av inlärningssvårigheter, och det skulle vara bra om regelverk och lagstiftning utformades så klart och konsekvent att de här friskolorna uppmuntras att engagera sig i olika utmaningar när det gäller nya elevgrupper.

Faktum kvarstår, fru talman, att det finns skillnader mellan fristående skolor och kommunala när det gäller möjligheterna att hjälpa olika elever. En del handlar om svårtolkade lagtexter, som kanske bara skulle behöva förtydligas och skärpas, en del är mera uppenbara och stänger ute många elever. Jag tror att det behövs, fru talman, en genomgång av regler och bestämmelser för att skapa trygga och långsiktiga villkor för fristående skolor.

Anf. 135 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! För särskilt stödkrävande elever gäller precis samma regler oavsett om de väljer en skola inom kommunen eller om de väljer en fristående skola. Det kan tolkas, men det handlar inte om extra stöd av någon speciallärare eller om behov av att gå i en speciell grupp, utan det är fråga om andra skäl, ibland omfattande lokalförändringar. Regelskrivningen är lika för kommunen som för den fristående skolan. Därvidlag är det alltså inte någon skillnad.

När det sedan gäller de fristående sarskolorna och det regelsystem som finns i dag har man ännu ej behövt vända sig till regeringen för att få något sådant här belopp fastställt, utan det har fungerat i praktiken. Om regelsystemet fungerar i praktiken ser jag ingen anledning att ändra på det.

Den tredje delen – som inte gäller specialskolorna; dessa är skolor för döva och hörselskadade – avser skolor för elever som är dyslektiker eller som har någon annan typ av funktionshinder. Det finns i dag några sådana skolor som har inriktat sig just på den gruppen av elever. De har bidrag precis på samma sätt som andra fristående skolor. Det finns alltså inget som helst hinder för dem att starta verksamhet.

Anf. 136 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! I den allmänna diskussionen om friskolor har socialdemokraterna under många år varit negativa. I takt med att fler människor önskar valfrihet i skolans värld har socialdemokraterna mjukat upp sitt motstånd. Fortfarande finns det en negativ inställning, och fortfarande vill socialdemokraterna i större utsträckning låta kommunernas politiska majoritet avgöra om friskolorna ska få rättvisa villkor eller inte.

Skolministern har uttalat att friskolorna har kommit för att stanna, och det uppskattar jag. Samtidigt har regeringen tydligt deklarerat att man vill stoppa en del av de nya friskolorna, dem som man kan anklaga för att göra vinst på sin verksamhet.

De friskolor som i dag är på väg att växa fram t.ex. i Stockholm är på väg att bli en naturlig del i kommunens hela skolverksamhet, även när det gäller elever med särskilt behov av stöd. De satsningar som den kommunala skolan gör på att hjälpa olika elever ska bli självklara också i de fristående skolorna.

Den här debatten visar att många från socialdemokratiskt håll fortfarande vill se friskolorna som något slags undantag, som det måste finnas särbestämmelser för. Jag tycker tvärtom att vi nu ska påbörja ett arbete för att utforma ett gemensamt regelsystem så långt det över huvud taget är möjligt för fristående och kommunala skolor. Så länge skolans organisation inte får gälla fullt ut i friskolorna är de inte öppna för alla.

Vi är nog alla överens om att skolan ska vara ett samhällsansvar, kanske det viktigaste politiska ansvaret för framtiden, men jag anser att det går utmärkt att behålla det politiska ansvaret för skolorna, även om en del av dem inte drivs av kommunen. För mig minskar inte effektiv målstyrning och utvärdering om vi får fler friskolor.

Skolministerns argument mot att fristående gymnasieskolor ska få anordna individuella program tycker jag inte är övertygande. Skolministern säger att det individuella programmet är ett kommunalt ansvar. Javisst; all skolverksamhet som bedrivs av kommunala skolor är under

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

kommunalt ansvar. Om en elev väljer en fristående skola ska den skolan ha ansvar för eleven utifrån hans eller hennes behov och utifrån de fastställda målen.

Jag upprepar: Att inte låta en fristående gymnasieskola anordna individuellt program är inte konsekvent – om man inte anser att fristående skolor över huvud taget ska avstå från att befatta sig med elever med olika behov av stöd. Varför undanta just det individuella programmet?

Anf. 137 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! I det betänkande som Sven-Åke Johansson och Fristkommittén lämnade till regeringen låg också uppdraget att titta på de elever som har ett behov av mer resurser än andra. Nu kunde Fristkommittén konstatera att de fristående skolorna hade fått ersättning för de här eleverna. Det fanns alltså ingen anmärkning på den punkten, utan det hade blivit bättre jämfört med vad det har varit tidigare.

Så gäller det det individuella programmet. För att tänka i en vision skulle jag vilja säga så att om ett antal år står jag här och säger att nu behöver vi inte det längre. Vi har tagit ett stort steg framåt när vi har sagt att vi ska kunna ha en gymnasieskola för alla. Det här beslutet fattades ju samtidigt som vi hade en grundskola som inte var inriktad på en gymnasieskola för alla. Nu ska alla eleverna in, och nu måste man se det här i ett långt perspektiv. För att verkligen kunna nå det här gymnasiet, där också alla elever har godkäntkrav när de går in, krävs ett ordentligt uppföljande arbete inom förskolan och grundskolan. Det är det som vi har diskuterat många gånger under den här dagen. För varje årskull får vi bättre uppföljning både vad gäller resurserna och resultaten. Och om ett antal år måste det bli på det sättet att antalet elever som har behov av det individuella programmet kommer att minska efterhand som vi får den starkare grundskolan. Jag vet – Ulf Nilsson och jag har diskuterat detta tidigare – att det också finns kommuner som har infört ett tionde år för att se till att eleverna har mer kunskap när de lämnar grundskolan, så att de inte behöver gå in på det individuella programmet.

Ser man då till de kommunala gymnasieskolor som finns kan man se att många av de små gymnasieskolorna som bara har ett antal program inte har det individuella programmet. Anledningen är, säger man på dessa skolor, att man inte har kompetens i dag för att kunna möta alla de elever som kanske behöver gå på det individuella programmet. Detta är ju en mycket speciell grupp av elever.

Man kan se på vissa av de här programmen att man har väldigt små grupper. Man har fått ta in kompetens också utifrån. Det krävs lärare som verkligen har god specialpedagogisk kompetens.

Jag tycker inte i dag att jag är beredd att släppa detta. Jag tycker att det är bra att vi har ett kommunalt ansvar för det individuella programmet. Vi vet att det är oerhört resurskrävande, och vi vet också därför att även små gymnasieskolor ibland låter sina elever gå till en större gymnasieskola där man har just det individuella programmet. Vi vet i dag att vi fortfarande har alltför många lärare som är obehöriga inom de fristående skolorna, och vi har heller inte i dag krav på att man ska ha lärarkompetens. Det är något som vi funderar över, men i dag finns det inte. Att i detta läge, utan krav på lärarkompetens och med fortfarande många lä-

rare utan behörighet, är jag inte beredd för elevernas skull att öppna möjligheten till individuella program på de fristående gymnasierna.

De fristående grundskolorna, som har inriktat sig mot de här eleverna, har också visat att man har en utpräglad pedagogisk kompetens och specialkompetens. Där har man det dokumenterat.

Anf. 138 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! Kravet på lärarkompetens på fristående skolor tycker jag är en fråga som vi snarast borde börja diskutera. Jag tycker det är viktigt. Vi från Folkpartiets sida driver ju kravet på att man ska genomföra en generell lärarlegitimation som ska definiera vad en av staten godkänd utbildad lärare är. I det sammanhanget tycker jag att man ska ställa de kraven också på fristående skolor, dvs. att de har utbildade och kompetenta lärare. Det är viktigt att vi snabbt kommer till den diskussionen.

Skolministern säger att det inte har varit några problem hittills utan att det har fungerat i praktiken. Jag menar då att det handlar om en vilja att skapa en utveckling så att vi så snart som möjligt har en beredskap för framtiden, då det växer fram nya fristående skolor och då vi inte står inför tolkningstvister som gäller hur vi ska tolka lagen, vad som kommer i konflikt med kommunens ekonomiska ansvar, med kommunens organisation osv. Det finns väsentliga formuleringar i lagen som bör göras om, inte bara när det gäller stöd till svaga elever, utan över huvud taget när det gäller fristående skolor, där vi fortfarande har ett mått av kommunalt godtycke. Anser man t.ex. att elever med särskilt behov av stöd inte ska ha full rätt att välja mellan skolor, bör lagen formuleras så att det är lika även när det gäller val mellan t.ex. kommunala skolor. Men man bör sträva efter så stor likvärdighet som möjligt.

En del av de här exemplen kanske inte har ställt till så stora svårigheter nu, men orsaken till att jag tar upp detta är att det är viktigt att vi inte halkar in i en utveckling mot att vi på något sätt försvårar för de friskolor som faktiskt har som ambition att framför allt arbeta med elever med olika typer av behov av särskilt stöd.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1999/2000:203 om regionalpolitiken och småföretagen

Anf. 139 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Marie Engström har frågat mig vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att stimulera bl.a. småföretag i syfte att minska regionala obalanser, samt om regeringen kommer att vidta några åtgärder, och i så fall vilka, inom företagsstödet med anledning av den rapport som kommit inom området.

Bakgrunden till frågan är växande regionala obalanser i Sverige och att bruksbygder genomgår en genomgripande och i många fall smärtsam strukturrationalisering.

Efter samråd med näringsministern är det jag som besvarar frågorna.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Det är riktigt som Marie Engström påpekar att det går bra för Sverige och att nya jobb skapas. Men tillväxten är alltför ojämnt fördelad över landet. Därför behövs ytterligare regionalpolitiska åtgärder.

Här i kammaren har vid flera tillfällen berörts olika åtgärder som regeringen vidtar för att påverka utvecklingen. Dessa berör bl.a. utbyggnaden av infrastrukturen i form av såväl järnvägar, flygplatser och högskolor som modern informationsteknik. Framgångsrika förhandlingar om ökade medel för regionalpolitiska åtgärder från EG:s strukturfonder har också avslutats. De regionala tillväxtavtalen, som regeringen har tagit initiativ till, innebär också en viktig kraftsamling för att bättre utnyttja befintliga resurser, inte minst för småföretagsutveckling.

De direkta företagsstöden inom regionalpolitiken ses nu över av den regionalpolitiska utredningen. Den ska främst lämna principiella förslag till eventuella förändringar av t.ex. användningen av investeringsstöd eller driftstöd, bidrag eller lån i samband med investeringar. Här ska den beakta EG:s statsstödsregler, som ju bl.a. begränsar möjligheterna att lämna stöd som snedvrider konkurrensen. I detta sammanhang ska utredningen också beakta företagsstödens roll för Sveriges möjligheter att attrahera utländska direktinvesteringar. Utredningen ska också överväga om det finns andra åtgärder som kan underlätta näringslivets utveckling i särskilt utsatta områden.

Vad gäller företagsstöd i allmänhet har regeringen nu fått ett nytt underlag genom den utredningsrapport, *Statens åtgärder för fler och växande företag*, som nyligen överlämnats till Näringsdepartementet. Regeringen kommer att lägga fram förslag med anledning av det här på riksdagens bord under innevarande år.

Anf. 140 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag tackar för svaret. Bakgrunden till att jag har skrivit den här interpellationen är naturligtvis hur det ser ut i det här landet. Tillväxten är väldigt olika om man jämför glesbygdslän med storstadsområden.

Vi har i dag många bruksbygder där det tar väldigt lång tid att genomföra den viktiga strukturomvandlingen. De behöver hjälp att göra det. Där är satsning på småföretag oerhört viktigt. Det är bakgrunden.

Mona Sahlin beskrev i svaret samspelet mellan det vi kallar stora och lilla regionalpolitiken, som också är väldigt viktigt. Naturligtvis ska vi satsa på infrastruktur, arbetsmarknadsfrågor och liknande. Men det ska i någon mening kombineras med att vi har direkta satsningar inom ramen för lilla regionalpolitiken.

Häromdagen tecknades tillväxtavtalen runtom i landet. Den delen inom lilla regionalpolitiken spelar en viktig roll. Det handlar om att utnyttja resurserna på ett bättre sätt. Det har Mona Sahlin också påpekat här.

Problemet för dagen är de omstruktureringspengar som kommer att användas till omstrukturering av försvaret. Det kanske kan hämma vissa regioner som har sett att de har fått pengar indragna. Det är en del. Det är inte det jag har tagit upp i min interpellation, men jag vill ändå teckna det som en bakgrund.

Bakgrunden till min interpellation är den utredning som kom någon gång före jul och där man ifrågasatte stödet som i dag finns till mindre

företag ute i regionerna. Man menade att det snedvrider konkurrensen och inte tjänar sitt syfte, man ser inga resultat, osv.

Jag har tittat lite grann på mitt hemlän Värmland, som till viss del är ett glesbygdslän. Där kan man visa på att det faktiskt har gett resultat. Det har kommit fram sysselsättningstillfällen. Det har inneburit nya investeringar och att man har startat nya företag just i den typ av bygder och orter som jag förut har beskrivit.

Syftet med min interpellation är att ta reda på hur man tänkt sig det hela. Det är väl ändå inte så när vi nu skriver tillväxtavtal och ska jobba med samverkan att vi drar undan förutsättningarna genom att vi fattar andra beslut? Jag skulle vilja höra hur Mona Sahlin ser på växelverkan mellan lilla och stora regionalpolitiken och tillväxtavtalen.

Anf. 141 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill först understryka hur väsentliga de frågeställningar som Marie Engström tar upp är. Sverige har i dag en väldigt stark och bra utveckling av ekonomi och tillväxt. Men precis som Marie Engström påpekar gäller detta inte för hela landet.

Det är intressant att närmare studera de delar av Sverige som i dag har en väldigt stark tillväxt. I en rapport som jag fick i förra veckan tittar man på mindre delar av länen där tillväxten är riktigt stark. Där är Stockholm i särklass följd av Gnosjö och Åre.

Alla de tre orterna är väldigt olika. En av förklaringarna till att också små orter i glesbygdsområden kan ha en väldigt stark tillväxt är just att de små företagen har förutsättningar, kan samverka och också har ordentligt stöd från närområdet, som t.ex. av universitet och högskolor.

Jag vill verkligen understryka att tillväxtavtalen är en väldigt spännande process som har börjat i och med överlämnandet nu i veckan till regeringen. Den processen har kommit för att stanna. Därmed har jag inte sagt att jag tänker medverka till att vi drar undan förutsättningarna för tillväxtavtalen. Tvärtom måste samverkan mellan den lilla och den stora regionalpolitiken bli än starkare.

I den riktningen har vi nu dragit i gång en översyn på Näringsdepartementet av de olika instrument som staten har på näringspolitikens område för att se vilken statens roll är, vad som görs bättre på regional nivå och hur vi kan göra det lättare för små företag att hitta rätt på den riktigt lokala nivån.

Fast beredningen pågår vill jag understryka att vi inte tänker dra undan förutsättningarna utan i stället ska vi försöka bygga under tillväxtavtalen. Det man kan göra på regional nivå i samverkan mellan näringsliv, stat och regionala företrädare görs bäst ute i landet och inte i Stockholm.

Det vi nu försöker göra är att tydligare definiera det som är statens roll och stärka möjligheten att fatta egna beslut och ta eget ansvar ute i länen. Då blir det bäst för glesbygden och småföretagen, och därmed gynnas tillväxten i hela landet.

Anf. 142 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Jag delar Mona Sahlins syn på statens roll och framför allt synen på det viktiga underifrånperspektiv vi ska ha när vi jobbar med frågorna. Där tror jag att vi är helt överens.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Vad jag däremot kände att jag inte riktigt fick svar på var den direkta frågan om Mona Sahlin delar den slutsats eller de synpunkter som utredarna kom fram till i översynen av företagsstöd. Det tycker jag är ganska centralt.

Jag vet att det sitter en regionalpolitisk utredning som har i sina direktiv att den ska se över stöden och komma med förslag till att möjligtvis förbättra dem i någon mening. Det vore naturligtvis bra. Men jag vill ha en mer principiell diskussion om synen på företagsstöd.

Man säger att företagsstöd snedvrider konkurrensen. Att över huvud taget etablera sig i en glesbygd är en konkurrensnackdel. Det är den man försöker att uppväga med transportstöd, småföretagarcheckar eller vad vi nu kallar stöden. Det är viktigt att ha en principiell diskussion här.

Det är väldigt viktigt att regionerna i dag får klara och tydliga besked om vad de har att hålla sig till. Kan man jobba vidare utifrån de tillväxtavtal som vi har tecknat i förening? Det är oerhört viktigt.

Mona Sahlin tog upp den nya rapporten, som jag tyvärr inte har läst men gärna skulle vilja ta del av. Exemplet som togs var Stockholm, Gnosjö och Åre. Man kan då genast konstatera att de inte på något sätt är traditionella bruksbygder utan andra bygder. Åre är turistbygd, Gnosjö har sin speciella Gnosjöanda och småföretagaranda och Stockholm växer så det knakar.

Det betyder inte att jag tycker att det som händer på de ställena är dåligt. Men stora delar av det här landet behöver en annan typ av stöd. Jag vet att det finns exempel på att det stödet också har gett effekt, och vi måste ge det lite tid.

Anf. 143 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! På den direkta frågan om jag ser att alla de olika företagsstöd som vi har i dag bör försvinna är svaret nej. Det bör de inte göra. Om man ska försöka ge rimliga villkor för företagande också där avståndet är långa och befolkningssammansättningen ser annorlunda ut måste staten ha ett ansvar. Jag tänker inte medverka till att stöden tas bort. Man måste ha fortsatt stöd till företag i t.ex. glesbygd. Det är självklart.

Det som har varit intressant med den rapport som vi har fått, som heter *Statens åtgärder för fler och växande företag*, är att vi från statens håll under 30 års tid varit dåliga på att utvärdera de olika stöden. Vilka har varit bra? Vilka har varit dåliga? Har de fått de effekter som var avsedda? Är myndighetsstrukturen anpassad efter det företagen behöver och de olika villkor som finns i olika delar av landet? Kan man ibland jobba mer med tidsbegränsade stöd när det t.ex. handlar om strukturrationaliseringar i de orter som Marie Engström talade om? De delarna tycker jag är väl värda att fundera på.

Jag tänker inte medverka till att vi skulle ta bort företagsstödet till de orterna i glesbygden så markant som en del i utredningen tyder på. Konkurrensvillkoren måste bli så lika som möjligt. Då krävs det en stat som är aktiv också med stödformerna. Förutom det har staten ett ansvar när det gäller transporter och infrastruktur. Det är förstås också viktiga förutsättningar för företag i orter utanför storstadsområdena.

Anf. 144 MARIE ENGSTRÖM (v):

Fru talman! Det var nästan klarläggande, det svar jag fick av Mona Sahlin nu. Jag uppfattade inte heller egentligen att utredarna ville ta bort stöden. Man ifrågasatte stödets betydelse för regionerna, och vad man i stället ville göra var att smeta ut stöden över hela landet, exempelvis i form av skattesänkning. Detta kan man ju föreslå utan att egentligen säga att man vill ta bort stöden. Jag skulle vilja ha ett litet förtydligande när det gäller min fråga.

När det gäller den nya rapporten och att vi är dåliga på att utvärdera kan nog det äga sin riktighet. Jag tror att detta är viktigt, och jag känner mig också intresserad av *hur* vi utvärderar. Hur mycket pratar vi med de regioner som detta berör och, hur mycket pratar vi med de människor som jobbar med att fördela stöd och som själva sitter och gör utvärderingar och statistik över detta? De har ju tydligen en hel del intressant att berätta kring detta. De kanske kommer till slutsatsen att detta inte riktigt stämmer överens med en annan utredning som utreder hur vi har det i avfolkningsbygderna. Det tror jag är ganska viktigt att komma ihåg – att man faktiskt är ute i de här landsdelarna och lär sig den problematik som finns där. Man måste ta detta till sig när man utvärderar det hela.

Jag skulle vilja att Mona Sahlin förtydligar lite grann. Man sade ju aldrig att man skulle ta bort stöden, utan man sade att man skulle smeta ut dem över hela landet. Det är en viss skillnad.

Anf. 145 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! När det gäller den första frågeställningen om utvärdering får vi återkomma till exakt hur detta ska ske. Jag bara konstaterar att jag tycker att rapporten pekar på en riktig, och öm, punkt där vi har mycket kvar att göra från statens sida. Vi måste hitta former för att kontinuerligt utvärdera de insatser vi gör och hela tiden pröva om de är effektiva. Har verkligheten kanske förändrats så att det är en annan form av stöd som blir mer viktig att rikta till de orter som t.ex. Marie Engström nu tar upp?

Jag ska försöka göra svaret på den andra frågeställningen tydligare. Eftersom förutsättningarna i landet för företagande är olika kan man inte bara jobba med generella stöd eller generellt tala om skattesänkningar och därmed tro att företagsklimatet blir rätt och riktigt i hela landet. Det räcker inte med enbart generella insatser. Man måste också ha riktade stöd för att förutsättningarna för företagande ska vara något mer lika. Har jag uttryckt mig klart och tydligt nu? Den här åsikten tycker jag är väldigt viktig.

Sedan kan man resonera länge om vilken del av politiken som detta handlar om. Självfallet är det två olika insatser vi pratar om när det gäller näringspolitiken och regionalpolitiken. Delvis är det också olika mål. Men på båda dessa områden räcker det inte bara med generella åtgärder, utan man måste ta hänsyn och rikta insatser till orter utanför storstadsområdena. Det gäller orter med stora och svåra strukturrationaliseringar framför sig, orter med annorlunda befolkningssammansättning och orter med långa avstånd. Annars har man varken någon regional- eller näringspolitik som passar hela landet, och det är trots allt detta som vi måste vara med och bygga upp nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

11 § Svar på interpellation 1999/2000:181 om trygghet för alla

Anf. 146 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Lennart Daléus har frågat statsministern vad han avser att göra för att förhindra att Sverige fortsätter att gå i en riktning mot att en liten del av befolkningen står utanför gemenskapen.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Ett samhälle präglad av social sammanhållning är för mig ett samhälle som strävar efter att varje individ ska vara en aktiv, deltagande medborgare med plats i ett socialt sammanhang, där rätten till arbete är särskilt viktig. Vi måste alla medverka till att Sverige åter blir ett land med full sysselsättning. Arbete är inte bara individens främsta ekonomiska trygghet. Det är också den grund på vilken vårt välfärdssamhälle vilar.

Den gemensamma sektorn har också ett tydligt utsagt ansvar för alla människors grundläggande trygghet. I Sverige ska ingen svälta eller sakna bostad. Inget barn ska fara illa. Grundläggande i vår svenska välfärd är också att alla, oavsett bostadsort, ska erbjudas en bra vård, omsorg och skola.

En viktig sammanhållande faktor i Sverige är vårt socialförsäkrings-system. Genom att systemet omfattar alla enligt särskilda regler är det en väsentlig motkraft mot utslagning. Genom att det ger ersättning enligt inkomstbortfallsprincipen får det en bred förankring och legitimitet i befolkningen. Genom sin uppbyggnad omfördelar det också risker på ett sätt som gynnar utsatta grupper på arbetsmarknaden.

Ett sätt att beskriva de mål som jag anser måste vara vägledande inför 2000-talet är att utgå från allemansrätten. Dess grundläggande princip är att en av våra viktigaste gemensamma tillgångar, nämligen naturen, ska vara öppen och tillgänglig för alla oavsett inkomst, härkomst, ålder och kön och oavsett vem som äger marken. Denna princip ska vara vägledande för alla andra viktiga samhällssektorer – barnomsorgen, skolan, utbildningen, kulturen, vården och omsorgen.

I den sociala omsorgen innebär allemansrätten framför allt att människor som hamnat vid sidan av den sociala välfärden ska ha samma rättigheter och mötas med samma respekt som övriga medborgare.

Men samma rättigheter betyder inte alltid samma samhälleliga åtgärder och insatser. De utsatta, de hemlösa, de psykiskt sjuka eller missbrukarna har behov av ett individuellt anpassat stöd för att de ska kunna skapa ett värdigt och självständigt liv.

Det är viktigt att alla barn får växa upp och utvecklas under trygga förhållanden. För att möjliggöra för både män och kvinnor att förena förvärvsarbete med vård och fostran av barn krävs att samhället garanterar rätt till bra föräldraledighetsregler och en barnomsorg med hög kvalitet.

Centrala åtgärder för att förbättra barnens situation är inrättandet av en allmän förskola, rätten till barnomsorg för barn till arbetslösa föräldrar, samt införande av en maxtaxa i barnomsorgen.

Välfärdsboksutet som presenterades tidigare i år visar tydligt att ensamstående mammor med barn drabbats hårt av krisen under första hälften av 1990-talet. Den höjning av barnbidraget som nu trätt i kraft är ett exempel på åtgärder som gynnar barnfamiljerna.

En viktig del i arbetet med att motverka utslagning handlar om att förhindra segregation och diskriminering. Att ge invandrare del i samhällsutvecklingen, men också ta till vara deras kunskaper, kompetens och erfarenheter är för oss en viktig del i arbetet med att utveckla vårt samhälle mot social sammanhållning.

Välfärdsboks slutet pekar också på att utrikes födda har fått en sämre situation och att segregationen ökat. För att motverka detta görs nu bl.a. en storstadssatsning för att motverka segregation. Regeringen och de berörda kommunerna tecknar nu avtal om projekt för att få i gång positiva processer i de berörda stadsdelarna. En viktig del i dessa projekt är att de boende i dessa områden själva ska vara med i utformningen av insatserna.

För att sammanfatta vill jag säga att arbetslinjen är central i den svenska socialpolitiken. Arbete är grunden för tillväxt och därmed välfärd. Allt måste göras för att möjliggöra för människor att försörja sig själva med eget arbete. Men de människor som inte når fram till arbetsmarknaden måste ändå ges rätten till ett värdigt liv.

Anf. 147 LENNART DALEUS (c):

Fru talman! Jag tackar Lars Engqvist för svaret på den här interpellationen, som ju är en av många som vi i Centerpartiet ställde för en tid sedan för att diskutera just trygghetsfrågor.

Jag känner stor sympati med många delar av resonemanget, men en del frågor som mer ligger på det ideologiska planet gör mig lite undrande. Jag skulle gärna vilja ha en förklaring till dem eller föra en diskussion kring dem.

Lars Engqvist säger att vi ska ha ett samhälle där varje individ ska vara en aktiv, deltagande medborgare med plats i ett socialt sammanhang, där rätten till arbete är särskilt viktig. Vi i Centerpartiet, och jag, vill att vi som människor i det svenska samhället ska ha makt över vår egen situation – makt att bestämma och makt att välja. Vi ska också ha en delaktighet i samhällsutvecklingen.

Min fråga, fru talman, blir då om detta är samma sak som Lars Engqvist till äventyrs menar med att man ska vara en aktiv, deltagande medborgare. När vi säger en människa med makt, möjlighet till delaktighet och förfogande över sin egen situation – är det då också vad Lars Engqvist menar?

Skälet till att jag frågar är att i svaret från Lars Engqvist verkar det som om vi alla har lika möjligheter och lika chans. Men det är ju inte så i dag, fru talman! I dag är tryggheten för många människor självklar. Man har ett starkt socialt nätverk och en god ekonomisk standard.

Men det finns många människor i samhället – de är faktiskt inte så få – som också har det väldigt svårt. Deras ekonomiska trygghet handlar om att få det att gå ihop för dagen. Det och många andra exempel visar att vi på något sätt håller på att få ett tudelat Sverige, såväl socialt och regionalt som ekonomiskt. Det är många människor som har små möjligheter att påverka sin egen situation. De har det ständigt ekonomiskt besvärligt. De känner sig självklart utanför samhället. Dessa människor tvingas under långa tider leva på socialbidrag.

Jag menar att vi måste ge dem ett alternativ till detta att som individer tvingas vända ut och in på sig och sin ekonomi för att få del av den ge-

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

mensamma tryggheten. Min fråga till Lars Engqvist blir: Tror han att dessa människor i dag har makt över sin egen situation och känner delaktighet? Eller är de aktiva deltagande medborgare? Var hör de hemma? Om de inte finns med i detta, är det då inte så att vi behöver ta fram nationella mål för att minska antalet socialbidragstagare och naturligtvis också ta lokala krafttag? Måste vi inte sätta upp mål för att minska antalet människor som inte har makt över sin situation och inte har möjlighet att känna den delaktighet som många andra känner?

En fråga som berör detta, fru talman, är kommunernas roll och agerande. Det bekymrar mig att många människor är hänvisade just till det här individprovade stödet som jag talat om tidigare genom att kommunerna, genom socialtjänsten, nu har fått ett allt större ansvar för medborgarnas ekonomiska trygghet. Därmed har den trygghet som jag frågar efter i min interpellation på något sätt blivit mer selektiv. Jag undrar om Lars Engqvist skulle vilja fundera över om det är rätt väg. Är det att ge oss alla en gemensam trygghet?

Anf. 148 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Socialministern skriver och säger här att socialförsäkringssystemen är själva grundbulten för att bryta utanförskapet. Jag kan hålla med socialministern om att socialförsäkringssystemen visst är utomordentligt viktiga och värdefulla. De fyller en stor funktion. Men fler socialförsäkringar, eller ens bättre socialförsäkringar, kommer inte på något sätt att bryta utanförskapet.

Problemet med utanförskapet är att många människor är utförsäkrade från många av de här fina socialförsäkringssystemen och är hänvisade helt och hållet till socialbidragsberoende. För att bryta utanförskapet för dessa människor behövs det helt andra och kraftfullare insatser.

Jag skulle vilja fråga om socialministern är beredd att pröva nya och kanske mer okonventionella metoder där man ger makten tillbaka till människorna, precis som Lennart Daléus har varit inne på här, och där man också, på statens bekostnad, ger makten till kommunerna att hantera välfärdsutvecklingen för de människor som i dag befinner sig i utanförskapet. Är socialministern beredd att pröva nya vägar?

Anf. 149 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Under den välpolerade ytan kan det möjligen finnas ganska stora avstånd. Jag funderar på vad Göran Lindblad egentligen är ute efter när han talar om utanförskap. Jag är övertygad om att inget samhälle kan fungera under acceptabla sociala former med mindre än att alla människor har ett arbete, en utbildning eller en roll att spela i samhället.

Strävan måste alltså vara att erbjuda alla människor denna möjlighet. Jag tror att det är så enkelt att alla faktiskt vill delta i det gemensamma arbetet på det sättet. Många människor kan sedan vara förhindrade. Eller också kan man på ålderns höst anse att man inte längre kan eller bör delta i produktionen. Men under livet vill alla ha den här uppgiften.

Jag har sett att när Moderaterna ska försöka attackera socialbidragsproblemet tror man tydligen att människor är arbetslösa eftersom de har socialbidrag. Jag tror faktiskt inte att det är så. Jag tror att man har socialbidrag för att man är arbetslös. Det är ett viktigt konstaterande, ef-

tersom man måste bestämma sig för vad det är för problem som man ska åtgärda. Det kan handla om brister på arbetsmarknaden, att erbjuda bättre utbildning, att attackera fördomar hos arbetsgivare och bryta diskriminering osv. Och det är någonting helt annat för att bryta utanförskapet än att skära ned på socialbidragen och därmed tro sig kunna tvinga människor att göra någonting annat. Det bygger på föreställningen att människor på något sätt skulle välja en försörjningsform som faktiskt är ganska förnedrande. Jag förstår inte riktigt vad Moderaterna är ute efter när de talar om den typen av utanförskap.

Jag förstår nog Lennart Daléus bättre. Jag tror att Lennart Daléus rör vid frågan om grundtrygghet eller inkomstanpassade försäkringssystem och trygghetssystem. Det kan låta väldigt förnämligt att människor, i stället för att få ett individanpassat och behovsprövat stöd om man inte har fått fotfäste på arbetsmarknaden, ska få någon sorts oprövat grundtrygghetsstöd. Där man har provat de systemen har det visat sig att de inte skapar det man egentligen är ute efter, nämligen större rättvisa och större social utjämning.

Jag tror att det system vi har, som ju faktiskt i huvudsak grundar sig på ett system som följer inkomsten och ger en trygghet när man är sjuk, arbetslös eller på annat sätt står utanför produktionen, är det bästa systemet om man vill skapa delaktighet. Men det förutsätter å andra sidan att vi klarar den viktigaste uppgiften, nämligen att ge människor en chans att få fotfäste på arbetsmarknaden eller delta i en utbildning.

Till sist handlar allting om vad vi gör för att se till så att människor kan delta i produktionen. Jag tror att ett fungerande samhälle förutsätter att alla ser sin roll på det sättet och att hela samhället arbetar för att öppna arbetsmarknaden för alla. Alla ska känna att de gör ett meningsfullt arbete. På det sättet tror jag att man skapar den form av delaktighet jag vill ha, nämligen att alla människor känner att de med sin egen kunskap, sin egen initiativförmåga och sin egen fantasi deltar i det gemensamma och att man på det sättet också delar makten gemensamt.

Anf. 150 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Vi talar nog inte riktigt om samma saker. Det kan delvis hänga samman. Jag är ute efter något som jag kom i kontakt med i höstas. Jag var ute och nattvandrade med Stadsmissionen i Stockholm. Man kan bli väldigt imponerad av det arbete som de bedriver och den respekt de visar för hemlösa, psykiskt sjuka, prostituerade och alkoholiserade människors integritet. Det är ett oerhört arbete.

Flera av de här människorna berättade hur kränkta de kände sig över att behöva vända ut och in på sig själva inför främmande människor för att få den grundläggande hjälpen från samhället. Det är dessa jag talar om, och de är rätt många nu. Det är där frågan om socialbidraget kommer in. Jag kan förenkla frågan och säga att de här människorna måste gå och bli värderade för att få just det här grundläggande stödet från det övriga samhället. Tycker socialministern att detta innebär att man visar respekt för dessa människors integritet när de ska bli delaktiga i den trygghet som vi betraktar som självklar? Ingen av oss går ju igenom en sådan eklut regelbundet flera gånger om året för att få del av tryggheten, men de gör det. Ska vi inte sätta upp mål för att få bort den typen av pröv-

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

ningar och krav som vi ställer på människor som förtjänar den delaktighet som vi andra har?

Fru talman! Den andra frågan som socialministern nämnde i sitt svar var maxtaxan. Han sade att genom införande av maxtaxan förbättrar man situationen för barnen. Jag undrar om han kan utveckla det lite och också utveckla på vad sätt ett införande av maxtaxan gör att föräldrar får ett bättre grepp över sin situation, makt över sin och barnens tillvaro och delaktighet i utformandet av den omsorg som man vill ge de egna barnen.

På vad sätt åstadkommer man det med hjälp av en maxtaxa? Vad jag begriper, fru talman, styr den entydigt, man kan säga piskar ekonomiskt, åt ett håll för dagens barnfamiljer. Man hamnar i samma fyrkantiga uppstrukturerade sätt att se på barnomsorgen som ju alltid har präglats socialdemokraterna.

Den tredje frågan, fru talman, handlar återigen om detta med makt, delaktighet, möjlighet att välja. Vi har berört det tidigare, och det kommer upp i socialministerns svar även den här gången. Vi står båda två – jag gör det gärna – för att vi ska ha en gemensamt finansierad vård och omsorg i landet. Den ska betalas av oss – jag använder gärna det ordet – solidariskt.

Men lika tydliga är jag och Centerpartiet i att det måste finnas andra möjligheter att utföra vård och omsorg än att det sker i det offentliga regi. Jag vill ställa en fråga till socialministern också på den punkten.

Om vi nu är överens om att det är viktigt med makt och delaktighet – det svarade inte socialministern på, men jag utgår från det – på vad sätt får människor makt att välja alternativ? På vad sätt blir människor delaktiga i utformningen av den vård, den omsorg man vill ha utförd med de gemensamt finansierade ansträngningarna? Ger det synsätt socialministern representerar denna makt, denna delaktighet i att utforma den vård och omsorg som berör oss?

Anf. 151 GÖRAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Jag vill först tacka socialministern för att han åtminstone anser att jag har en polerad yta.

Därutöver vill jag betona att vi nog faktiskt är överens om en hel del saker. Det är också en del missförstånd vi nog skulle kunna klara ut. Vi är överens om orsakerna till utanförskapet. De är ju faktiskt skapade av den politik som har förts av socialdemokraterna under lång tid i Sverige. Människor har hållits utanför arbete. Precis som socialministern säger vill människor arbeta. Man vill inte leva på socialbidrag. Man vill göra en insats. Man vill vara delaktig i samhället. Man vill kunna påverka sitt eget liv.

Det är just det förhållandet som vi moderater vill ändra på när vi föreslår att man ska reformera socialbidragssystemet. Vi tycker att det är ovärdigt att t.ex. gamla invandrade personer måste söka socialbidrag regelbundet. Det vore självklart att de fick en pension. Det är ovärdigt att många som är missbrukande, sjuka, handikappade på olika sätt måste söka socialbidrag. De ska omfattas av helt andra försörjningssystem. Vi kan vara helt överens, socialministern, om att det ska betalas solidariskt av oss alla. Självklart är det på det sättet.

Däremot är vi moderater – och jag undrar om inte socialministern också är det, och det skulle jag vilja ha svar på – övertygade om att män-

niskor som ges chansen till en egen försörjning också tar den. I dagens Sverige är det många som inte har möjlighet och som inte har fått möjlighet att försörja sig. Man är hänvisad till ett bidragsberoende. Jag skulle vilja fråga socialministern om han är beredd att medverka till nya grepp för att människor verkligen ska få arbete.

Vi kan vara alldeles överens om att arbetslinjen är det som måste gälla om Sverige ska förmeras. Vi har i det här landet missat chansen att förmera landet och berika oss på den stora invandring vi har haft. Jag undrar om socialministern är beredd att delta i en ny politik för att ta till vara de människor som har kommit till Sverige.

Anf. 152 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Till både Göran Lindblad och Lennart Daléus vill jag rikta en liten uppmaning. Det gäller att se vad som faktiskt sker i det svenska samhället just nu. Socialbidragsberoendet minskar mycket kraftigt. Kommunernas kostnader för socialbidrag minskar. Det är lite osäkert med hur mycket eftersom vi inte har siffrorna för 1999, men sannolikt handlar det om mellan 20 % och 30 %. Vi får så småningom en tydligare bild, men helt klart är att de minskar.

Sysselsättningen ökar. Det är faktiskt så att socialbidragskostnaderna minskar som en följd av att sysselsättningen ökar. Vad det handlar om är alltså att det finns en väg att minska socialbidragsberoendet, och det är att se till att vi har en fungerande arbetsmarknad.

Det intressanta är att Sverige trots de problem vi hade under 90-talet, som ju slog hårt mot den svenska arbetsmarknaden, ändå har upprätthållit en av de högsta förvärvsfrekvenserna i Europa. Män och kvinnor deltar i arbetslivet i Sverige mer än vad man gör i resten av Europa.

Det tror jag helt enkelt beror på att det som har präglat den svenska socialpolitiken har varit det som har kallats för arbetslinjen. Grunden för den egna försörjningen, grunden för familjens trygghet, har handlat om att delta i arbetslivet.

När man lyssnar på Göran Lindblad kan man ibland få intryck av att antalet människor som inte försörjer sig på arbete har ökat under den tid som socialdemokratin har varit med och påverkat samhällsutvecklingen. Men det är faktiskt precis tvärtom.

Då kvarstår problemet med vad man gör med människor som inte klarar sig, som inte har ett arbete och som inte heller har en ersättning för sjukfrånvaro. De kanske på annat sätt är borta från arbetsmarknaden och klarar inte den ekonomiska tryggheten.

Lennart Daléus tänker sig tydligen att man ska införa ett generellt stöd som är oprövat och som ska utgå. Det är början till ett slags grundtrygghetssystem.

Jag tror faktiskt att det är bättre att fortsätta att se till att socialbidrag är en rättighet. Så började diskussionen när socialtjänstlagen formulerades i början på 80-talet. Man ska ha rätt att kräva stöd av det allmänna om andra försörjningsmöjligheter är stängda. Det ska inte vara förnedrande på det sätt det har blivit, beroende på att kommunalpolitiker har tvingats till besparingar också på det här området.

Jag anser inte att det ska betraktas som förnedrande, att man ska behöva uppleva att man blir granskad i sömmarna, för att man begär att få stöd från samhället genom socialbidrag. I stället ska vi se till att vi har

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

generösa regler för detta. Man ska känna att man har samhällets stöd när man inte har andra försörjningsmöjligheter. I allt väsentligt ska vi fortsätta på den väg som har varit lite unik här i Norden, nämligen att bygga våra trygghetssystem på principen om full sysselsättning.

Jag förstod inte riktigt Lennart Daléus fråga om detta med maxtaxa. Vad det handlar om är att börja skapa en allmän förskola. Alla barn ska ha möjlighet att delta i den och avgifterna ska vara sådana att alla föräldrar klarar att betala för förskoleplatsen. Inför vi en gemensam avgift eller en maxtaxa i förskolan har vi tagit det första viktiga steget att betrakta barnomsorgen som en del av en integrerad skola.

Nu är det så, Lennart Daléus, att de allra flesta faktiskt har sina barn på dagis. Det är väldigt många. Det finns några stycken som väljer andra lösningar, men man har barn på dagis i stor utsträckning. Det handlar om att ge dem en möjlighet att behålla en hygglig familjeekonomi samtidigt som barnen får möjlighet till en god uppfostran.

Anf. 153 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det här med maxtaxa blir obegripligt. Socialministern säger i svaret till mig att en central åtgärd för att förbättra barnens situation är införande av maxtaxa i barnomsorgen. Men detta kan ju inte vara klarlagt på något sätt. Det finns ingen skrift som säger detta.

Tvärtom är det väl så att vi är många som är klara över att införandet av maxtaxa kommer att styra in föräldrar på att utnyttja ett speciellt av socialdemokraterna utpekad system, som kan ha många fördelar för många föräldrar. Jag älskar dagis. Det har många fördelar för många föräldrar, men det ger inte valmöjligheter om man styr på det här sättet.

Vi var förut överens om att ge reell makt – så att man inte framstår som ekonomiskt dum utan har en reell makt – att förfoga över sin och sina barns tillvaro även när barnen behöver omsorg.

Det är detta som socialdemokraterna, vad jag förstår, går ifrån, herr talman. Man styr åt ett visst håll, ger inte makt och delaktighet. Vad jag begriper är det inte klarlagt att införandet av maxtaxa skulle förbättra barnens situation.

Socialministern rör vid en annan fråga där han resonerar på samma sätt. Han säger: Det ska inte vara förnedrande att få socialbidrag på det sätt som det har blivit förnedrande att få socialbidrag. Nej, det ska det inte.

Men sättet att arbeta med socialbidrag har ju lett till just den situationen att det för många människor är förnedrande att, för att använda socialministerns ord, bli synad i varje söm. Det är nämligen det som just nu äger rum, och det är den frågan jag vill ha svar på: Hur ska socialministern och socialdemokraterna kunna komma tillbaka till att ge individen respekt och integritet så att man inte behöver vända ut och in på sig på det sätt som har blivit därför att det har blivit på det sättet?

Anf. 154 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Låt mig när det gäller socialbidragen svara att vi diskuterar två parallella frågeställningar. Den ena är hur socialbidragen faktiskt fungerar i dag. Det är inget tvivel om att det som har hänt runtom i kommunerna är att bedömningen när det gäller socialbidragen har blivit hårdare. Man granskar människor på ett ofta förnedrande sätt.

Det har gått ut anvisningar – och jag vet vilka politiska partier som står bakom, tänkte jag säga – från kommunerna som faktiskt är ganska upprörande. Man säger t.ex. att vi måste vara mer restriktiva när det gäller familjer med många barn. Man har någon sorts föreställning om att det i botten finns människor som önskar leva på socialbidrag. Jag tror att det är otroligt svårt att hitta sådana. De allra flesta vill faktiskt ha en plats i samhället.

Det finns anledning att återgå till det som var tanken med socialtjänsten: Man ska ha rätt till bistånd på det här sättet. Man ska inte behöva bli prövad så långt att man måste lämna sin lägenhet eller göra sig av med den begagnade bil man kanske skaffat för flera år sedan för att under några månader få hjälp från samhället. Jag tror att det är fullt möjligt att återinföra en generösare prövning av socialbidragen och betrakta socialbidragen som en rättighet för människor som inte har andra försörjningsmöjligheter. Det är det ena.

Det andra vi diskuterar är: Kan man ersätta socialbidrag med någonting annat, ett annat system som fungerar bättre, som inte leder till inlåsningsdär vi inte får en koppling till arbetsmarknaden? Jag är rädd att Centerpartiets resonemang kring de här frågorna faktiskt kan innebära att vi minskar sysselsättningen, att man låser in människor i andra system och att vi då inte får denna koppling till arbetsmarknaden. Det är det politisk-ideologiska dilemmat. Ett inkomstbaserat välfärdssystem kompletterat med ett behovsprövat stöd för människor som inte klarar försörjningen tror jag är det effektivaste sättet att få en koppling mellan arbete och välfärd på det sätt som vi har gjort.

Sedan handlar ju maxtaxan trots allt inte om att förbättra verksamheten på dagis. Det är väl ingen som har påstått det. Däremot handlar den om att ge familjerna möjligheter att klara sin ekonomi samtidigt som barnen får en bra uppfostran på dagis.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellationerna 1999/2000:100, 144 och 155 om drogen GHB

Anf. 155 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Birgitta Sellén har frågat mig om åtgärder för att motverka spridningen av GHB och GBL. Lars Elinderson har frågat mig om jag är beredd att förelägga riksdagen förslag om narkotikaklassificering av GHB. Amanda Agestav har frågat om jag är beredd att verka för ett förbud mot GHB samt vilka åtgärder i övrigt regeringen avser vidta för att minska drogmissbruket hos unga. Jag besvarar samtliga frågor i ett sammanhang.

Regeringen beslutade den 13 januari 2000 att föra upp GHB på förteckningen över substanser som ska anses vara narkotika enligt narkotikastrafflagen. Ikraftträdandet skedde den 1 februari. Eftersom riksdagen genom 8 § narkotikastrafflagen bemyndigat regeringen att besluta vilka varor som ska anses vara narkotika kommer inget förslag om narkotikaklassificering att föreläggas riksdagen. I enlighet med ett EU-direktiv om informationsförfarande beträffande tekniska standarder och föreskrifter

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

har förslaget om narkotikaklassificering anmälts till EG-kommissionen. Bakgrunden är att beslut om narkotikaklassificering i ett land av en vara som har legal användning i ett annat land i princip innebär handelshinder. Normalt ska en s.k. *stand still*-period om tre månader iakttas innan beslutet får träda i kraft. Sverige hävdade dock i sin anmälan, med åberopande av folkhälsoskäl och med hänvisning till en särskild undantagsregel i direktivet, att ärendet var av brådskande karaktär, varför denna period inte kunde avvaktas. Kommissionen har inte haft något att invända mot det svenska förfarandet.

Birgitta Sellén har också tagit upp frågan om kontroll av GBL. GBL är ett ämne som behövs för att tillverka GHB. För framställning av nästan all narkotika krävs olika typer av kemiska preparat, de allra flesta med omfattande användning inom den kemisk-tekniska industrin. Så är också fallet med GBL, som bl.a. används i stora mängder vid klottersanering. Kontrollen av ämnen som används för framställning av narkotika, s.k. prekursorer, är harmoniserad inom EU. Initiativ har redan tagits i EU för att föra upp GBL på den gemensamma s.k. prekursorlistan, vilket innebär att handeln noga kontrolleras för att förebygga läckage till den illegala marknaden. Sverige kommer att ansluta sig till det initiativet samt verka för ett snabbt beslut.

För att fördjupa kunskapen om användningen av GBL, på både den legala och den illegala marknaden, samt undersöka möjligheterna till överenskommelser om frivillig kontroll av handeln med GBL anordnar Folkhälsoinstitutet ett seminarium i mars med deltagande från berörda myndigheter samt importörer och återförsäljare av GBL.

För att komma till rätta med narkotikaproblemet räcker det emellertid inte med kontrollinsatser. Narkotikapolitiska insatser måste för att bli framgångsrika riktas mot både tillgång och efterfrågan. Särskilt viktigt är förebyggande insatser bland barn och unga. Samhällets budskap att det inte är acceptabelt att använda narkotika är och ska vara glasklart. Trots det uppger 7–8 % av dagens 15-åringar att de någon gång har prövat narkotika. Några av dem – men långt ifrån alla – kommer att utveckla ett missbruk och beroende om inte förebyggande insatser sätts in i rätt tid och på rätt sätt. Det är därför en angelägen samhälls- och politisk uppgift att utveckla kunskap om hur riskgruppernas behov och förutsättningar ser ut så att insatser och åtgärder kan anpassas för dessa, i syfte att hålla tillbaka ett riskabelt experimenterande med droger.

Ansvar för det förebyggande arbetet vilar främst på kommunerna, som i samarbete med organisationer, familjer och den övriga vuxenvärlden samt med stöd från staten söker olika vägar att utveckla och förnya formerna för att stödja unga människor i valet av en drogfri livsstil. Inom ramen för Nationella ledningsgruppen för alkohol- och narkotikaförebyggande insatser, som jag leder, har ett flertal projekt av nationellt intresse initierats för att förnya och vitalisera det arbetet. En viktig utgångspunkt har varit att utgå ifrån och ta till vara ungdomars eget engagemang i och intresse för dessa frågor.

Låt mig avslutningsvis framhålla att det inte finns några enkla svar på frågan varför ungdomar, och för den delen också vuxna, väljer att berusa sig med preparat som kan vara livsfarliga. Ytterst handlar benägenheten att använda eller avstå från narkotika om personlig livssituation, val av livsstil, värderingar och framtidshopp – frågor som bara i begränsad

utsträckning kan lösas inom ramen för narkotikapolitiken. Det är i hög grad ett samhälleligt och mänskligt ansvar som alla måste vara med och dela.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 156 AMANDA AGESTAV (kd):

Herr talman! Först vill jag tacka ministern för svaret. Jag tycker att det är väldigt positivt att regeringen nu har tagit initiativet att narkotikaklassa drogen GHB. Det var på tiden. GHB-problematiken är ju inte ny. Den uppdagades redan för cirka fyra år sedan. Problemen har varit som störst i Västsverige. Vad undertecknad inte förstår är varför det har tagit så lång tid för regeringen att ta det här initiativet. För några veckor sedan kom rapporten om det första GHB-fallet i Stockholm. Är det så att ett problem måste nå huvudstaden för att regeringen ska vidta åtgärder?

Lars Engqvist talar också om kommunernas ansvar för det förebyggande arbetet. Men kommunerna måste ges rätt instrument för detta. Ett instrument är den viktiga narkotikaklassningen. Ett annat viktigt instrument är information. Jag tycker att det skulle vara klädsamt om ministern tog ett initiativ till en nationell drogupplysningskampanj för ungdomar om just GHB. Den här problematiken har ju visat att myten bland ungdomar är att den här drogen inte är farlig. Trots att ett stort antal ungdomar har vårdats på intensivvårdsavdelningar, framför allt i Västsverige, lever den här myten kvar. Det behövs olika slags information om vilka skadeverkningar den här drogen medför.

Min följdfråga till ministern är: Är ministern beredd att verka för en nationell informationssatsning om GHB-drogen och dess skadeverkningar riktat till unga?

Anf. 157 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Tack till socialministern för svaret och tack för senast. Jag var med och överlämnade 44 900 namnunderskrifter. För oss tre som överlämnade namnunderskrifterna var det också mycket glädjande att socialministern tog sig mycket lång tid att lyssna till vad vi hade att berätta.

Jag vill precis som Amanda Agestav tacka för att preparatet äntligen har blivit narkotikaklassat. En polis i Härnösand som har varit mycket engagerad i detta sade att man efter den 1 februari har blivit mycket försiktig i Härnösand. Det är ovanligt, eftersom problemet har existerat där i fem års tid. Förutom Göteborg är Sundsvall och Härnösand drabbade orter. De har antagligen haft preparatet längre, eftersom Amanda Agestav pratade om fyra år.

Det är också mycket positivt att inte EU-kommissionen har protesterat mot Sveriges agerande och att GBL är uppsatt på prekursorslistan.

Det var många rosor till att börja med i ett sorgligt ämne. Jag tänkte nu bemöta svaret och berätta lite mer omkring GBL.

Socialministern säger i slutet av svaret att det ytterst handlar om att välja livsstil. Jag har funderat över att det kanske inte alltid är så att man kan välja livsstil. Jag vill berätta om ett par tjejer, 13 och 15 år, som blev drogade av tre killar. De hällde helt enkelt GHB i tjejernas drinkar. Där efter följde tjejerna med killarna hem och de blev alltså sexuellt utnyttjade.

I dag, två år efteråt, vill den äldre flickan åtala killarna. Men den yngre flickan, som i dag alltså är 15 år, är fortfarande kvar i träsket, fortfarande beroende av GHB. Då har man inte haft möjlighet att välja livsstil.

Här i riksdagen är vi ganska härdade av att ha sett olika exempel. Jag tänker på *Ecce Homo* och *Shocking truth*. Det gör att jag faktiskt vill läsa upp ett brev från en 13-årig flicka. Hon kallar det för Mumsiga recept. Det är möjligt att jag rodnar när jag läser det, men jag tycker att det är värt att höra det:

Ta två korkar GHB, låt verka! Knulla cirka två timmar. Ta två–tre korkar, låt verka! Ha sex! När det har gått för killen, om det går för honom, ta två korkar till, eller om du känner dig lite småtrött. Ett tips är att ta amfetamin. Väldigt effektivt. Är det så att det ej är någon partystämning kan det annars vara lika bra att bränna av och ta ungefär fyra–fem korkar, beroende på vad du tål. När du efter cirka två timmar vaknar igen är troligtvis killarna kåta som svin.

Så skriver en 13-årig flicka från Härnösand. Det är alltså mycket allvarliga saker som händer. Jag anser att man inte har kunnat bestämma livsstilen då.

Drogberoende är också väldigt uppfinningsrika. Det är därför jag har lyft fram GBL i min interpellation. Vi vet att om man ändrar lösningen lite grann i de kemiska reaktionerna blir det ett nytt preparat som inte är klassat som narkotika.

Jag kan också berätta att bara häromdagen tog polisen i Härnösand ett brev som kom från Kanada. Man hade via IT beställt 650 gram GBL. Man blandar det med natriumhydroxid och kokande vatten. Det ger 6 liter med samma verkan som GHB, vilket genererar ett netto på 10 000–12 000 kr.

Anf. 158 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Jag vill också tacka socialministern för den snabba hanteringen efter den juridiska prövningen av huruvida GHB omfattades av dopningslagen eller ej. Vi var många, inte minst i Västsverige, som tacksamt noterade att regeringen den gången handlade snabbt.

Man kan tycka att våra interpellationer är överspelade med detta. Men jag tycker ändå att det finns anledning att ta upp en del av förspelet inför det snabba agerande som skedde i början av januari.

Den här frågan är som sagt inte ny. Jag tror att detta missbruk startade längs Norrlandskusten. Det är nog riktigt att det pågått fem år där uppe. Men nere i Västsverige är det knappt fyra år sedan det först uppmärksammades. Vi tror också att det kommer från Norrland via personliga kontakter.

Under förra året trodde vi att problemet skulle lösas när vi fick den nya dopningslagen. Det var med stor förväntan som inte minst polismyndigheten och sociala myndigheter som har varit i kontakt med den här frågan noterade det besked man fick när vi här i kammaren för snart ett år sedan fattade beslut om en ny dopningslag som skulle ta itu med problemet GHB. Under fyra års tid hade man hört försäkringar från regering, riksdag, utskott och statsråd att dopningslagen kommer att lösa problemet med de syntetiska drogerna och GHB.

Under den här tiden har problemen eskalerat. När det i somras blev klart att sannolikt inte heller dopningslagen skulle göra slut på problemet med GHB eskalerade problemet i Västsverige. Det är inte bara i Göteborg. Också i min hemkommun Falköping och i grannkommunen Tidaholm har vi haft exempel på tonåringar och knappt tonåringar som har varit i livshotande situationer, akut intagna på sjukhus, på grund av berusning med GHB.

Jag tror att man kan lära av den här situationen. Jag hoppas i varje fall att man kan det. Vi är tacksamma för att vi nu har fått ett beslut om en narkotikaklassning av ett preparat som uppenbarligen har använts av ungdomarna i berusningssyfte, inte i dopningssyfte.

Men frågan som ställs är varför man över huvud taget inte från början aktualiserade frågan om en narkotikaklassning av ett uppenbart narkotiskt preparat. Den fråga som man ställer sig är: Varför kunde man inte tidigare inse konsekvenserna av den väntan vi tvingades till i den här frågan? Det blev fem års väntan innan vi fick ett förbud mot en drog som innebär mycket stora problem för många ungdomar.

Anf. 159 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! I åtminstone två propositioner togs frågan om GHB upp. Mot bakgrund av den kunskap som experter hade gett ansågs GHB vara ett dopningsmedel. Det var alltså inte taget ur luften eller bara ett påhitt, utan bedömningen var att detta skulle vara ett dopningsmedel och med den nya lagstiftningen skulle man komma åt problemet. Det var faktiskt först i och med domslutet i december som det stod alldeles klart att man inte kunde gå den vägen, dvs. att rätten inte ansåg att det var självklart att man skulle kunna betrakta GHB som dopningsmedel.

Man kan ju fråga sig varför det gick som det gick. Ja, jag tror att vi också i framtiden kommer att ha problem med att definiera dopningsmedel kontra narkotika. Det intressanta är att vi genom den lagstiftning som infördes nu har möjlighet att med samma kraft bekämpa dopningsmedel som narkotiska preparat. Det är bara i det läget ett medel inte betraktas vare sig som dopningsmedel eller narkotiskt preparat som vi får problem.

I det här fallet var det offentliga Sverige alldeles på det klara med att det var ett dopningsmedel. Är det inte det klassar vi det som narkotiskt preparat. Sedan klippte vi till så snart domslutet var klart. Jag tycker inte att det finns anledning att vara alltför kritisk till hanteringen sådan den var med tanke på den kunskap som man hade i riksdagen, regeringen och hos myndigheterna.

Jag tycker att det viktigaste är att så snart man fick beskedet från Göteborg beslutade regeringen att klassa GHB som narkotika. Därmed gavs möjligheter för polisen att gripa in, en möjlighet som man inte hade haft tidigare.

Man kan möjligtvis klaga över hastigheten i förfarandet sedan den första kunskapen i frågan för flera år sedan, men om man går igenom de handlingar som har funnits i målet finns det en begriplig förklaring. Det viktigaste är trots allt att när vi fick veta hur det exakt förhöll sig kunde vi på bara några veckor klassa ämnet som narkotika.

Det sker mycket, Amanda Agestav, i fråga om information. Jag skulle vilja rekommendera att ta fram den hemsida som Socialdepartementet tidigare hade ansvaret för men som nu har gått över till en annan organi-

Prot.

1999/2000:68

17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

sation – en viktig principfråga. Hemsidan är kvar. Där finns fantastiska upplysningar om hur GHB fungerar. Det är en av de hemsidor som besöks av flest ungdomar i Sverige. Den heter Drugsmart.

Anf. 160 AMANDA AGESTAV (kd):

Herr talman! Jag tror inte att vi löser GHB-problemen och drog-problemen enbart genom att lagstifta och narkotikaklassa olika preparat. Det som behövs är kunskap. Det är jättebra att det finns en hemsida, men det behövs fler insatser för att avliva myten om att GHB inte är farligt. Jag tror också att det behövs föredömen. Det behövs människor som ställer sig upp och säger nej till en livsstil som innebär att man använder droger.

Ungdomar behöver goda exempel. Vuxenvärlden måste ta sitt ansvar och vara närvarande bland ungdomarna i ungdomskulturerna. Vi har också vårt ansvar som politiker att reagera i tid när sådana saker uppmärksammas. Jag hoppas att det inte tar fem år innan nästa ungdomsproblem behandlas. Jag hoppas att vi tillsammans kan verka för att reagera ännu mer i tid nästa gång.

Anf. 161 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Lars Elinderson sade att interpellationsdebatten kändes lite överspelad. Jag tycker inte det. Faran finns kvar. Grundämnet finns kvar, och det kan användas till nya blandningar. Så länge inte GBL, lösningsmedlet, har åtgärdats, så länge är vi inte trygga.

Vi ska lära oss av det som har hänt. Det tog lång tid, och det har blivit en del dödsfall till följd av för stora doser. Därför vill jag vädja till socialministern att handla snabbt. Preparatens verkan bör ligga som grund för vilka ämnen som ska narkotikaklassas i stället för vilka kemiska ämnen som ingår. Nya blandningar uppfinns hela tiden, men verkningarna är likartade. Jag skulle vilja vädja att man tittar över den frågan för att snabbare kunna åtgärda sådana saker.

Socialministern talade i svaret om framtidshopp. Ytterst handlar det om framtidshopp, inte bara att välja livsstil. Vad gäller framtidshopp vet vi i dag att många ungdomar har det jobbigt och besvärligt. Inte minst i dag har frågan belysts i skoldebatten. Var fjärde elev går ut ur skolan utan godkända betyg. Där har både samhället, familjerna och skolan ett stort ansvar. Då gäller det att vi ställer upp och hjälper dem. Upplysningskampanjen som Amanda Agestav nämnde behövs.

En sådan broschyr fick socialministern av studerande i Härnösand. De hade gjort en åskådlig broschyr där det framgår hur drogerna påverkar. Om inte annat går det att trycka upp broschyren och sprida den.

Det finns en anledning till att det behövs mycket information. Vad gör man för elever med underkända betyg – det behöver naturligtvis inte bara vara sådana? Det är lättare för dem att tappa framtidshoppet. Vad gör de? Jo, de drogar sig. De drogar sig då med en ny blandning av GBL eller som jag tidigare gav exempel på utblandat med natriumhydroxid och vatten eller någon ytterligare metod eller bara GBL som det är. Den egna människokroppen omvandlar GBL till GHB. Jag vädjar – gör någonting i god tid, så att det inte dröjer fem år innan nästa beslut fattas. Det gäller även alla andra preparat. Därför tycker jag att verkan borde gå före kemiska ämnen.

Anf. 162 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Jag vill först vända mig till Birgitta Sellén. Man skulle kunna tycka att interpellationen är överspelad, men jag betonade sedan att jag inte heller anser att den är det.

Det som gör, och har gjort, GHB speciellt svårhanterligt har varit att det har uppfattats av många ungdomar som ett bekvämt berusningsmedel. Det gäller speciellt unga ungdomar. Det luktar inte. Det är ett kort rus. Det märks inte när man kommer hem på kvällen. Det ger ingen efterverkning i form av baksmälla. Därför har det uppfattats speciellt av unga ungdomar som ett behändigt och användbart berusningsmedel, till skillnad från en del andra där det går att direkt se på beteendet i efterhand när vederbörande har varit berusad. Detta har gjort att berusningsmedlet GHB har slagit igenom bland väldigt unga ungdomar, och därför har det varit speciellt angeläget att förbjuda det i tid.

Jag vill inte vara efterklok och säga att man borde ha gjort på det ena eller det andra sättet. Anledningen till att jag har tagit upp hanteringen av frågan är att jag anser att man kan lära sig för framtiden. Varje gång frågan har varit uppe till behandling i utskottet – jag har inte varit med på den tiden – har jag kunnat konstatera att man har givit svaret att dopningslagstiftningen kommer att ta hand om problemet GHB. I efterhand har det visat sig att redan före den slutliga juridiska hanteringen i december visste de flesta med ganska stor säkerhet att GHB inte skulle omfattas av dopningslagstiftningen.

Nu har vi lättare att snabbt hantera de förändringar som skedde i narkotikalagstiftningen förra året. Det är bra. Men det ger oss samtidigt anledning att fundera lite noggrannare kring de underlag vi har för beslut framöver. Det måste rimligen vara något fel i underlaget när man i tre, fyra, fem år kan ge beskedet att den nya lagstiftningen kommer att hantera problemet GHB. När det sedan prövas i juridisk instans visar det sig att dopningslagen inte alls hanterar frågan. Regeringen fick använda sin nya möjlighet att med hjälp av en brandkårsuttryckning lyfta in GHB i narkotikalagstiftningen.

Anf. 163 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Först vill jag ge en mer principiell synpunkt om vem som ansvarar för information och upplysning när det gäller alkohol, narkotika och droger.

Det är viktigt att påpeka att regeringen som sådan, eller ett departement, inte ska ta på sig uppgiften att bedriva den typen av upplysningsverksamhet. Den ska en statlig myndighet – allra helst någon fri organisation eller folkrörelse – stå för. Jag säger det därför att på initiativ av min företrädare startade Socialdepartementet denna hemsida för att bidra till upplysningen och kunskapen om narkotika. Det var viktigt som en försöksverksamhet. Men det är viktigt att den verksamheten går vidare och förs ut ur departementsorganisationen. Jag sökte efter namnet: det är alltså CAN, Centraförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. CAN tar från den 15 januari i år över ansvaret för hemsidan – med statligt stöd. Hemsidans uppgift är densamma, nämligen att ge en kunskap och framför allt rikta sig till unga människor. Jag hoppas att den kommer att utvecklas ytterligare. Den har hittills varit mycket framgångsrik. Den

Prot.

1999/2000:68

17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

ger en baskunskap och mycket bra kunskap när det gäller GHB. CAN är alltså ansvarig för verksamheten fr.o.m. nu.

Det är svårt att diskutera i efterhand. Det går knappast att klandra den bedömning som gjordes med den sakkunskap som fanns. Det har kommit ny kunskap. Socialstyrelsen yttrade sig inför rätten med delvis ny kunskap. Om jag förstår rätt konstaterade man att skillnaden när det gäller tillväxthormon var att man tidigare kunde visa att GHB frigjorde tillväxthormon men inte alldeles säkert kunde säga att det också ökade produktionen av tillväxthormoner. Därmed var det inte att betrakta som ett dopningspreparat.

Vi kan ju som politiskt ansvariga råka i ett läge där tillgänglig expertis är osäker eller saknar kunskap. Men jag tycker att det finns skäl att säga att med den kunskap man hade kanske man ändå handlade rätt.

Det viktigaste var att det politiska systemet, inkluderande de riksdagsmän som interPELLERADE – exempelvis ni tre – reagerade väldigt fort och insåg att det var dags att någonting skedde snabbt, när vi vet att dopningslagen inte är tillämplig i det här fallet. Man kan konstatera att det samspel som skedde med de organisationer som har bidragit till namninsamlingar och opinionsbildning, riksdagen med interPELLATIONSINSTITUTET och regeringens förmåga att snabbt fatta beslut visar att det politiska systemet kan reagera om man väl bestämmer sig för det. De här interPELLATIONERNA besvarades lite sent, men de har bidragit till processen. Det är ett viktigt konstaterande.

Anf. 164 AMANDA AGESTAV (kd):

Herr talman! Jag kan bara instämma i det som socialministern sade, att vi kan stå här och debattera i all oändlighet om vad man skulle ha kunnat göra, om det som har hänt och vad som borde ha hänt osv., men det driver inte frågan framåt. Det är viktigt att vi nu drar lärdom av det som har hänt och fortsätter att använda de instrument vi har för att motverka all form av droganvändning bland unga.

Anf. 165 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Det är precis som Elinderson sade, att man blir glad av ruset och att det inte märks någonting. Det invaggar föräldrarna i en trygghet, att ”mitt barn drack i alla fall inte alkohol i går”. Att det är populärt bland ungdomar beror ju på det billiga priset. För 30 kr kan man få ett rus, vilket alltså är billigare än en öl.

Vi har inte berört vad som händer när man blir beroende, men jag kan göra en liten notis om det. Har man drabbats av beroende är man inte längre den glada personen, utan då har man en fruktansvärd ångest och kan över huvud taget inte gå ut utan att ha tagit en kapsyl. Dessutom medför det att man kan tvärsomna. Polisen i Härnösand är övertygad om att en dödsolycka för ett år sedan på vägen mellan Sundsvall och Härnösand berodde just på att en GHB-beroende somnade vid ratten. Den mötande bilist som han krockade med omkom. Polisen hade inte möjlighet att bevisa det, men man visste att det var en GHB-beroende.

Min fråga till socialministern blir: Kan socialministern tänka sig att verka för att det ska vara preparatets verkan och inte de kemiska ämnena som gör att vi kan klassa det fortare? Vi har GBL kvar, och jag ser att hotet finns kvar. Vi måste mota Olle i grind.

Anf. 166 LARS ELINDERSON (m):

Herr talman! Det finns inte så mycket att tillägga i den här debatten. Huruvida man skulle ha gjort på ett annat sätt finns det ingen anledning att diskutera vidare.

Däremot finns det anledning att konstatera att man i en del andra länder har behandlat frågan på ett annat sätt än vad vi har gjort i Sverige. När sådana här nya preparat dyker upp i Sverige i framtiden kan det kanske finnas anledning att titta på hur man har behandlat frågan i de länder som preparaten kommer ifrån. Om vi hade gjort det den här gången kanske det hade gått något snabbare.

Anf. 167 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, men förklaringen till det ligger också i skillnaden när det gäller lagstiftning om dopningsmedel. Här öppnades en möjlighet att handskas med GHB som inte fanns i andra länder på samma sätt. Men viktigast är, som sagt var, vad vi gör nu.

Jag är inte omedelbart beredd att säga att det ska vara möjligt att använda en klassificeringsprincip som utgår från medlets verkan. Jag tror inte att det är möjligt att etablera en sådan klassificering på europeisk nivå. Jag tror att vi för lång tid framöver tvingas arbeta med att utgå från den kemiska substansen, ha kunskap nog att hela tiden följa utvecklingen och sätta upp medlen på listan med utgångspunkt från den kemiska substansen och dess verkan – vi får ha det som grund.

Jag kan förstå resonemanget. Egentligen spelar det inte någon roll hur den kemiska sammansättningen är, utan det är dess omedelbara verkan men framför allt dess beroendeframkallande som är det stora problemet. Jag vågar inte säga att det skulle vara möjligt att upprätthålla en klassificering på det sättet än så länge.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1999/2000:147 om vård av unga

Anf. 168 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Kenneth Johansson har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att, i olika avseenden, förbättra förhållandena vid de särskilda ungdomshem som drivs av Statens institutionsstyrelse (SiS). Frågan är föranledd av rapporter om brister i behandlingen vid vissa ungdomshem samt den uppkomna kösituationen.

Ansvar för vården vid de särskilda ungdomshemmen överfördes till SiS den 1 april 1994 i syfte att få en mer lättillgänglig och differentierad vård. Resultatet av detta kan bl.a. påvisas av att SiS i dag har fler ungdomshem med olika behandlingsprofil än vad som tidigare var fallet. Under de år SiS verkat har uppgiften successivt förändrats. De första åren, som främst karakteriserades av SiS uppbyggnad, följdes sedan av vad som kan beskrivas som dramatiska efterfrågeförändringar avseende såväl volym som inriktning, där SiS på ett drastiskt sätt tvingades förändra sin verksamhet. Sedan en tid tillbaka kan dock SiS sägas befinna sig i ett skede där verksamheten har fått en tydligare inriktning. Arbetet

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

kan nu fokuseras mer kraftfullt på kvalitets- och utvecklingsfrågor samt tillsyn och uppföljning.

Domstolarnas möjligheter att döma till påföljd enligt LSU är – där delar jag Centerpartiets uppfattning – ett bättre påföljdsalternativ än fängelse. Den nu aktuella situationen visar att fler ungdomar dömts till sluten ungdomsvård än vad som från början antogs. Införandet av sluten ungdomsvård hade, som jag uppfattat det, stöd såväl hos rättsväsendets myndigheter som hos myndigheter inom den sociala sektorn. Tillämpningen visar också att den nya påföljden har vunnit förtroende hos domarkåren.

Regeringen ser allvarligt på de rapporter som framkommit om brister i vården och den brist på vårdplatser som nu uppkommit. Regeringen följer utvecklingen noga, och det förs en dialog med berörda myndigheter och departement i syfte att analysera och bättre prognostisera det framtida vårdbehovet.

Den analys och dialog som alltså nu pågår omfattar både verkställighet av sluten ungdomsvård och LVU-placeringar. Resultatet kommer att ligga till grund för regeringens ställningstagande vad avser det framtida platsbehovet vid SiS institutioner och frågan om behovet av ökade resurser. Regeringen avser att återkomma med besked i dessa frågor i tilläggsbudgeten och vårpropositionen.

Kenneth Johansson tar också upp frågan om kvaliteten i vården. Det är SiS själv som beslutar om det faktiska vårdinnehållet på de särskilda ungdomshemmen och som alltså också ansvarar för kvaliteten i vården. SiS har inlett en utvärdering av den nya påföljden sluten ungdomsvård. Inom ramen för det projektet kommer också bl.a. kvaliteten i vården att belysas. För att förbättra kvaliteten i vården har SiS nyligen tagit fram ett åtgärdsprogram mot tidigare missförhållanden samt vidtagit nödvändiga organisatoriska förändringar i ledningsstrukturen.

Kenneth Johansson frågar också vilka åtgärder jag avser att vidta för att de unga som omhändertagits enligt LVU inte stämplas som lagöverträdare. När påföljden sluten ungdomsvård infördes uttalade regeringen att såväl praktiska som behandlingsmässiga motiv kunde tala för att hålla de två grupperna åtskilda men att det också kunde vara mest ändamålsenligt från behandlingssynpunkt att placera grupperna tillsammans. Någon särskild bestämmelse i frågan har därför inte införts. Regeringen överlät åt SiS att i det enskilda fallet avgöra om den som dömts för brott bör hållas avskild från övriga intagna.

Vården vid SiS institutioner är differentierad efter ålder, kön och problembild. För ungdomar med psykiska besvär finns det t.ex. särskilda avdelningar. Avsikten är att varje ungdom ska hamna på den institution som bäst kan råda bot på just hans eller hennes problem. För ungefär två tredjedelar av ungdomarna som vårdas enligt LVU utgör kriminalitet en av placeringsanledningarna. De ungdomar som vårdas enligt LSU ska också ha tillgång till den bästa vården med hänsyn till deras problem. De vårdas därför ibland tillsammans med omhändertagna enligt LVU som har likartade problem med t.ex. kriminalitet.

De ungdomar som dessutom har psykiska besvär vårdas avskilda från övriga ungdomar med annan problematik.

Anf. 169 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka för svaret. Insatser inom socialtjänsten för barn och unga ska i första hand ges i frivilliga former med stöd av socialtjänstlagen. I vissa lägen har socialnämnden inte bara befogenheter utan även skyldigheter att ingripa till den underåriges skydd om förutsättningarna i lagen om vård av unga är uppfyllda. Att omhänderta ett barn eller en tonåring enligt LVU är ett mycket stort ingrepp i den enskildes integritet och måste självfallet göras med stor försiktighet. Omhändertagandet ska vara en sista utväg för att ge unga en möjlighet till en ny start i livet. Av egen erfarenhet – jag är f.d. socialnämndsordförande – vet jag att det kan vara en mycket grannliga uppgift. Barnens bästa måste självfallet alltid gå först.

Samhället tar på sig ett stort ansvar vid ett omhändertagande. Därför är det mycket angeläget att samhället tillhandahåller bästa tänkbara vårdinsatser. Det rapporteras om stora brister i vissa ungdomshems verksamhet och långa köer som gör att barn och ungdomar som mår dåligt i vissa fall blir kvar i häkten eller får resa över hela landet för att få en plats, och det är en otillfredsställande situation. Även uppföljningen och personalens kompetens har kritiserats. Jag är dock säker på att de allra flesta i personalen gör sitt allra bästa.

Jag har också tagit del av material som Statens institutionsstyrelses generaldirektör varit vänlig att delge mig, och detta tillsammans med socialministerns svar får mig att konstatera att det pågår ett aktivt arbete för att komma till rätta med problemen. Det är självfallet bra och dessutom helt nödvändigt.

Vi är överens om att sluten ungdomsvård är ett bättre alternativ än fängelse för de yngsta lagöverträdarna, förutsatt att behandlingen är av hög kvalitet, individualiserad och drivs av kompetent personal.

Det finns även kritiska röster som i debatten har varnat för att vi kan vara på väg tillbaka till gamla sortens ungdomsfängelser och att strafftänkande går före vård och behandling – detta i ett läge då lagen om sluten ungdomsvård används i stället för lagen om vård av unga. Jag tycker att de synpunkterna och de inläggen också är väl värda att beakta när man utvärderar den verksamhet som nu har påbörjats.

Emellertid verkar det vara så att behovet av platser klart överstiger det behov som man har budgeterat för. Det är inte konstigt, men fortfarande oacceptabelt, att det då uppstår köer.

Socialministern hänvisar till tilläggsbudgeten och vårpropositionen. Min fråga är om socialministern är beredd att något lätta på förlåten. Planeras det i klartext för utökade resurser? Kan köerna kapas? Kan vi klara närhetsprincipen? Hur bedöms behovet, så långt man kan förutse det, se ut i framtiden? Kan man tro att antalet ungdomar som döms till sluten ungdomsvård fortsätter att öka?

Anf. 170 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag tror att Kenneth Johansson och jag är överens i vår allmänna bedömning av den verksamhet som bedrivs av Statens institutionsstyrelse. Det har varit ett uppbyggnadsskede. Man har utan tvekan också haft en del problem. Jag tror att vi gemensamt konstaterar att vi har förtroende för ledningens sätt att försöka hantera dessa problem. Jag är ganska optimistisk inför att det ska klaras.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Däremot har de fått ett problem som möjligtvis beror på en underskattning från regeringens och riksdagens sida när det gäller behovet av platser. Det kan man inte skylla SiS-ledningen för. Där kan man konstatera att man underskattade behovet, och det innebär att man har satt ledningen inför en ganska svår utmaning, nämligen att med alldeles för lite resurser och alldeles för få platser ändå hantera uppdraget.

Jag kan inte tillfredsställa Kenneth Johanssons önskemål och tala om exakt hur vi kommer att hantera detta i det budgetarbete som pågår, men det är ingen tvekan om att ambitionen är att se till att man inte ger Statens institutionsstyrelse ett uppdrag som den inte har resurser för att genomföra. Avsikten är naturligtvis att se till att det finns platser som står i proportion till de behov som vi bedömer finns, och behoven är alldeles uppenbart större i dag än antalet platser.

Anf. 171 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Även om socialministern är lite försiktig i sin avslutning tolkar jag det ändå som att det ska tillföras resurser om det finns behov av det för att man ska klara behoven. Att döma av de redovisningar som jag har tagit del av är svaret och slutsatsen ganska givna. Jag hälsar det med tillfredsställelse. Just när samhället tar över ansvaret från enskilda föräldrar är det väldigt angeläget och nödvändigt att man också klarar ut det på ett bra sätt. Jag utgår ifrån att vi är helt överens om det.

Jag ser att unga som vårdas enligt LVU riskerar att stämplas som kriminella när de vårdas på samma institution och i samma grupper som dem som dömts till vård. Det har jag framhållit i min interpellation. Många av de unga som behandlas enligt LVU gör det för att komma bort från missbruk och från dåliga hemförhållanden, inte för att bli märkta som dömda för kriminell handling.

Det finns också faktorer som talar för en integrering av båda grupperna i den befintliga vården. Det framhöll socialministern i sitt inledande svar, och det framgår ännu tydligare av en SiS-rapport som jag har haft möjlighet att ta del av. Oavsett vilken grupp ungdomarna tillhör krävs nog behandlingsinsatser för missbruk, kriminalitet, relations- och skolproblem, etc.

Jag tror att det viktigaste är att insatserna är individualiserade och differentierade efter person och problembild. Jag hoppas också på fler mindre behandlingshem i framtiden och kanske också fler behandlingshem med specialinriktning. Jag är intresserad av att höra om socialministern har någon kommentar om det.

Det har också rapporterats om en del händelser bl.a. vid Hammargården utanför Stockholm, som föranledde SiS generaldirektör att tillsätta en internutredning. Den skulle vara klar den 15 december. Jag begär inte att socialministern ska gå in i detaljerna kring den frågan, men jag skulle ändå vilja höra om socialministern känner sig säker på att verksamheten fungerar så bra det nu går utifrån givna förutsättningar.

I min interpellation frågar jag också om socialministern anser att tillsynen över SiS verksamhet behöver förbättras eller förstärkas. Där fick jag inget svar. Jag undrar om socialministern vill komplettera på den punkten.

Anf. 172 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Först kommenterar jag frågan om behovet av fler små behandlingshem. Jag tycker att det är viktigt att låta SiS fortsätta att arbeta från utgångspunkten att ge varje individ den behandling och det stöd som han eller hon behöver, oavsett vad som är bakgrunden till behandlingen. Jag tror inte att det skulle vara bra att formellt skilja dem som behandlas därför att de har gjort sig skyldiga till en kriminell handling och dem som är föremål för behandling på annat sätt åt.

Däremot kan jag förstå att problemet kan uppstå om det från världen utanför upplevs som att det handlar om någon sorts brottslingar som man tar hand om när de i själva verket inte är det. Men jag tror att SiS har förmåga att skilja på detta. Det viktigaste är trots allt att varje individ får den hjälp och den vård som han eller hon behöver.

Jag kan hålla med om att det, för att man ska klara av det som krävs i framtiden, säkerligen behövs fler behandlingsenheter och fler behandlingshem. Då menar jag också att inriktningen bör vara att man ska etablera flera små enheter.

När det gäller tillsynen över SiS verksamhet har jag inte funnit anledning att ändra det system som är i dag. Jag tror att det finns anledning att känna en trygghet i det. Jag har med den information som jag har fått fullt förtroende för ledningens sätt att hantera de problem som man hade på Hammargården. Det handlar om att man ska se till att lösa de problem som man har haft, få ordning på verksamheten och återskapa det förtroende som man tidigare hade. Jag har alltså fullt förtroende för ledningens sätt att hantera situationen.

Anf. 173 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Det allra viktigaste är att skapa ett samhälle med goda och trygga uppväxtmiljöer för våra barn och ungdomar. Tyvärr uppstår det så allvarliga problem för ett mindre antal barn och ungdomar att speciella insatser krävs, ibland tvångsåtgärder och frihetsberövande. Utgångspunkten måste återigen, självfallet, vara barnets bästa.

Jag vill tolka socialministerns svar i den här interpellationsdebatten som att det är det behov som finns som också ska tillgodoses fullt ut. Jag emotser med intresse förslag i vårbudgeten i den delen. Jag tolkar också svaret som att vi är överens om att det behövs en individualiserad vård där man ser den enskilde individen tydligt och klart och som att det finns en förståelse för att man i framtiden ska bygga små enheter.

Om socialministern känner sig trygg med att verksamheten i SiS fungerar och att den tillsyn som finns fungerar känner jag mig också trygg, åtminstone tills vidare. Men det här är mycket svåra frågor och ett mycket svårt område att arbeta inom. Det dyker upp akuta problem vartefter. Det gäller nog att hela tiden se till att man aktivt bedriver tillsynens verksamhet.

Det är ett mycket svårt arbete som utförs vid ungdomshemmen. Jag vill medverka till att vi ger dem bästa tänkbara förutsättningar för att lyckas med att nå ett bra resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

**14 § Svar på interpellation 1999/2000:177 om den psykiska hälsan
bland barn och ungdomar**

Anf. 174 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Kenneth Johansson har frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta för att på ett samlat sätt lyfta fram åtgärder för att förbättra den psykiska hälsan bland barn och ungdomar. Han har också frågat mig om vilka åtgärder jag avser vidta med anledning av Barnpsykiatrikommitténs olika förslag, t.ex. för att förstärka barnens ställning i bl.a. hälso- och sjukvårdslagen (HSL). Vidare har han frågat om vilka åtgärder jag avser vidta för att öka de förebyggande insatserna, dvs. att långsiktigt förskjuta tyngdpunkten från vård och behandling i sent skede till tidiga insatser.

Barnpsykiatrikommittén överlämnade sitt slutbetänkande *Det gäller livet* i februari 1998. Därefter har regeringen tillsatt ett flertal översyner och gett uppdrag till våra myndigheter att utreda frågor vidare. En anledning till detta är att kommittén har lämnat flera förslag som innebär fortsatt utredningsarbete.

Kommittén presenterade även förslag som främst inriktas på kommunernas och landstingens egna prioriteringar och verksamheter. Jag har i kontakter med både Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet fått information om att flera av förslagen redan genomförts eller påbörjats i verksamheterna. Här kan t.ex. nämnas förslaget om flexibla åldersgränser mellan barn- och vuxenpsykiatri när det gäller vård av ungdomar i åldern 15–25 år. Kommittén menade att många unga inte fick den vård de behövde eftersom de hamnade mellan de båda behandlingsformerna. Enligt uppgift från Landstingsförbundet har flera landsting redan påbörjat ett utvecklingsarbete i syfte att bättre kunna anpassa vården till unga och deras specifika behov.

Problem som bottnar i svårigheter för kommuner och landsting att samverka på grund av rättsliga hinder har uppmärksammats i flera olika sammanhang, så även av Barnpsykiatrikommittén. Regeringen har därför tillsatt en särskild utredare med uppgift att beskriva och analysera de problem som finns i dag för samverkan mellan landstingens hälso- och sjukvård och kommunernas vård och omsorg.

Socialdemokraterna och Centerpartiet träffade förra året en överenskommelse som innebär en förstärkning av resurserna till hälso- och sjukvårdssektorn. Uppgörelsen innebär att 8 miljarder kronor kommer att tilldelas vård- och omsorgssektorn under perioden 2002–2004. Ett av fyra områden som särskilt utpekats i överenskommelsen är insatser inom psykiatri, och i det sammanhanget ingår insatser för barn och ungdomar. I arbetet med den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården kommer även barn- och ungdomspsykiatri att uppmärksammas.

Med anledning av ett förslag som presenterades i Barnpsykiatrikommitténs delbetänkande fick Socialstyrelsen regeringens uppdrag att utarbeta en modell för återkommande mätningar av psykisk hälsa hos barn och ungdomar i Sverige. En arbetsgrupp vid Socialstyrelsen presenterade resultatet från uppdraget i december 1997. I enlighet med kommitténs förslag har regeringen som inriktning att gå vidare med fortsatt utredningsarbete och pilotstudier, så att modellen för mätning av barns och ungdomars psykiska hälsa kan färdigutvecklas.

Med anledning av regeringens proposition *Strategi för att förverkliga FN:s barnkonvention om barns rättigheter i Sverige* har Socialstyrelsen fått i uppdrag att utveckla metoder i syfte att tillvarata och förstärka barnkompetensen inom hälso- och sjukvården. I uppdraget ingår även att ungdomsmottagningarnas förebyggande verksamhet ska ses över och då särskilt stödet till unga män. Det lämnade uppdraget ligger i linje med vad Barnpsykiatrikommittén föreslog.

Därutöver arbetar Nationella folkhälsokommittén sedan några år tillbaka med att utarbeta förslag till nationella mål och strategier för hälso-utvecklingen. Inom ramen för uppdraget avser kommittén att ta fram förslag till mål när det gäller psykisk hälsa i hela befolkningen samt för barn och ungdomar specifikt. I december 1999 överlämnade Nationella folkhälsokommittén sitt delbetänkande *Hälsa på lika villkor – andra steget mot nationella folkhälsomål* till regeringen. Kommittén presenterar i sitt delbetänkande bl.a. en strategi för att ge barn och ungdomar likvärdiga förutsättningar i livet genom att minska segregationen och genom kompensatoriska åtgärder. Vidare anges mål och strategier för hur den psykiska hälsan hos barn och ungdomar ska förbättras.

Avslutningsvis vill jag återigen understryka att barns och ungdomars psykiska och fysiska hälsa har hög prioritet i regeringens arbete, både nu och i framtiden.

Anf. 175 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka även för det här svaret.

Jag vill referera till två bilder från två orter i mitt hemlän Dalarna:

Barn mår allt sämre – fler och fler ungdomar söker hjälp för psykiska problem.

Bedrövlig situation – barn som behöver vård direkt får vänta i ett halvår.

Självfallet är det här inget dalaproblem. Det är ett i högsta grad nationellt problem. Vi är säkert helt överens om att absolut inget gör så ont och är så fel som när barn och ungdomar far illa. Den stora och dessutom ökande psykiska ohälsan bland barn och ungdomar är en fullständigt oacceptabel utveckling och situation. Utöver ett stort lidande för den enskilde, vilket är det allvarligaste och det största bekymret, visar beräkningar att samhällets kostnader 1996 uppgick till 11,1 miljarder kronor, varav 80 % var vård- och behandlingskostnader.

Samhället har – jag är delvis självkritisk – en förmåga att utreda och utreda men saknar förmåga att åtminstone tillräckligt snabbt gå till handling. Jag saknar och efterfrågar en nationell strategi för att komma åt orsakerna till problemen och klara av nödvändiga, förebyggande och vårdande insatser.

Som socialministern framhåller i sitt svar har ju Centerpartiet och Socialdemokraterna nu lagt en ekonomisk grund för att stimulera åtgärder, och vi har ett gemensamt ansvar för att det också leder till nödvändig handling.

Psykiska problem hos barn och ungdomar berör både individerna, deras familjer och samhället i stort. Barnpsykiatrikommitténs slutbetänkande visar att frågeställningarna berör allt från attityder och värderingar i samhällsperspektivet till resurserna i det förebyggande arbetet inom skola och omsorg och sättet vi hjälper dem med de svåraste problemen.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Vi bör se livssituationen för barn och ungdomar i ett brett samhällsperspektiv.

Samhället måste såväl politiskt som i vardagen gynna barns och ungdomars allsidiga utveckling och därigenom förebygga ohälsa. Barnens behov, föräldrarollens stora betydelse och ett humanistiskt förhållnings-sätt är exempel på viktiga attityder i det generella barn- och ungdomsarbete.

Barnpsykiatriutredningens förslag om att långsiktigt förbättra kunskaperna om barns och ungdomars livssituation och värderingar är viktigt eftersom det finns stor osäkerhet och många gissningar kring problemens kärna.

Barnpsykiatriutredningen redovisade, tycker jag, många kloka förslag. Om det nu inte är aktuellt att redovisa en separat barnpsykyproposition är min fråga till socialministern om socialministern anser och bedömer att de idéer och förslag som fanns med kommer att få sin prövning på ett relevant och schyst sätt.

Anf. 176 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Enligt de senaste årens folkhälsorapporter vet vi att barnens kroppsliga hälsa är mycket god, men vi vet också att den själsliga hälsan har försämrats.

Enligt betänkandet *Det gäller livet* – namnet *Det gäller livet* säger mycket om vikten av betänkandet – vet vi att elever med speciella beteenden och inlärningsproblem har ökat. Händelserna har i alla fall uppmärksamats mycket mer. Dagligen nås vi av rapporter från hela landet om mobbning, övergrepp och utagerande barn och ungdomar.

Vi vet också att köerna till barnpsykiatri blir mycket längre. Bristerna i samarbetet mellan den medicinska, psykologiska och specialpedagogiska kompetensen och skolan är på många håll väldigt stora.

Vi vet också att behovet av en tydlighet i ansvaret mellan socialtjänst och sjukvård efterfrågas.

Jag har fått nödrop från barnpsykiatri i mitt hemlän där man undrar vad som hände med slutbetänkandet. Är det så att socialministern har gömt det i någon byrålåda? Är det så att det var väldigt mycket som var för känsligt att ta fram?

Jag tog fram slutbetänkandet och läste det och fick då se att det var en interpellationsdebatt.

Jag tycker att det är ett bra svar som socialministern har gett, men det som bekymrar mig är talet om utredning. Om man ser till att det gäller livet och att det är två år sedan betänkandet presenterades, skulle jag nog gärna se att socialministern ger ett annat svar än just utredning.

I slutet säger socialministern att barns och ungdomars psykiska och fysiska hälsa har hög prioritet i regeringens arbete.

Då är min fråga till socialministern: Gäller detta även stödet till familjerna? Det är ju där det är viktigt att åtgärder sätts in från allra första början.

Anf. 177 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Diskussionen kring Barnpsykiatrikommitténs betänkande är intressant på det sättet att det ett och ett halvt år efter det att kommittén hade lämnat sitt betänkande började bli någon sorts mytbild-

ning kring vad kommittén hade föreslagit. Man sade: Innehåller det här någonting känsligt?

Om man går tillbaka till kommittén finner man att kommittén har gjort ett alldeles lysande arbete. Man redovisar en rad förslag till nya utredningar och säger att det finns ett antal frågor som behöver prövas ytterligare. Man redovisar åtgärder som spänner över hela samhällsområdet och som berör kommunerna, landstinget osv.

Om man ska hantera en sådan utredning är det rimligt att man går igenom utredningen och betar av bit för bit. De förslag till nya utredningar som kommittén har föreslagit ska då rimligtvis leda till nya utredningar. På de områden där kommitténs förslag riktar sig till kommuner och landsting och olika aktörer gäller det att se till att de tar del av detta och anpassar sin verksamhet efter det.

Jag tror inte att det var tänkt att utredningen skulle leda till en samlad proposition om barnpsykiatri helt enkelt av det skälet att det rörde så många områden. Däremot är det min ambition att för riksdagen kunna redovisa vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av Barnpsykiatrikommittén och faktiskt kunna säga att nu har vi genomfört allt det som kommittén har föreslagit. På de punkter där vi eventuellt inte delar kommitténs förslag ska vi tala om varför vi inte har gjort det.

Jag tror att vi ska kunna göra det under det här året.

Anf. 178 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Det är ett omfattande arbete som Barnpsykiatriutredningen har gjort. Det bekräftas av socialministern. Det är viktigt att det inte fastnar i utredningsväsendet, utan leder till handling.

Det är inte acceptabelt när prioriterade fall, t.ex. deprimerade barn och ungdomar, aggressiva eller med ätstörningar, får vänta upp till sex månader på behandling. Så ser det i varierande grad ut runt om i landet.

Jag är klar över att många är berörda av Barnpsykiatrikommitténs betänkande – kommuner och landsting inte minst – och de viktiga förslag som finns om bättre kunskap hos berörda om barns och ungdomars ohälsa. Att hälso- och sjukvårdslagen sannolikt behöver förstärkas för att se barnens behov, att diskutera en lagfäst rätt till elevvård, att utveckla ungdomspsykiatri och ungdomskompetensen inom rättspsykiatri, rätten till individuella planer, utvecklat föräldrastöd och ungdomsmottagningarnas viktiga roll är några exempel på frågor som tas upp och som bör få en bra behandling och diskussion.

Herr talman! Som jag sade i mitt första inlägg går 80 % av kostnaderna för psykisk ohälsa bland barn och ungdomar till vård och behandlingsinsatser i olika former. Vi måste vända på detta och öka insatserna på förebyggande åtgärder, tycker jag.

Vi kommer aldrig att klara att vårda bort alla problem. Vi måste anstränga oss mycket mer på att problemen aldrig uppstår.

Hur våra barn och ungdomar mår påverkas exempelvis av hur vi som vuxna och föräldrar mår. När inte föräldrarna mår bra mår inte heller barnen bra. Många barnfamiljer utsätts för påfrestningar på grund av arbetslöshet och dålig ekonomi. Det har förvärrats under 1990-talet.

Det är viktigt att återföra resurser till basverksamheterna inom familjepolitiken, barnomsorgen och skolan.

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

Jag tror att vi behöver öka föräldrars och vuxnas medvetande om att små barn är helt utlämnade åt oss, att alla barn och ungdomar behöver bli respekterade, sedda och få bekräftelse från vuxenvärlden. Vi måste värna de särskilt utsatta barnen, barn till psykiskt sjuka, barn med föräldrar i fängelse, barn till missbrukare, gömda barn, m.fl. Detta bara måste vi klara om vi ska kunna kalla oss ett välfärdsland.

Herr talman! Jag och Centerpartiet har agerat och kommer att fortsätta att agera för att öka rehabiliteringsinsatserna för bl.a. ungdomar. I dag förtidspensioneras t.ex. ungdomar från 16 års ålder. Många yngre förtidspensionerade tillhör just gruppen med psykisk ohälsa. Centerpartiet vill ha ett snabbt beslut om att ingen under 30 år ska ges passiviserande förtidspension. Vi vill ha aktiva åtgärder.

Jag tror efter svar från socialministerns kollega socialförsäkringsministern att regeringen säkert har samma uppfattning som vi, men låt oss hjälpas åt med att komma till skott även i den här delen.

Anf. 179 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Herr talman! Socialministern sade att slutbetänkandet är ett lysande arbete, och det tycker också jag. Jag har ännu inte hunnit gå igenom hela betänkandet. Jag har också varit ambitiös nog att låna alla remissvaren på Socialdepartementet, men de är väldigt många, och jag har bara börjat studera dem.

Man kan ändå aldrig komma ifrån att socialministern och regeringen har det övergripande ansvaret för stödet till familjerna och barnen. Regeringen har också ansvar för att det kring barnen finns utbildad personal som kan uppfatta de signaler som de ger. Vi vet att det är svårt med psykologer och annan utbildad personal som kuratorer på vårdcentraler. Det förekommer indragningar och svårigheter med att få tillgång till denna personalkategori.

Det är vidare så att skolan inte sätter in resurser förrän man har en klar diagnos. Som Kenneth Johansson säger är köerna långa, och det tar lång tid att få en diagnos så att resurser kan sättas in.

Jag vill fråga socialministern vad han kommer att göra åt det. Kommer han att skärpa tonen mot landsting och kommuner, eller kommer han att ge mer pengar?

Anf. 180 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att regeringen har det övergripande ansvaret för att vi har en psykiatri och en barnpsykiatri som fungerar, även om huvudmannskapet ligger någon annanstans.

Det som jag kommenterade var hanteringen av Barnpsykiatrikommitténs betänkande. Det har funnits en kritik mot att det inte har lett till en samlad proposition. Jag tycker att det är rimligt att regeringen har hanterat betänkandet genom att följa upp det med utredningar som begärts och på andra områden genom att kontrollera att åtgärder vidtagits. Det återstår dock flera saker. Det handlar inte minst om resursfrågan, om att se till att huvudmännen har resurser att utveckla barnpsykiatrin, att vi har en plan för utbildningen och klarar utbildningsfrågorna.

På de områdena är jag ganska optimistisk om att kunna hitta positiva lösningar under de kommande åren, inte minst med tanke på det som Kenneth Johansson och jag har ett gemensamt ansvar för, nämligen att

hantera de särskilda satsningar på hälso- och sjukvård som ska utvecklas under de kommande åren, där just psykiatri och barnpsykiatri är väsentliga delar. Det som återstår är att se till att man verkligen har resurser för att kunna erbjuda en bra barnpsykiatri.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Anf. 181 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag fick inte någon kommentar till frågan om en 30-årsgräns för förtidspensionering av ungdomar, men vi kan kanske återkomma till det i annat sammanhang. Jag tycker att det är viktigt att slå fast att vi inte ska förtidspensionera och passivisera ungdomar ända ned mot 16 års ålder. Jag tycker att det känns väldigt angeläget att slå fast detta.

Den här interpellationsdebatten visar att det råder en samstämmighet om att den ökande psykiska ohälsan är ett mycket stort och allvarligt problem, som aldrig kan accepteras, om att det behövs en nationell strategi för att komma åt orsakerna och klara nödvändiga förebyggande och vårdande insatser samt inte minst om att det krävs handling.

Jag konstaterar också att vi har lagt en grund genom att tillföra vård och omsorg 8 friska miljarder. Det är ett viktigt inslag för att få i gång processer som påskyndar ett aktivt arbete för att förbättra den psykiska hälsan bland barn och ungdomar. Jag utgår från att alla de goda förslag som Barnpsykiatrikommittén har redovisat noggrant kommer att prövas.

Det är allas ansvar att tänka på barnens bästa. Om vi arbetade efter barnkonventionen och analyserade vilka effekter olika förändringar har på barnen, skulle mycket kunna förbättras. Våra barn och ungdomar är det viktigaste och finaste som vi har. Vi har all anledning att ta ett ansvar för att vi ger dem en god grund att stå på.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1999/2000:175 om extra stöd till äldre

Anf. 182 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Viviann Gerdin har frågat mig om vad jag avser att vidta för åtgärder för att ge äldre som inte är i behov av personlig omvårdnad ett hemservicestöd. Interpellationen innehåller även frågor om vilka åtgärder jag avser att vidta för att stimulera den privata tjänstesektorn så att stödet och tryggheten för äldre ökar samt om jag avser att införa ett stöd med hemservicecheckar.

Vården och omsorgen om äldre har genomgått stora förändringar under det senaste decenniet, såväl vad gäller inriktningen på insatserna som dess innehåll. Ädelreformen och strukturförändringarna inom sjukhusvården har tillsammans medfört ett ökat tryck på den öppna vården och kommunernas äldreomsorg. Den ekonomiska situationen i kommunerna under 1990-talet har inneburit svårigheter att tillgodose de ökade behov av vård och omsorg som dessa förändringar medfört.

Under perioden 1980–1997 minskade andelen äldre som fick hemhjälp i ordinärt boende från 16 % till 8 %. Minskningen är störst bland de yngre pensionärerna, men även andelen i gruppen över 80 år har minskat.

Socialstyrelsen har i sina uppföljningar visat att den minskade täckningsgraden inom äldreomsorgen till stor del förklaras av att kommunerna prioriterar hårdare bland omsorgstagarna. Insatserna koncentreras till de allra äldsta och de med störst behov av vård och omsorg. I uppföljningar från både Socialstyrelsen och länsstyrelserna konstateras att kommunerna blivit alltmer restriktiva med att ge hjälp till serviceinsatser såsom städning, tvätt, inköp och matlagning.

En utredning som genomförts på Socialdepartementet och som inom kort kommer att publiceras som en bilaga till Långtidsutredningen visar att minskningen av andelen äldre som erhåller vård och hjälp under perioden 1980–1995 har varit större än vad som är motiverat till följd av det successivt förbättrade hälsoläget bland äldre. Knappt hälften av minskningen kan förklaras med en minskad andel äldre i behov av hjälp på grund av förbättrad hälsa.

Regeringen har givit Socialstyrelsen i uppdrag att under åren 1997–2000 följa utvecklingen inom äldreomsorgen, det s.k. äldreuppdraget. Studier som Socialstyrelsen har låtit genomföra inom ramen för detta uppdrag visar att de kommuner som genomfört stora omstruktureringar inom hemtjänsten sällan har haft någon genomtänkt strategi för förändringen. De ekonomiska vinsterna av att ta bort service inom hemtjänsten har visat sig vara marginella. Besparingen i de undersökta kommunerna understiger 1 % av bruttokostnaderna för perioden 1994–1996. I de kommuner där innehållet i hemtjänsten förändrats i betydligt mindre omfattning framhålls enligt samma studie att serviceinsatser inom hemtjänsten har ett stort förebyggande värde.

Enligt delbetänkandet *Välfärd vid vägska* (SOU 2000:39) från Kommittén om Välfärdsbokslut (S 1999:02) har förändringarna av hemtjänsten inneburit att äldres behov av service i större utsträckning tillgodoses antingen genom anhöriga eller köp på den privata marknaden. Äldre med en bättre ekonomisk situation köper tjänsterna av privata företag, medan äldre med små ekonomiska resurser får hjälp av anhöriga.

Under förra året har det kommit rapporter om några få kommuner som tillhandahåller serviceinsatser i såväl ordinärt boende som särskilt boende först efter prövning av den äldres ekonomiska situation. Jag är oroad över denna utveckling och känner stor tveksamhet kring huruvida detta är förenligt med socialtjänstlagen samt de principer för äldrepolitiken som regeringen redovisade i den nationella handlingsplanen för äldrepolitiken år 1998. I handlingsplanen slås fast att vård och omsorg ska vara solidariskt finansierad genom skattemedel och att den ska vara tillgänglig efter behov och inte efter köpkraft.

Mot bakgrund av det redovisade är jag mycket tveksam till att införa statliga subventioner för äldre som har en sådan ekonomisk situation att de har möjlighet att köpa servicetjänster. Även om den ekonomiska situationen för de äldre som kollektivt har förbättrats under 1990-talet finns det fortfarande ett förhållandevis stort antal äldre som har mycket begränsade ekonomiska resurser. Av dessa är det många som inte skulle ha möjlighet att köpa subventionerade hushållstjänster. Detta skulle i sin tur kunna medföra en utveckling som på sikt innebär att serviceinsatser inom hemtjänsten enbart utgår efter ekonomisk behovsprövning. Det är också tveksamt om man ska införa subventioner av hushållstjänster riktade enbart till gruppen äldre.

Avslutningsvis vill jag säga att situationen för de sämst ställda pensionärerna är ett prioriterat område i regeringens arbete.

Anf. 183 VIVIANN GERDIN (c):

Herr talman! Jag får tacka för svaret. Jag uppskattar det sammandrag som finns där. Anledningen till den här frågan är den utveckling som vi ser ute i kommunerna nu. Jag hade här en tanke om att man från regeringens sida skulle underlätta för just de här gamla trötta, men därmed inte väldigt sjuka, människorna så att de skulle få hjälp med hushållssysslor.

Det har uppkommit en påtaglig svårighet. Att kommunerna är restriktiva behöver jag inte upprepa. Det ser vi och kan läsa om överallt. Det stryks ju också under i interpellationssvaret. Att det skulle minskas här gäller ju inte bara hälsan, utan vi vet samtidigt att andelen riktigt gamla ökar. Det finns alltså en gräzon här; det finns ett antal som behöver mer hjälp än vad de kan få i dag. Den här gruppen har dessutom ganska svårt att göra sin röst hörd om de inte har någon som för deras talan. Det är ju så att en gammal människa inte behöver vara svårt sjuk för att behöva hjälp. Det kan också röra sig om att man får en sämre rörlighet med åren.

Det är här som Centerpartiets förslag till subventionerade hemservicecheckar kommer in. Genom att införa statligt subventionerade checkar kan vi hjälpa många gamla att kanske bo kvar ännu en längre tid. Utan hjälp kanske man snabbare tvingas söka plats i det kommunala särskilda boendet. Det är ganska svårt för människor som är 80–90 år att sköta både städning och fönsterputsning och att handla mat själva. Dessutom tycker vi att med vårt förslag stimulerar vi också tjänstesektorn. Fler i arbete minskar arbetslösheten, och det skulle vara mycket intressant att pröva det här för att se vad sluteffekterna blir.

Att det ändras i den kommunala äldreomsorgen kan vi se. Vi kan bl.a. läsa i Kommun-Aktuellt nr 1 att 9 av 100 vårdtagare inom äldreomsorgen i dag får hjälp av privata företag som arbetar på uppdrag av kommunen. Vi i Centerpartiet vill öppna möjligheten för de gamla att få mer inflytande över sin vardag, och med vårt förslag vänder vi oss direkt till försäkringskassan, där de gamla kan köpa sina subventionerade hemservicecheckar. Sedan kan de själva välja både vem de vill ha och när och hur arbetet ska utföras.

Utvecklingen går i den här riktningen, dvs. att vi får mer och mer privata vårdgivare. Men vad vi vill komma fram till är att det även ska finnas sådana tjänster som man kan köpa utan att behöva köpa hela paketet. I dag erbjuder privata vårdgivare både särskilt boende och att också överta hela hemtjänstdistrikt. Vi vill göra det möjligt för fler att jobba inom denna tjänstesektor, men att man kan jobba i kooperativ, på entreprenad och liknande i mindre enheter. Med kännedom om de pågående förändringarna tycker vi att det här är viktigt. Storskaliga lösningar får inte bli det enda alternativet till den verksamhet som bedrivs i kommunal regi.

Jag skulle vilja ha en tydligare förklaring av om man inte kan försöka införa de här hemservicecheckarna någonstans för att se vad det ger i slutändan genom att de arbetslösa kommer i arbete och betalar kommunalskatt. Det blir alltså en rundgång och en förflyttning av pengarna. Det skulle vara mycket intressant att se detta i slutändan. Det finns beräk-

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

ningar lite här och där, men det är verkligheten som exakt kan visa vad detta skulle ge.

Anf. 184 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Jag tror att det är nödvändigt att hålla isär flera olika diskussioner som förs kring möjligheterna att stödja eller subventionera hushållsnära tjänster eller tjänstenäringen å ena sidan och å andra sidan diskutera vilken form av hemtjänst som ska finnas organiserad och finansierad av kommunerna.

Jag menar att den kommunala hemtjänsten inte nödvändigtvis behöver produceras av kommunalt anställda. Det kan mycket väl vara en hemtjänst som utvecklas på entreprenad där kommunen har tecknat ett avtal med något företag. Likväl är det den kommunala hemtjänsten vi talar om.

Den kommunala hemtjänsten ska prövas uteslutande efter medborgarnas behov av hemtjänst. Det får inte vara så att man börjar diskutera hemtjänsten såsom en del i en allmän inkomstprövning, så att man bara gör bedömningen efter de ekonomiska behoven. Jag tycker att det är olyckligt att vi, under de år då kommunerna haft omfattande ekonomiska problem, har fått en minskning av den typ av hemtjänst som handlar om ett fåtal timmar i veckan som kan handla om hjälp med städning eller lättare hushållsarbete till förmån för att man koncentrerat hemtjänstarbetet till tyngre uppgifter. Jag tycker att det är olyckligt, men det är begripeligt med tanke på den kommunalekonomiska situationen. När nu kommunerna faktiskt får en förbättrad ekonomi tycker jag att det är viktigt att man utvecklar den typen av hemtjänst så att människor som av olika skäl inte kan utföra det här arbetet men ändå vill bo kvar hemma ska kunna få den hjälpen oavsett vilken ekonomisk situation de är i. Så vill jag se framtidens hemtjänst och framtidens kommunala åtaganden när det gäller hemtjänsten.

En helt annan sak är att det kan finnas behov av att ge stimulans till en fungerande servicenäring som handlar om hushållsnära tjänster, som vi som ännu inte har kommit till den ålder då vi behöver den här hjälpen kan få möjlighet att köpa. Jag är inte alldeles säker på att det är den mest angelägna sociala reformen vi kan genomföra, eller ens en gång den mest angelägna näringspolitiska reformen, men jag kan förstå dem som säger att det skulle behövas ett skattesystem som utvecklade detta. Men det är i så fall frågor som man får diskutera med något av våra båda statsråd på Näringsdepartementet. För min del tycker jag att det är viktigt att säga att det som nu bör ske är att kommunerna utvecklar den hemtjänst som grundar sig på att ge människor stöd, och där bedömningarna utgår enbart från behovet av stöd och inte prövning av människors ekonomiska situation.

Anf. 185 VIVIANN Gerdin (c):

Herr talman! Jag kan hålla med om att det är viktigt att hålla isär begreppen här. Vårt förslag rör inte den grupp som omfattas av särskilda behov. Det gäller en grupp äldre människor som finns ute i samhället i dag och som inte omfattas av och får den behovsprövade hemtjänsten. Sedan är det så med Centerpartiets hemservicecheckar att de är riktade enbart till pensionärer.

Det övriga som många borgerliga partier talar om när det gäller hushållstjänster är riktat till alla grupper. Vårt förslag är enbart riktat till de äldre eftersom vi vill pröva det för de äldre och se hur det fungerar.

Det står också någonstans att en snittkostnad för en hemtjänststimme ligger på 160–170 kr. Vi menar att ungefär halva den summan – jag vill inte låsa mig fast exakt på kronan – skulle subventioneras statligt och att den enskilde skulle betala 85–90 kr. Det skulle i varje fall lösa problemen med de tyngsta arbetena i ett hem.

Det är inte tänkt att vi ska subventionera någon gammal som ska ha en halvtidsanställd som sköter hemmet. Det handlar om att få hjälp några timmar i månaden för sådant som man känner att man är villig att betala för på grund av att det helt enkelt är för jobbigt att utföra de sakerna. Redan i dag kan vi se att även inom den behovsprövade omvårdnaden för gamla människor drabbas människor, och det får helt horribla konsekvenser.

Jag kommer från Värmland. I Forshaga kommun i Värmland har en 95-årig kvinna fått sin hemhjälp indragen. Argumentet från socialnämnden var att hon haft hjälpen sedan hon var 87 år men att det inte betyder att hon har rätt till hjälp i all framtid. Den här kvinnans hälsa har inte förbättrats. Det rörde sig enbart om hjälp med städning i fyra timmar per månad. Visst finns det fall som ramlar utanför på grund av kommunens restriktiva bedömningar.

Det är just i den gräzonen som det här förslaget kan komma in, eftersom det är riktat enbart till pensionärer. Vi tycker att det vore väldigt angeläget om man kunde pröva det någonstans i stället för att många människor i dag friställs inom äldreomsorgen och går arbetslösa med 80 % i ersättning från a-kassan. Här kan de göra en insats samtidigt som de kommer tillbaka på arbetsmarknaden.

Det ska inte vara någon inkomstprövning, utan här behandlar vi alla lika. Det är ett fritt val för den gamla att gå till försäkringskassan och betala 50 % av kostnaden, och den andra delen står staten för. Det är absolut inte inkomstprövat. Sedan medför det naturligtvis att någon med en hög inkomst också kan komma att omfattas. Men vi vill hellre hjälpa någon med en högre inkomst än att utesluta många som har lägre inkomst och inte alls har råd att ens betala för fyra timmar i månaden.

Anf. 186 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Om det nu är så att vi har resurser i statskassan för att på något sätt hjälpa äldre som behöver hjälp i hemmen måste vi fundera på vilket som är bäst, mest rättvist och effektivast. Jag menar att det viktigaste nu är att få kommunerna att återvända till den mer generösa hemtjänstverksamhet som vi hade i slutet på 80-talet innan de ekonomiska kriserna kom, dvs. att hemtjänsten också hade ett stort inslag av service.

Äldre människor som vill bo kvar i sina hem och som behöver just de fyra timmarna i månaden eller några timmar i veckan ska faktiskt kunna få det. Man ska då inte göra någon bedömning av den ekonomiska situationen och framför allt inte av ålder – om man är 98 år eller 97 år, eller vad det nu var för någonting. Det är det viktigaste.

Jag menar att kommunerna har möjlighet till detta. Det gäller särskilt om man vet om att när man tog bort den här formen av service i hemtjänsten sparade man inte särskilt mycket pengar. Man sparade enligt

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

Socialstyrelsen bara någon procent på bruttokostnaden. Det var alltså en liten del av verksamheten man sparade på, men man trodde förmodligen att man skulle få större spareffekt. Jag tycker att det har prioritet nummer ett.

Sedan kommer vi till den andra frågan, som är Centerns tanke, nämligen att man skulle införa någon sorts subventionerad tjänst. I så fall är det förmodligen för människor som inte omedelbart behöver det, eller som i varje fall inte enligt socialtjänsten skulle behöva det, men som ändå skulle tycka att livet skulle bli en smula lättare ifall de köpte den tjänsten. Jag ska inte direkt avvisa en sådan tanke och säga att den är orimlig. Men det finns en risk att om vi nu har resurser tar vi saker i fel ända.

Om jag har tillgång till ökade resurser inom statskassan för att ge kommunerna ett stöd skulle jag vilja prioritera att ge kommunerna möjlighet att utveckla den service i hemtjänsten som gick förlorad under 90-talet. Att återvända till en fungerande hemtjänst tycker jag är det viktigaste. Efter det kan man diskutera om man ska komplettera med den typ av annan service eller checksystem som Centern har föreslagit.

Anf. 187 VIVIANN Gerdin (c):

Herr talman! Jag kan instämma med en del av vad socialministern här har framfört. Också jag tycker att det är oerhört viktigt att vi frigör pengar till dem som är sjuka och behöver mycket vård och omsorg i kommunen. Därom råder inga delade meningar. Det är också en grupp som behöver hjälp med att få rätt omhändertagande.

Den grupp som jag nu återkommer till är de människor som lever ett ganska bra liv men ändå inte klarar allting helt själva. Just det att de kan bo kvar och fortsätta att leva på ett bra sätt gör att det är ett förebyggande syfte med att få den här lilla hjälpen i stället för att den uteblir. I annat fall blir det en sänkt livskvalitet för de grupperna.

Vi ser nu de privata alternativen som växer upp där man säljer hela paket med omvårdnad. Det är också skattefinansierat. Utöver att det är en hjälp till de gamla är det naturligtvis lika mycket en stimulans till tjänstesektorn. Man ska kunna få människor i arbete som har frigjorts inom kommunens äldreomsorg.

Jag återkommer igen till att det skulle vara mycket intressant att någonstans få se resultatet av de ekonomiska effekterna utöver det förebyggande och den ökade livskvalitet det kan ge för den grupp som inte omfattas av bistånd inom kommunen. Jag får tacka för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1999/2000:189 om tinnitus och andra hörselskador

Anf. 188 Socialminister LARS Engqvist (s):

Herr talman! Kia Andreasson har frågat mig om jag är beredd att vidta några åtgärder för att förhindra att vi får en hörselskadad generation i Sverige. Vidare frågar Kia Andreasson om jag är beredd att införa lag

för högsta tillåtna ljudnivå på offentliga platser, införa obligatoriska ljudspärrar på musikanläggningar som används på offentliga platser samt obligatorisk utbildning för diskjockeyer och andra som sköter ljudanläggningarna.

Ungdomar utsätts i dag för höga ljudvolymmer vid rockgalor och på diskotek. Ljudnivån på dessa platser är ofta så hög att det föreligger risk för både tillfälliga och permanenta hörselnedsättningar, öronsus eller andra hörselstörningar. Det är därför oerhört viktigt att vi skyddar våra barn och ungdomar från hörselskador och det livslånga lidande som sådana innebär.

Den lagstiftning som reglerar ljudnivåerna på diskotek och vid konserter är främst miljöbalken. Av miljöbalken framgår att det är ägaren eller den som driver verksamheten som ska vidta de åtgärder som skäliggen kan krävas för att förhindra uppkomsten av eller undanröja olägenheter för människors hälsa. Det är den kommunala nämnd som handhar miljö- och hälsoskyddsfrågor som avgör om och när olägenheter för människors hälsa föreligger samt vilka åtgärder som ska vidtas.

Kommunerna har bl.a. möjlighet att meddela de förelägganden och förbud som behövs för att miljöbalken ska efterlevas samt att ställa krav på olika tekniska lösningar för att komma åt problem med höga ljudnivåer. I samband med att miljöbalken trädde i kraft den 1 januari 1999 gavs kommunerna dessutom möjligheter att kräva att ägaren eller den som driver verksamheten ska stå för mätningar av ljudnivån i lokalen.

Socialstyrelsen, som har centralt tillsynsvägledningsansvar för frågor som rör olägenheter för människors hälsa i inomhusmiljöer, utfärdade år 1996 allmänna råd om buller och höga ljudnivåer (SOSFS 1996:7). Dessa är avsedda att användas som hjälp för kommuner och andra i arbetet med att minska effekten av olika typer av samhällsbuller som förekommer inomhus i bostäder, lokaler för undervisning och vård, samlingslokaler etc. Råden innehåller bl.a. rekommendationer för maximala ljudnivåer vid konserter och på diskotek som skydd för hörselnedsättning eller öronsus.

De allmänna råden om buller och höga ljudnivåer har inte varit i bruk i mer än ett par år, och någon utvärdering av vilka effekter som de har haft har därför ännu inte kunnat göras. Regeringen har dock givit de myndigheter som har tillsynsvägledningsansvar enligt miljöbalken i uppdrag att göra en utvärdering av hur bestämmelserna tillämpas. Inom ramen för denna utvärdering kommer Socialstyrelsen under år 2000 att påbörja en undersökning av hur miljöbalkens bestämmelser beträffande hälsoskydd tillämpas. Jag förutsätter att Socialstyrelsen i detta sammanhang även följer upp tillämpningen av de allmänna råden.

Det är ett stort problem att många barn och ungdomar inte känner till riskerna med höga ljudvolymmer och skyddar sig från dem. Detta är en av de frågor som har uppmärksammats inom ramen för det inomhusmiljöår som genomfördes under år 1999. Folkhälsoinstitutet har tillsammans med bl.a. Socialstyrelsen, Barnombudsmannen, Konsumentverket, Arbetarskyddsstyrelsen och Boverket dragit i gång en arbetsgrupp i syfte att sprida information och kunskap om riskerna med höga ljudvolymmer hos barn och ungdomar. Arbetet har bl.a. resulterat i en broschyr om vilka risker det finns med höga ljudvolymmer samt hur man skyddar sig från att få hörselskador eller öronsus.

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

I den nu gällande lagstiftningen finns det således betydande möjligheter för kommunerna att angripa de problem som höga ljudvolymerna medför. Detta, i kombination med de olika aktiviteter som har initierats för att begränsa risken för hörselskador på grund av buller, medför, enligt min mening, att det i dagsläget inte finns skäl att föreslå en lag om ljudvolymbegränsning eller att införa obligatoriska krav på ljudspärrar eller utbildning av diskjockeyer.

Anf. 189 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som tyvärr var ungefär detsamma som jag fick av den förra socialministern. Jag hade naturligtvis hoppats på att problemet skulle ha uppmärksammats sedan den tiden. Det är nämligen så att allt fler unga drabbas av tinnitus. Det är inte bara ett lidande för dem själva, utan det är också en kostnad för samhället. Unga människor kan faktiskt t.o.m. bli förtidspensionerade. De kan kräva långvarig psykologisk hjälp därför att de hör ett ringande eller annat ljud hela tiden, vilket även stör deras sömn.

Jag förmodar att socialministern är bekant med alla de problem, allt lidande och alla kostnader som detta orsakar. Men jag tycker ändå att slutklämmen om att nu gällande lagstiftning är tillräcklig är förvånande. Det finns ju ingen lagstiftning! Det är det som är problemet. Socialstyrelsen har gett ut allmänna råd om buller och höga ljudnivåer. Råden är rekommendationer, som är väldigt krångliga. Det sägs att ägaren eller arrangören har ansvaret, men de känner ju oftast inte till vad detta innebär.

Dessutom är lagstiftningen som reglerar ljudnivån den gamla hälso-skyddslagen som införlivats i miljöbalken. Det är alltså inga nya regler. Lagen är en ramlag, och anvisningarna är svåra att tolka. Det hela står i hälso-skyddslagen under åtgärder som kan vidtas för att förebygga eller undanröja sanitär olägenhet. Det är lite svårtolkat. Med detta menas en störning som kan vara skadlig för människors hälsa och som inte är ringa eller tillfällig. Det är också väldigt svårt att tolka. När det gäller det här med "ringa" så är det bedömningar som de allmänna råden sätter olika siffror på i decibel. Det är inte många som vet vad ekvivalent nivå och andra nivåer är i detta sammanhang – speciellt inte ägare och arrangörer. Det talas också om tillfällig verksamhet. De stora konserterna är ju oftast tillfälliga.

Det är också svårt att döma ut vite. Det är omvänd bevisprövning som gäller, och det är svårt att göra det i rätten och få rätt där. Miljöförvaltningsarna får stå för kostnaderna om de förlorar målet, vilket blir dyrt. Om de vinner får de inte ersättning för sina kostnader. Många miljö-nämnder driver därför inte detta i rätten.

De som blir utsatta har väldigt svårt att få ut något på försäkringarna. För hur ska de kunna bevisa något? Man kan inte se att de har tinnitus. Man får lita på deras uppgifter, och det gör väl läkarna också. Men när fick de tinnitus? Att driva en privat process om skadorna är också svårt. Då finns ju också risk att en människa får ersätta den andras rättegångs-kostnader. Så visst finns det många problem!

Jag skulle vilja att det för det första fanns en lag som var generell. Det borde inte vara upp till varje kommun att det finns politiker som är intresserade och människor som är villiga att göra någonting. Lagen

borde gälla generellt i hela landet. För det andra borde det införas miljö-sanktionsavgifter.

Detta är bara några förslag, och det finns säkert bättre. De är inte de optimala. Man borde titta över hela problematiken.

Som jag sade finns det många unga människor som vittnar om att det räcker att gå en gång på en sådan här konsert. Men även långvariga, höga ljudnivåer kan orsaka skador. Det finns ett problem, och det är att man inte kan blunda med öronen, herr socialminister!

Anf. 190 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Det är en viktig fråga som Kia Andreasson har väckt. Den har ju också varit med i riksdagens frågestund i dag.

Jag tror att det är viktigt att lyfta upp frågor så att de blir lite inne. Andra förebyggande frågor som vi har arbetat med mycket – jag tänker på allergier t.ex. – är så inne så att när man lyfter fram dem vet alla att vi ska förebygga allergier. Ibland kanske vi har tagit i lite för mycket på det området – vi människor måste ju ha lite immunförsvar också, och lära oss att tåla lite grann.

Jag är helt övertygad om att alla de regler som finns varken är kända eller tillämpas i någon större utsträckning. Det är det som är problemet. Jag tror på informationskampanjer, och jag tror att det är jätteviktigt att man intensifierar dem om inte de kampanjer man har gjort har gjort den nytta som man hade hoppats. Inte tror jag att när man är ung och kommer in på ett diskotek så är det första man gör att gå och titta i en broschyr om hur öronen mår av hög volym. Jag tror att det är på andra sätt som man måste arbeta med frågan. Vi måste se frågan i ett perspektiv och jämföra t.ex. med svetsare och när de ska ha svetsglasögon, när de som arbetar med jobb med mycket buller ska ha öronproppar osv.

När vi ser att många barn och ungdomar speciellt, men även äldre, blir skadade och kanske får men för livet är det angelägenhetsgraden som ska se till att det blir fart på oss, så att vi lyfter fram frågorna.

Även omgivningen mår ju lite bättre om inte ljudnivåerna är alltför höga. Jag tror alltså att detta är en livskvalitetsfråga för fler.

Jag vill vädja om att man intensifierar informationskampanjen. Det tror jag är jätteviktigt. Jag tror också att man på sikt måste förändra lagen. Men det man kan göra nu är att intensifiera kampanjen så att den verkligen slår igenom. Kommunerna måste använda sina möjligheter att vidta åtgärder om det hela inte fungerar.

Anf. 191 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Land ska med lag byggas, sägs det. Det betyder dock inte att alla problem kan lösas med lagstiftning. Det är ganska viktigt. Det som hänt från den 1 januari 1999 är att miljöbalken ger möjligheter för kommuner att ingripa på ett helt annat sätt än de kunde göra tidigare. Det är viktigt att konstatera att de nu kan göra det. Kommunerna *har* större möjligheter när det gäller sådant som inte kunde ske tidigare. De hade inte möjlighet att ingripa vid tillfälliga konserter och tillfälliga arrangemang. Nu kan de faktiskt göra det.

Jag tycker att man får försöka utvärdera vad den nya miljöbalken innebär för att se hur kommunerna utnyttjar möjligheterna. Jag är inte alldeles säker på att vi skulle nå längre genom att ha en generell lagstift-

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

ning som på något sätt skulle reglera ljudvolymerna till högsta tillåtna volym. Jag är inte säker på att det skulle vara möjligt att göra det. Dessutom säger ju experter att det inte bara är frågan om ljudvolym, utan att det också handlar om i vilken miljö de utvecklas osv.

Jag tycker att det är viktigt att kommunerna har ett ansvar på det här området. Kommunerna har fått redskap för att kunna ingripa. Jag tycker att det viktigaste blir att upplysa kommunerna om att de ska ta det ansvaret. Dessutom ska vi upplysa unga människor framför allt om risken med högt ljud och buller. Det är ett informationsproblem snarare än ett lagstiftningsproblem.

Anf. 192 KIA ANDREASSON (mp):

Herr talman! Det förebyggande arbetet när det gäller bullernivåer har kommit långt inom yrkeslivet. Men det är just på fritiden som dessa ungdomar vistas där det är höga ljudnivåer. De förekommer ju inte bara på diskoteken som jag har nämnt, utan i biosalonger och på träningspassen osv. Dessa ljudanläggningar gör att det blir rundgång och att ljudet blir så högt. Det är den nya tekniken som också har gjort att de unga har skadats. Det hänger naturligtvis samman. Därför menar jag att man skulle kunna utnyttja den här tekniken för att sätta skydd på apparaterna så att de håller 100 decibel. Det skulle vara ett bra riktvärde. Vid vissa ljudtoner kommer dagens förstärkare så högt upp att det överstiger Yrkesinspektionens regler för högsta tillåtna industribuller.

Man kan inte bara tala om informationskampanjer. Visst är det bra. Det tycker jag också. Tinnitusföreningen gör ett storartat arbete. De delar ut öronproppar på alla dessa tillställningar. Men vad är det för samhälle om man ska säga till sina barn innan de går ut att de måste ta öronpropparna med sig? Vi måste väl kunna begränsa ljudet i stället för att stoppa in sådana. Det är ju inte alla som gör det. Försäljningen på de stora konserterna har ökat från 3 % till 15 %. Men alla de som inte stoppar in öronproppar befinner sig i riskzonen.

Även om det har skett förbättringar tycker jag ändå att vi ska ta allvarligt på det läkarna på öronklinikerna säger. De säger enstämmigt att Tinnitusförbundet vet vad som är i görningen. Det finns ett uppskattat antal unga människor som har skadats, men det finns säkert ett mörkertal som är lika stort. Jag har många i min bekantskapskrets, och jag hör runtomkring mig att man säger att man också har tinnitus. Det kan vara av olika grader.

Visst är det bra med utvärdering, men det räcker inte. Jag tror att vi får ta ett större grepp på det här problemet.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1999/2000:207 om den icke-materiella välfärden

Anf. 193 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Herr talman! Chatrine Pålsson har ställt ett flertal frågor till mig angående den icke-materiella välfärden. För det första vilka åtgärder jag

avser vidta för att lyfta fram icke-materiell välfärd i vårt samhälle. För det andra vilka åtgärder jag avser vidta för att väntetiderna inom psykiatri ska minska och slutligen vilka åtgärder jag avser vidta för att välfärdsstatistiken också ska omfatta immateriella värden.

Frågorna är inte helt enkla att besvara. Det är riktigt att kraven på produktivitet och effektivitet har ökat i både arbetslivet och i samhället i övrigt och många människor har svårt att svara upp till dessa krav och förväntningar. För att förbättra den icke-materiella välfärden måste insatser skapas inom samtliga samhällssektorer. Det handlar om samhällsplaneringen, arbetslivet, bostaden, skolan och kulturen. I själva verket rör Chatrine Pålsson vid frågan om hela vår demokrati.

År 1995 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté, Nationella folkhälsokommittén, med uppgift att utarbeta förslag till nationella folkhälsomål och strategier för hur målen ska kunna uppnås. Syftet med kommitténs arbete är att ange vilka folkhälsoproblem som är mest angelägna att lösa och hur man ska gå till väga. Kommittén överlämnade i december förra året sitt andra delbetänkande – *Hälsa på lika villkor* – till Socialdepartementet. I det pekar man på tre viktiga drag i hälsoutvecklingen; det första är att medellivslängden ökar och vi blir friskare, det andra är att psykiska och psykosomatiska besvär ökar i hela befolkningen och det tredje är att den sociala ojämlikheten i hälsa består.

Kommittén har även formulerat en vision med mål och strategier för ett hälsovänligt samhälle.

Jag vill här nämna några av de mål och strategier som kommittén redovisat och som jag tycker känns väsentliga i sammanhanget. Ett första är att integrationen på arbetsmarknaden måste förbättras och utslagningen minska och att människors inflytande och trygghet i arbetslivet ska öka. Dessa mål är viktiga bl.a. för att minska långtidsarbetslösheten och öka sysselsättningen samt att arbetskraven ska anpassas till individens förutsättningar.

Ett annat mål är att barn och ungdomar måste ges likvärdiga uppväxtförhållanden. Det kan t.ex. behövas kompensatoriska åtgärder för barn och ungdomar i utsatta områden.

Till hösten ska kommittén överlämna sitt slutbetänkande med slutligt formulerade mål och strategier till regeringen. Därefter är det regeringens intention att arbeta fram en proposition på basis av kommitténs förslag. Jag föreställer mig att flera av förslagen kan spela en viktig roll för den s.k. icke-materiella välfärden.

Jag är medveten om att det inom psykiatri i dag finns ett problem med långa väntetider. Att tillskjuta resurser för att minska väntetiderna är därför av största vikt. I detta sammanhang kan nämnas att Socialdemokraterna och Centerpartiet förra året träffade en överenskommelse som innebär en förstärkning av resurserna till hälso- och sjukvårdssektorn. Uppgåelsen innebär att 8 miljarder kronor kommer att tilldelas vård- och omsorgssektorn under perioden 2002–2004. Ett av fyra områden som särskilt utpekats i överenskommelsen är insatser inom psykiatri. Frågor om att förbättra psykiatri kommer också att ha en central roll i arbetet med den nationella handlingsplanen för hälso- och sjukvården som för närvarande pågår.

Jag instämmer i att mycket av den statistik om välfärd som presenteras handlar om tekniska framsteg och produktutveckling. Men jag vill

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

*Svar på
interpellationer*

ändå påstå att det finns ett flertal kvalitetsregister och andra sammanställningar över immateriella värden, exempelvis beträffande kvaliteten i vården.

En viktig källa till information om folkhälsan i ett övergripande befolkningsperspektiv får vi genom Socialstyrelsens *Folkhälsorapport* och *Social rapport* som utkommer regelbundet. Nästa rapport kommer i mars 2001. Socialstyrelsen tar även fram årlig statistik i de ca 40 nationella kvalitetsregister som finansieras med bl.a. Dagmarmedel.

Avslutningsvis vill jag understryka att välfärden är en fråga som berör samtliga politikområden men att hög välfärd, både materiell och icke-materiell, av tradition alltid haft stor betydelse inom socialpolitiken.

Anf. 194 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Herr talman! Jag vill tacka Lars Engqvist för det här svaret. Jag förstår att det inte är lätt att skriva ett svar utifrån min interpellation, men jag tycker ändå att frågan är så oerhört viktig.

Låt mig börja med att fråga: Vad är en människa? När någon frågar mig säger jag att det är en själ som har en kropp. Men väldigt många vill nog förknippa det med en kropp som har en själ. Jag tror nämligen att när vi i Sverige säger att det går bra för Sverige tänker vi på att marknaden har slagit köprekord, att börsen går upp och att det skapas fler jobb. Det är bra och positivt.

Men i den ekonomiska glädjeyra som vi då kommer i är det lätt att glömma alla människor som mår dåligt av olika skäl, inte minst våra barn. Man säger att barn är gömda eller glömda. Jag tycker inte att det finns några gömda eller glömda barn. Barn föds faktiskt in i en familj och i ett socialt nätverk. De allra flesta barn träffar sjukvården och barnomsorgspersonalen. Det är snarare så att vi inte ser dem än att de är gömda.

Under de senaste åren, när det har gjorts nedskärningar i exempelvis vården som socialministern också nämner, är det faktiskt omsorgen som har fått ta stryk. Det gäller inom vården av senildementa, inom psykiatrin och inom den tunga sjukvården, speciellt inom medicinen.

Det som saknas för våra medarbetare i kommuner och landsting i dag är tid i äldrevården. Det saknas bemötande och kommunikation mellan personal och patient, tid att lyssna och tid att se signaler även om man inte kan göra sig själv hörd. Det är stressigt.

Jag kommer till de rapporter vi har fått om ökade sjukskrivningar. För 20 år sedan sjukskrevs många människor för tunga industriarbeten, belastningsskador, enformiga moment osv. Men nu har sjukskrivningarna ökat på grund av andra belastningsskador, nämligen stress och otillräcklighet. Man känner hela tiden: Jag klarar inte det här.

Jag tror att i ett välfärdssamhälle som vi har och vill ha måste vi se till att alla ska kunna färdas väl genom livet. Det handlar även om de perioder när det är motvind, när det är storm och när det är tufft, för det är ju då vi behöver det sociala systemet. Då kanske det många gånger är mer tid vi behöver i stället för materiella tillgångar. I varje fall behöver vi båda delarna.

Jag har tagit upp ett exempel på det i min interpellation. Det är när ett barn förlorar en förälder. Då har det varit tradition att det utses en god man, inte för att se hur barnet har det utan för att bevaka dess ekono-

miska tillgångar. Jag har inte sagt att det är oviktigt, men jag tycker att perspektivet lite visar på att vi är fast i en materiell välfärd.

Jag vill ändå fråga om det inte finns någonting som socialministern i dag kan lova att man ska göra, kanske i uppföljningen av budgeten, för att lyfta fram den ickemateriella välfärden i vårt land.

Anf. 195 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag tror att det finns ett behov av att tala om och använda sig av begreppet ickemateriell välfärd.

Men jag tror samtidigt – och det är ganska viktigt – att vi måste känna att en stor del av problemen med den ickemateriella välfärden hänger samman med problemen med den materiella välfärden. Många människor far illa därför att de inte har ett arbete, därför att de inte har möjlighet att utvecklas. De förnekas utbildning, de bor dåligt osv.

När vi talar om välfärd tror jag alltså att det är viktigt att man ändå har respekt för att det i stor utsträckning handlar om att rättvist och förnuftigt fördela våra materiella tillgångar.

Men så kommer då frågan om ifall en förnuftig och rättvis fördelning verkligen skapar en känsla av välfärd för alla individer. Jag tror – och det skulle vara roligt om vi kunde bli överens om detta – att vi måste muta in fler delar av vår tillvaro som inte mäts med pengar.

Jag tror alltså att det är nödvändigt för oss att bestämma oss för att det finns delar av vårt samhälle som inte låter sig och inte bör låta sig mätas med pengar. Mycket av den moderna samhällsdebatten handlar ju nu snarare om att bestämma sig för att låta pengarna påverka alltför stora delar av vår tillvaro. Allting kan köpas och allting kan säljas, allt har ett pris.

Jag tror inte att det är så. Jag tror att det finns delar av vår tillvaro som inte bör vara till salu, som inte bör åsättas ett pris och som bör hållas undan det som normalt kallas för marknaden.

Men det här kan vi säkert ägna många politiska diskussioner. Det skulle vara intressant om man kunde enas om på vilka områden det finns skäl att försöka hitta andra måttstockar än de rent materiella.

Anf. 196 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag är helt överens med socialministern om att det måste finnas områden i våra liv som inte kan mätas i pengar. Jag är övertygad om att det är de områden som kanske är viktigast för oss.

Jag vet, socialministern vet – vi har alla våra livserfarenheter – att det kan finnas dagar när man faktiskt inte kan tillgodogöra sig någon materiell välfärd därför att man av någon anledning mår dåligt. Det finns många människor i dag som har ångest och känner oro. Det kan vara arbetslöshet, ekonomiska problem, sjukdom, dödsfall i familjen. För de människorna är det oerhört viktigt att känna att samhället förstår att kunna ge tid, värme och en hjälpende hand. Det är så lätt för oss att säga det finns bidrag och att hänvisa till dem. Jag tror att det är viktigt att vi också inser att vi är människor, allihop, när livet är som tuffast och att vi är sårbara.

Inom äldreården i dag tror jag att det är lättare för många äldre att få ett larm eller teknisk utrustning än att få ett par hemtjänsttimmar varje dag. Det hörde vi tidigare här i debatten. Jag vet att socialministern delar

Prot.

1999/2000:68

17 februari

Svar på

interpellationer

den uppfattningen med mig. Det kanske bara är tiden att hinna få berätta, att hinna få ställa frågor, att hinna tala om sin ångest som är det viktigaste. Men vi har så mycket lättare att tala om att man har rätt att få en materiell tillgång, och sedan tycker vi att vi har gjort vårt.

Det är framför allt den här delen som jag vill lyfta fram tydligt och klart. Vi ser att vid olika tillfällen i människors liv behövs det olika stöd. Det stöd man behöver när man har drabbats av sorg, när man saknar en förälder, är kanske en stödperson i stället för ekonomisk hjälp. Det viktiga kanske är att få bolla det som är positivt och det som är negativt. Det viktiga är kanske att bara få vara en medmänniska – en människa som är med.

Mycket av sådana här frågor diskuteras aldrig när vi har budgetdebatt här i riksdagen. Ibland saknar jag det. Det känns nästan som att samhället inte riktigt har förstått de stora och djupa perspektiven i våra liv. En del kanske är generade för att stå i talarstolen och säga: Vi människor är alla sårbara och behöver stöd och hjälp. Men det är ju de facto så.

Jag tror att det är oerhört många människor i vårt samhälle som skulle må gott av att känna empati från vår sida när man är i stort behov av ett ickemateriellt stöd.

Jag är glad över de extrapengar som kommer och som ska satsas inom psykiatrin. Där har jag mycket mer som jag skulle kunna ta upp. Jag hoppas att de pengarna verkligen ska få den effekt som vi har tänkt, så att även den verksamheten, som jag tycker raserades brutalt i slutet på 70-talet och under 80-talet – alldeles för brutalt – och de människorna ska kunna få det stöd och den hjälp som de faktiskt är värda.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Proposition
1999/2000:62 till skatteutskottet

19 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarens ledamöter:

Att skapa ett gemensamt europeiskt lufttrum *KOM (99) 614*

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1999/2000:59 Avgiftssystemet i rättshjälpslagen

Motion
med anledning av prop. 1999/2000:58 Mervärdesskattefrågor med anledning av Öresundsförbindelsen
1999/2000:Sk20 av Rolf Kenneryd m.fl. (c)

21 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 17 februari

1999/2000:238 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Stödpersoner för misshandlade kvinnor
1999/2000:239 av *Maud Ekendahl* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Skyddad identitet
1999/2000:240 av *Anita Sidén* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Elektronisk övervakning
1999/2000:241 av *Jeppe Johnsson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Våld mot kvinnor
1999/2000:242 av *Cecilia Magnusson* (m) till justitieminister Laila Freivalds
Permissionskontroller
1999/2000:243 av *Elver Jonsson* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Situationen i Kongostaterna, Sierra Leone och Rwanda

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 februari.

22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 17 februari

1999/2000:561 av *Jan-Evert Rådström* (m) till näringsminister Björn Rosengren
Vägunderhållet
1999/2000:562 av *Agneta Ringman* (s) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Fritidspedagoger i särskolan
1999/2000:563 av *Catharina Hagen* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Begränsningsregeln

1999/2000:564 av *Chatrine Pålsson* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Drogmissbruk

1999/2000:565 av *Chatrine Pålsson* (kd) till statsrådet Ingela Thalén

Retroaktiv lön

1999/2000:566 av *Chatrine Pålsson* (kd) till näringsminister Björn Rosengren

Säkerhetsvästar i fordon

1999/2000:567 av *Johnny Gylling* (kd) till försvarsminister Björn von Sydow

Räddningshelikoptrar i Blekinge

1999/2000:568 av *Gun Hellsvik* (m) till justitieminister Laila Freivalds

Rättspsykiatrisk vård

1999/2000:569 av *Sten Tolgfors* (m) till statsminister Göran Persson

Fördelning av miljöpengar av taktiska skäl

1999/2000:570 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh

Mänskliga rättigheter i Folkrepubliken Kina

1999/2000:571 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Anna Lindh

Presidentvalet i Taiwan

1999/2000:572 av *Carl Fredrik Graf* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Bensinpriset

1999/2000:573 av *Hans Hjortzberg-Nordlund* (m) till justitieminister Laila Freivalds

STASI-spioner

1999/2000:574 av *Per Lager* (mp) till miljöminister Kjell Larsson

Havsbaserad vindkraft

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 22 februari.

23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 februari

1999/2000:510 av *Ulla-Britt Hagström* (kd) till miljöminister Kjell Larsson

Lokala investeringspengar för ekologisk hållbarhet

1999/2000:527 av *Agne Hansson* (c) till miljöminister Kjell Larsson

Förenklad ärendehandläggning enligt miljöbalken

1999/2000:533 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Kommuners miljöbrott

Prot.
1999/2000:68
17 februari

---

den 17 februari

1999/2000:517 av *Inger Strömbom* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Korrigerig av utjämningsavgiften

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 22 februari.

24 § Kammaren åtskildes kl. 20.09.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 13.56,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 113 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 153 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 17 § anf. 194 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

1 § Aktuell debatt: Kvaliteten i den svenska skolan	1
Anf. 1 TALMANNEN	1
Anf. 2 ALF SVENSSON (kd)	1
Anf. 3 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	1
Anf. 4 BO LUNDGREN (m)	4
Anf. 5 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	6
Anf. 6 ALF SVENSSON (kd)	7
Anf. 7 SOFIA JONSSON (c)	9
Anf. 8 LARS LEIJONBORG (fp)	11
Anf. 9 GUNNAR GOUDE (mp)	12
Anf. 10 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	14
Anf. 11 BO LUNDGREN (m)	15
Anf. 12 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	15
Anf. 13 ALF SVENSSON (kd)	16
Anf. 14 SOFIA JONSSON (c)	17
Anf. 15 LARS LEIJONBORG (fp)	18
Anf. 16 GUNNAR GOUDE (mp)	18
Anf. 17 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	19
Anf. 18 ALF SVENSSON (kd)	20
Anf. 19 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	20
2 § Justering av protokoll	21
3 § Svar på interpellation 1999/2000:212 om adoption	21
Anf. 20 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	21
Anf. 21 RIGMOR STENMARK (c)	22
Anf. 22 CHATRINE PÅLSSON (kd)	23
Anf. 23 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	23
Anf. 24 RIGMOR STENMARK (c)	24
Anf. 25 CHATRINE PÅLSSON (kd)	25
Anf. 26 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	25
Anf. 27 RIGMOR STENMARK (c)	25
Anf. 28 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	26
4 § Svar på interpellation 1999/2000:123 om ämnet religionskunskap i grundskolan	26
Anf. 29 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	26
Anf. 30 BEATRICE ASK (m)	27
Anf. 31 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	28
Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd)	29
(forts. 6 §)	30
Ajournering	30
Återupptagna förhandlingar	30
5 § Frågestund	30
Anf. 33 ANDRE VICE TALMANNEN	30
<i>Pappadagarna</i>	30
Anf. 34 CECILIA MAGNUSSON (m)	30
Anf. 35 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	30

Anf. 36 CECILIA MAGNUSSON (m)	31
Anf. 37 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	31
<i>Bensinpriset</i>	31
Anf. 38 LENNART DALÉUS (c)	31
Anf. 39 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	31
Anf. 40 LENNART DALÉUS (c)	32
Anf. 41 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	32
<i>Försvarsindustrin</i>	32
Anf. 42 HELENA FRISK (s)	32
Anf. 43 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	33
<i>Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan</i>	33
Anf. 44 KALLE LARSSON (v)	33
Anf. 45 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	33
Anf. 46 KALLE LARSSON (v)	34
<i>Läkarvården i äldreomsorgen</i>	34
Anf. 47 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	34
Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	34
Anf. 49 DESIRÉE PETHRUS ENGSTRÖM (kd)	35
Anf. 50 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	35
<i>Skolidrotten</i>	35
Anf. 51 JOHAN PEHRSON (fp)	35
Anf. 52 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	35
<i>Läkemedelsmonopolet</i>	36
Anf. 53 CHRIS HEISTER (m)	36
Anf. 54 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	36
Anf. 55 CHRIS HEISTER (m)	36
Anf. 56 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	37
<i>Familjepolitiken</i>	37
Anf. 57 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	37
Anf. 58 Statsrådet INGELA THALÉN (s)	37
Anf. 59 KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	38
<i>Kvinnorna i försvaret</i>	38
Anf. 60 INGER STRÖMBOM (kd)	38
Anf. 61 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	38
Anf. 62 INGER STRÖMBOM (kd)	38
Anf. 63 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s)	39
<i>Meddelarfrihet</i>	39
Anf. 64 BRITT BOHLIN (s)	39
Anf. 65 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	39
Anf. 66 BRITT BOHLIN (s)	39
Anf. 67 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	40
<i>Införselreglerna för alkohol</i>	40
Anf. 68 LARS GUSTAFSSON (kd)	40
Anf. 69 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	40
Anf. 70 LARS GUSTAFSSON (kd)	40
Anf. 71 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	41
<i>Gymnasieskolorna</i>	41
Anf. 72 LENNART GUSTAVSSON (v)	41

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Anf. 73 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	41
Anf. 74 LENNART GUSTAVSSON (v).....	41
Anf. 75 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	42
<i>Tinnitus</i>	42
Anf. 76 ELISABETH FLEETWOOD (m).....	42
Anf. 77 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	42
Anf. 78 ELISABETH FLEETWOOD (m).....	43
Anf. 79 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	43
<i>Vägnätet i Norrlandslänet</i>	43
Anf. 80 SVEN BERGSTRÖM (c)	43
Anf. 81 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	44
Anf. 82 SVEN BERGSTRÖM (c)	44
Anf. 83 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	44
<i>Vårdköerna</i>	45
Anf. 84 BO KÖNBERG (fp).....	45
Anf. 85 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	45
Anf. 86 BO KÖNBERG (fp).....	45
Anf. 87 Socialminister LARS ENGQVIST (s)	46
<i>Sex- och samlevnadsundervisningen i skolan</i>	46
Anf. 88 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	46
Anf. 89 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	47
Anf. 90 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	47
Anf. 91 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	47
<i>Försvarsnedläggningar</i>	48
Anf. 92 INGVAR ERIKSSON (m).....	48
Anf. 93 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	48
Anf. 94 INGVAR ERIKSSON (m).....	48
Anf. 95 Försvarsminister BJÖRN VON SYDOW (s).....	48
Anf. 96 ANDRE VICE TALMANNEN	48
Ajournering	49
Återupptagna förhandlingar	49
6 § (forts. från 4 §) Svar på interpellation 1999/2000:123 om	
ämnet religionskunskap i grundskolan	49
Anf. 97 ULF NILSSON (fp)	49
Anf. 98 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	50
Anf. 99 BEATRICE ASK (m)	50
Anf. 100 ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	52
Anf. 101 YVONNE ANDERSSON (kd)	52
Anf. 102 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	53
Anf. 103 BEATRICE ASK (m)	53
7 § Svar på interpellationerna 1999/2000:128 och 160 om	
idrott och fysisk aktivitet i skolan	54
Anf. 104 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s).....	54
Anf. 105 ROY HANSSON (m).....	55
Anf. 106 BIRGITTA SELLÉN (c).....	56
Anf. 107 EVA JOHANSSON (s).....	57
Anf. 108 MARIE ENGSTRÖM (v)	58
Anf. 109 KENT OLSSON (m).....	59

Anf. 110	LENNART GUSTAVSSON (v)	60
Anf. 111	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	61
Anf. 112	ROY HANSSON (m)	62
Anf. 113	BIRGITTA SELLEN (c)	63
Anf. 114	EVA JOHANSSON (s)	64
Anf. 115	MARIE ENGSTRÖM (v)	64
Anf. 116	KENT OLSSON (m)	65
Anf. 117	LENNART GUSTAVSSON (v)	66
Anf. 118	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	66
Anf. 119	ROY HANSSON (m)	67
Anf. 120	BIRGITTA SELLEN (c)	68
Anf. 121	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	68
8 §	Svar på interpellation 1999/2000:136 om gymnasieskolans kursprov	69
Anf. 122	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	69
Anf. 123	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	70
Anf. 124	ULF NILSSON (fp)	71
Anf. 125	LARS HJERTÉN (m)	72
Anf. 126	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	73
Anf. 127	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	74
Anf. 128	ULF NILSSON (fp)	75
Anf. 129	LARS HJERTÉN (m)	75
Anf. 130	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	76
Anf. 131	ULLA-BRITT HAGSTRÖM (kd)	77
Anf. 132	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	77
9 §	Svar på interpellation 1999/2000:169 om skolornas resurser	78
Anf. 133	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	78
Anf. 134	ULF NILSSON (fp)	79
Anf. 135	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	81
Anf. 136	ULF NILSSON (fp)	81
Anf. 137	Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	82
Anf. 138	ULF NILSSON (fp)	83
10 §	Svar på interpellation 1999/2000:203 om regionalpolitiken och småföretagen	83
Anf. 139	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	83
Anf. 140	MARIE ENGSTRÖM (v)	84
Anf. 141	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	85
Anf. 142	MARIE ENGSTRÖM (v)	85
Anf. 143	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	86
Anf. 144	MARIE ENGSTRÖM (v)	87
Anf. 145	Statsrådet MONA SAHLIN (s)	87
11 §	Svar på interpellation 1999/2000:181 om trygghet för alla	88
Anf. 146	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	88
Anf. 147	LENNART DALÉUS (c)	89
Anf. 148	GÖRAN LINDBLAD (m)	90
Anf. 149	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	90
Anf. 150	LENNART DALÉUS (c)	91

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Anf. 151	GÖRAN LINDBLAD (m)	92
Anf. 152	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	93
Anf. 153	LENNART DALEUS (c)	94
Anf. 154	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	94
12 §	Svar på interpellationerna 1999/2000:100, 144 och 155	
	om drogen GHB	95
Anf. 155	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	95
Anf. 156	AMANDA AGESTAV (kd)	97
Anf. 157	BIRGITTA SELLÉN (c)	97
Anf. 158	LARS ELINDERSON (m)	98
Anf. 159	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	99
Anf. 160	AMANDA AGESTAV (kd)	100
Anf. 161	BIRGITTA SELLÉN (c)	100
Anf. 162	LARS ELINDERSON (m)	101
Anf. 163	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	101
Anf. 164	AMANDA AGESTAV (kd)	102
Anf. 165	BIRGITTA SELLÉN (c)	102
Anf. 166	LARS ELINDERSON (m)	103
Anf. 167	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	103
13 §	Svar på interpellation 1999/2000:147 om vård av unga	103
Anf. 168	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	103
Anf. 169	KENNETH JOHANSSON (c)	105
Anf. 170	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	105
Anf. 171	KENNETH JOHANSSON (c)	106
Anf. 172	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	107
Anf. 173	KENNETH JOHANSSON (c)	107
14 §	Svar på interpellation 1999/2000:177 om den psykiska hälsan bland barn och ungdomar	108
Anf. 174	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	108
Anf. 175	KENNETH JOHANSSON (c)	109
Anf. 176	ROSITA RUNEGRUND (kd)	110
Anf. 177	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	110
Anf. 178	KENNETH JOHANSSON (c)	111
Anf. 179	ROSITA RUNEGRUND (kd)	112
Anf. 180	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	112
Anf. 181	KENNETH JOHANSSON (c)	113
15 §	Svar på interpellation 1999/2000:175 om extra stöd till äldre	113
Anf. 182	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	113
Anf. 183	VIVIANN GERDIN (c)	115
Anf. 184	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	116
Anf. 185	VIVIANN GERDIN (c)	116
Anf. 186	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	117
Anf. 187	VIVIANN GERDIN (c)	118
16 §	Svar på interpellation 1999/2000:189 om tinnitus och andra hörselskador	118
Anf. 188	Socialminister LARS ENGQVIST (s)	118
Anf. 189	KIA ANDREASSON (mp)	120
Anf. 190	CHATRINE PÅLSSON (kd)	121

Anf. 191 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	121
Anf. 192 KIA ANDREASSON (mp)	122
17 § Svar på interpellation 1999/2000:207 om den icke-	
materiella välfärden.....	122
Anf. 193 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	122
Anf. 194 CHATRINE PÅLSSON (kd)	124
Anf. 195 Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	125
Anf. 196 CHATRINE PÅLSSON (kd)	125
18 § Hänvisning av ärende till utskott.....	126
19 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag	
från Europeiska kommissionen	126
20 § Bordläggning.....	126
21 § Anmälan om interpellationer.....	127
22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	127
23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	128
24 § Kammaren åtskildes kl. 20.09.....	129

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Prot.
1999/2000:68
17 februari

Elanders Gotab, Stockholm 2000